DANUTĖ KALINAUSKAITĖ

Skersvėjų namai

TYTO ALBA

DANUTĖ KALINAUSKAITĖ

Skersvėjų namai

NOVELĖS

VILNIUS 2015

UDK 821.172-32
Ka-194

Knyga išleista Lietuvos kultūros tarybai parėmus

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

© Danutė Kalinauskaitė, 2015
© „Tyto alba“, 2015

ISBN 978-609-466-128-0

Turinys

Suvyniok ugnį į popierių // 7
„Ilga kaip šimtmečiai diena“ // 34
Nekalčiausia archeologija // 47
Žmogus, pilnas skersvėjų // 68
Dryžuoti // 86
Post // 109
Bomžė // 117
Pakeleivė // 129
Norėčiau būti Karenina // 149

Suvyniok ugnį į popierių

Už ispano, vardu Mario, nutekėjo mano vyro pusbrolio duktė. Ji man – niekas, reikalų su ja neturėjau, žinojau tik, kad visada troško ištekėti už užsieniečio, na, kaip sakoma toje SMS: „Jei bachuras is letuvos tai jis bednas i bukas nieko nezinantis...“ Tačiau keliaujant kaip tik į tą šalį, į tą miestą, kur jaunieji gyvena, teko jai šį tą nugabenti. Siuntinuką, kuriame buvo antpirštis, auksinis laikrodukas be sekundinės rodyklės, senovinio sidabro plaukų segė, iškelta iš laiko vandens nuskandintų papuošalų dėžutės triumų, šliūbinis žiedas, škaplieriai ir paskutinė valia. Prieš pusmetį netikėtai mirė jaunosios motina, vyro pusbrolio žmona, – romi moteris, siuvėja, prie „i“ žodžio pradžioje visur pridėdavusi „j“: „jir“, „Jirkutskas“, „Jirutė“, dar sakydavusi „paletas“, „obaliai“, „paskuitės“. Ir supratau, kad nepaimti paketėlio negalėsiu: leistis į diskusijas su mirusiaisiais, su Jirute, o dar tie „obaliai“, tas mano tėvų jaunystės „paskuitės“...

Atsiimti siuntinuką, kaip sutarta, turėjo Mario, nes jaunoji jau buvo išvežta į Pietus prižiūrėti senos senjoros, Mario motinos (gal todėl jis ją ir vedė?). Kai nuvykusi pavakariais prisiregistravau viešbutyje ir iš penkto aukšto balkono žiūrėjau į siauros gatvės tarpeklį, viešbučio telefonu

man paskambino kažkoks Pedras. Mario giminaitis. Taip ir taip, į susitikimą ateisiąs ne Mario, o jis. Koks gi skirtumas, pasakiau, kas ateis – Mario ar Pedras, – Mario aš vis tiek nepažįstu.

Susitikti sutarėm prieplaukoj devintą vakaro.

– Kad neklaidžiotumėt, senjora, visą laiką laikykitės kairės, čia jei eisit iš vakarinės pusės, na, o jei iš rytų... – balsas telefono ragelyje buvo žaismingai ironiškas, kiek pakimęs, pietietiškas, ir aš bandžiau įsivaizduoti tą vyrą. – Tiltas, Triumfo arka ir parkas, senoji gotikinė katedra, nepraraskit kaip orientyro katedros, tada žemyn... Perspėjimas: ypač būkit budri Didžiojoj gatvėj – ten kasdien į trasą išeina 600 vagių... Lygiai devintą stovėsiu ant prieplaukos molo. Kaip atpažinsit? – Pedras svarstė. – Rankoj ką nors laikysiu. Mandariną. Ne? Tada apelsiną, – jis jau kikeno. – Irgi ne? Gerai gerai – tada laikraščio tūtą, senjora. *Adios!*

Iki devynių vakaro turėjau laiko, ir jis visas buvo mano. Šmaikštuolį Pedrą išgarinau iš galvos.

...Kai tave apsiaučia baltas ir minkštas svetimo krašto pajūrio oras, nusimeti namie įdiržintą skūrą ir apsivelki kitą – plonesnę, aštuonianytę. Imlesnę. Apsivelki kaip (dar) galimybę, kad ir kas tai būtų, – bėgant metams jau į nieką, net į užprogramuotą pralaimėjimą, nebegali nusispjauti lengva ranka...

Ėjau viena pagrindinių gatvių, nors, kaip mano pamėgtas rašytojas sako, nebūna pagrindinių gatvių, kaip nebūna pagrindinių žmonių. Juodbruviai veidai, bežieviai platanai, skverų ūksmė ir žiedų kekių konsteliacijos (Lietuvoje

medžiai jau visai pliki), šviesoforai, automobilių klaksonai, motorolerių, daugybės zujančių motorolerių garsai – spalvų, kvapų, garsų chaosas, pirminių įspūdžių krioklys, kol – kaip visada – ima ryškėti detalės, ir tavo kelionė, kurioje niekam nieko neprivalai, na, jei ne tas paketėlis, laisva nuo visko, net nuo savęs pačios, nuo savęs – ypač, įgauna tikslą. Jis ima belsti kaip kelio ritmas.

Pačioj judrumoj, prisiglaudus rūmų sienos, ant išlankstytos kartoninės dėžės lakšto sėdėjo sena moteris. Tie žmonės-namai... Su begale vienas ant kito segimų sijonų ji buvo panaši į spintutę prie lovos – „tumbočkom" tokias vadinam, šalia ant šilko pagalvėlės su spurgais tupėjo katė, jai po kojų – du porceliano dubenėliai, maža to, katė buvo su senoviniais moters jaunystės karoliais. Kartais į senatvę taip savotiškai pasistūmi svorio centras: kai svarbiausia gyvenime tampa šaukštas, perlus jau drąsiai galima atiduoti katei. Intymiausios akimirkos, pavakarių metas... Katė ant pagalvėlės prausėsi, o sena moteris dar skaitė pro lupą storą talmudą, lapus versdama paspjaudžiusi smilių. Kas tai, laikydamasi atstumo spėliojau: Cervanteso „Don Kichotas", šventųjų gyvenimo knygos, gal tas talmudas prikaišiotas džiovintų dobilų, čiobrelių ar plukių? Jei staiga pakiltų vėjas kaip reikiant, o jis galėtų kilti ir iš toj knygoj siaučiančių karų ar viesulų, tikriausiai priešistorinių, biblinių, ir jei tai būtų tas pats vėjas, kuris siūbuoja vandenynus, gena debesis, suka ant kalvų malūnus, džiovina skalbinius, nes fikcija ir realybė kartais taip netikėtai persikloja, – iš buities ant šaligatvio neliktų nieko. Nes ta

buitis jau išmetusi visa, kuo dar bandytum šioje žemėje šaknytis, bet ko tau, kaip paaiškėja, nebereikės, likęs tik iki baltumo likimo apgraužtas kaulas: knyga, lupa, katė. Dar, tiesa, – šakutė, štai močiutė, padėjusi į šalį knygą ir lupą, iš savo nesuskaičiuojamų sijonų kišenės išsitraukia šakutę, galimas dalykas, nukniauktą kurioje nors labdaros valgykloje. Tokios šakutės, kaip ir šaukštai, pavalgius paprastai aplaižomos ir vėl rūpestingai įtaisomos atgal į kišenę. „Laikas vakarieniauti, senjorita, – pasakė pasisukusi į savo draugę, – vakarienė bus karališka."

Ji nė nenumanė, kad tuo metu rūmuose priešais pro langą į ją žiūrėjo princas Karolis Pilypas, Švedijos karaliaus Karolio Gustavo sūnus, trečiasis pagal eilę paveldėti sostą, atvykęs „privataus vizito", saugomas kaip akies vyzdys (lauke bėgiojo kostiumuoti vyrukai su juodais akiniais ir žurnalistai, laukiantys savojo kaulo vakarinio „Expressen" numeriui). Palietė ant stalo sidabro šakutę. Ne, ne tą, kurią pats ir sukūrė, „sudizainino" (ta, sako, tokia nefunkcionali, kad ja neįmanoma naudotis, muziejinis eksponatas, beje, labai brangus), o kitą, su kuria galima, o svarbiausia – labai norėtųsi dabar pavalgyti. Ji galėtų būti net paprastesnė, tiesiog visai paprasta, filosofiškai svarstė princas, dizainerio akimis apžiūrinėdamas šakutę priešais šviesą, jai užtektų būti su keturiais nagais ir koteliu be jokio dizaino. Galima būtų net paėsti vienais pirštais, išvis nusispjovus į etiketą. Bet lyg tyčia niekas neaptarnauja! „Kur jie visi, po velnių, pasidėjo, negi turėsiu mirti iš bado", – irzo princas po dešimties metrų aukščio lubomis ir sietynais kaip žvaigž-

dynais, Didžiaisiais ir Mažaisiais Grįžulo Ratais, kurie kol kas, pavakarių metą, rūmuose dar neužžiebti... Princas stebeilijo į tą vargetą už lango, ir pavydas sugniaužė širdį. Ant kartono lakšto ji sėdi komfortiškai, kaip ant minkščiausios kanapos, betrūksta taurės putojančio „Champagne Perrier-Jouët Belle Epoque" (gal imti ir nusiųsti ant durniaus?). Be to, jos gyvenimas, išpleiktas visos gatvės apžiūrai, – toks privatus, o jo, užrakintas devyniais užraktais, akylai saugomas „pilkųjų kostiumų", savų ir svetimų specialiųjų tarnybų, – toks viešas. Antai jis nuotraukoje su Afrikos vaikais susirūpinusiojo mina *turi* glostyti jų susiraičiusių plaukų vielutes arba pritūpęs jautriai paliesti pilvuko būgną (Kas pilvelyje gyvena? Badas jis vardu?), štai tarptautiniame virėjų konkurse priverstas mojuoti miniatiūrine savo valstybės vėliavėle, o paskui ragauti kulinarinį eksperimentą iš fazanų šlaunelių vidinės filė, kurios nepakentė nuo vaikystės, na, bet ko gi nepadarai dėl savo šalies, o štai jis kerpa simbolinę atidarymo juostelę. Apsisukęs, žiūrėk, ir vėl kerpa, kartais net sapne regi save su žirklėmis – nykiausias visų princų, taip pat ir Danijos Frederiko, Norvegijos Hokono ir Olandijos Vilhelmo Aleksandro, sapnas. Ir po VISO TO jis dar tituluojamas išlaikytiniu, Disneilendo personažu? Siurbėle, parazitu? Pakabu nešioti karinio jūrų laivyno karininko uniformą?! Nedėkingieji...

Užsižiopsojau – sutikit, ne kasdien pamatysi karališką šurmulį – į vakarinę saulę tų rūmų languose, į apsaugos darbuotojus su racija, į lūkuriuojančius žurnalistus, tada pasukau į Didžiąją gatvę. Mane iškart pagavo minios sro-

vė, apraibo akys, ir aš, galima sakyti, apsinešiau: pro šalį plaukė Kleopatra bronziniu veidu ir bronzinėm tunikos klostėm, „sidabrinis“ Michaelas Jacksonas, ponas Niekas su tuštuma vietoj galvos ir ore kabančiais akiniais; paveikslai – peizažai, natiurmortai ir portretai – nutapyti ir tapomi čia pat, gatvėje, prisėdę įvairių rasių ir tautybių, daugiausia japonų su fotoaparatais ant krūtinių, „modelių“; narveliuose triušiai, pelėnai, kanarėlės ir papūgos; „dinozaurų“ (stručių) kiaušiniai, krabai ant paparčių lapų, miškai gėlių, kalnai apelsinų su šakelėmis... Kai galiausiai prisišvartavau prie laikraščio pardavėjo, prekiaujančio nuogybėmis, ir nusipirkau miesto žemėlapį, prie ausies, kone liesdamas spenelį, prigludo balso aksomas: „Senjora, čia turite būti itin budri – geranoriškiausias patarimas...“ Atsilošiau: varno juodumo suaugę antakiai, akys – riešuto branduoliai, baltymai net melsvi, valingas, šiek tiek nuožmus žandikaulis, skeltas smakras, koks moteris visais laikais varyte varė iš proto, dantų blykstė – ausų galiukais pajunti siunčiamas bangas...

Ir štai jūs jau geriat raudoną vyną lauko kavinukėje po platanu, o tu sau sakai: kelionė ne tada, kai, lenkdama kuprą, plūguoji kilometrų kilometrus nelyginant lietuvis artojas, o kai gali va taip atsipalaidavusi sėdėti lauko kavinėje su nepažįstamuoju ir siurbdama į save aplinką džiazuoti... Chulijas. Chulijas Mendosa, tėvas ispanas, motina marokietė. *Beautiful*, pasakiau... O aš esanti iš Lietuvos, čia kur ribojasi su Slovėnija? Sostinė – Ryga? Smėlio paplūdimiai? Gražios merginos? *Biutifulll, señora!* – Chulijas pilna bur-

na puikių dantų džiaugėsi, kad neapsikiaulino kaip koks mulkis, akyse neregėjęs Europos žemėlapio („Žinau žinau, kad Lietuva yra kažkur čia, Europoj, bet, dėl Dievo, kokioj valstybėj?"). *Biutifulll...* – jis vėl pakartojo, kad aš išgirsčiau paskutinio priebalsio minkštumą, kai liežuvis prie gomurio prilimpa per tris *l*, žinoma, išgirdau, ne tik išgirdau – pro jo prasegtą odinę striukę mane pasiekė mustango kvapas... Argi ne *biutifulll* mūsų miestas, *señora*? Argi ne *coolll*? – jis akimis riestomis blakstienomis kiek vangiai, ir tai suprantama, nes tas grožis jam įprastas kaip namų durų rankena, apvedė pro šalį plaukiančią minią, gatvę, juk aš, be jokios abejonės, norinti aplankyti visas tas lankytinas vietas ir patirti įspūdžius, kuriuos patiria visi?.. Ne, Chulijau, nusijuokiau, mane domina tik mano *nuosavi* įspūdžiai, bet tavo miestas... Taip, tavo miestas – *cool*... Na, o ką gi gyvenime senjora veikianti?.. Na, šiuo metu tiesiog keliaujanti. O jis – ką? Jis – dailininkas. Chulijas užsirūkė ir tik tada pamačiau juodas, čia labiau tiktų sakyti – vešlias, panages, bet jos man, keista, įspūdžio nesugadino. Kaip matot, čia daug dailininkų, konkurencija beprotiškai didelė, – peš-damas dūmą Chulijas kiek nervingai, kaip man pasirodė, pašnairavo į žmonių būrelį netoliese, ten tikriausiai kažkas kažką gan triukšmingai piešė ar tapė, – tačiau jis, Chulijas Mendosa, kuriąs išskirtinį meną, regimą tik pro mikroskopą, – aguonos grūdely, plaukely, blusos kojelėj, ar esu girdėjusi apie tokią mikrochirurgiją? Nevalingai susijuokiau... „Tuo metu, kai atlieki meninį veiksmą, senjora, – Chulijas, ūmai surimtėjęs, įdėmiai pažvelgė man į akis, į patį dugną,

veikiausiai iš mano rainelių grūdelių jau dėliodamas kokią mikroskopinę mozaiką, – negalima varstyti durų, net kvėpuoti, viską turi atlikti tarp įkvėpimo ir iškvėpimo. Tarp širdies dūžių, senjora...“ O, *beautiful*, Chulijau, vėl pasakiau, ir staiga, tiesiog mirksniu, kažkas atsitiko, ėmiau nebegirdėti, ką tas žavus jaunuolis kalba, – galinga jėga šnerves uždavė pavakarės ir siūbtelėjusio gyvenimo kvapai: į cigaretės galiuką godžiai įsikirtusios ugnies, vyriškų kvepalų – odos, šilto konjako, nuotykio, ir moteriškų – mimozos, snapučių, svajonės, dar tabako, ąžuolo žievės, aronijų, samanų, vėjo, žemės, muskuso, pipirų, o šis raudonas, tirštas vynas, jis juk spaustas ne iš Riochos regiono vynuogių – iš eritrocitų... Ir man daugiau nieko nebereikėjo, pakilau eiti, norėjau susimokėti, bet Chulijas griežtai uždraudė apie pinigus net užsiminti: ne ir ne, dėkingas už drauge praleistas nuostabias akimirkas, tokie susitikimai... – jis, manau, kiek įsiteikdamas sušnabždėjo lyg man, lyg sau, tačiau nepabaigė... Mes ėjom tylėdami, dvelkė šiltas jūrinis vėjas, Chulijas pasisukęs vis nusišypsodavo ta atvira šypsena dar labai jauno ir, žinoma, naivaus žmogaus, kuriam viskas, taip pat ir visi privalomi patirti nusivylimai, dar tik prieš akis, ir man jaunuolio pagailo... Atsisveikindamas švelniai, veik nejuntamai glustelėjo skruostu, delnan įbrukdamas ilgai saujoj šildytą popieriaus skiautelę su telefono numeriu, jei vis dėlto panorčiau patirti „tuos įspūdžius“, nusilenkė ir dingo už durų. Ką dar tą pavakarę nufotografavo mano atmintis? Sunkią rūmų durų, už kurių išnyko Chulijas, rankeną-belstuką, vitražinių langų košiamą vestibiulio prieblandą,

laiptai ten viršun sukosi kaip milžiniškos sraigės kiaukuto įvijos, na, o viršų, žinoma, skalavo nurimę dangaus vandenys. *Biutifulll*, Chulijau, *biutifulll*...

Eini taip... Lauki, kol nutiks tai, kas nutinka visose kelionėse: nuo vaizdų nukris senas sukepęs tvarstis. Atkus nosis, ne tik šeimininkaujanti juslių puotoje, bet ir išvedanti per minų laukus. Sugrįš ir ausis apkurtins džiaugsmas, kad vėl esi savo gyvenimo viduje, o ne stebi jį iš šalies. Kad visi daiktai aplink vėl tikri, žmonės – neatspėjami, o pasaulis pilnas paslapties, ir kad tos paslapties užteks, kol būsi gyva.

Basčiausi kojų nusvidintais šaligatvio akmenimis po viduramžių gatvelių labirintus, tarpekliuose tarp pastatų. Balkonuose augo apelsinmedžiai ir krūmai. Kartais į tuos akmeninius gatvelių šulinius įkrisdavo aptrupėjęs vakaro saulės spindulys ir be garso ištikšdavo į dulkes... Staiga aštrus šarmo ir šviežių skalbinių gūsis – jie kabo tau tiesiai virš galvos ir laša. Ažūrinio balkono, nunerto vąšeliu iš metalo siūlo, atbraila sliuogė katė, grįžtelėjusi tarp šakelių į mane, sustingo ir nusišypsojo. Tai vis tos pavakarės stebuklai: spindulys, svetimi skalbiniai, katė...

Dar – senas smuikininkas iš Balkanų juodu švarku ir daug regėjusia skrybėle, griežiantis skersgatvyje „Karmen" melodijas. Rankoje, kuri vedžiojo stryką, tarp pageltusių smiliaus ir didžiojo, smilko cigaretė. Kaip, sustojau užhipnotizuota, nesiliaujant griežti, nesutrikdant melodijos nukrėsti pelenus, jau sugulusius į pieštuką? Tarp taktų? Tarp širdies dūžių? Jau augantis žemyn, saulėj išdžiovin-

tais sausais raumenimis, su rūkstančia ta pačia tikriausiai vaikystėje tuoj po žinduko uždegta cigarete, sušaudyta, bet trečiąją dieną iš numirusiųjų prisikėlusia skrybėle, – neįsivaizdavau nieko nenugalimesnio ir nieko oresnio kaip tas Europos tarpuvarčių smuiko virtuozas. Į išskleistą futliarą, aptrauktą raudona flanele, ta pačia, kuria „išklojami kaliošai“, jis priiminėjo jūsų smulkius, bet kaip... Kadaise taip Turkijoje, ūkininkų turguje, kuriame pirkdavo poilsiautojai užsieniečiai, tarp kalnų vaisių ir daržovių, klegančių paukščių mačiau seną batų valytoją turką – archajiškais įrankiais, kokiais jau šimtas metų niekas nebesinaudoja, jis darbavosi kaip kardiochirurgas savo instrumentais. Kai lininis, glamžytas, *rich wrinkled*, rusas ant paaukštinimo užkėlė savąją „Pradą“, klešnę pasitaisė ranka su deimantais kaustytu „Rolexu“ prabangiam laikui, ne laiko prabangai rodyti ir per petį minioje kažkam riktelėjo aikštingu pono-vaiko balsu: „Vera, smotri, tolko ne beri fuflo. Beri vsio iskliučitelno kačestvennoje. I iskliučitelno vkusniatinu (vkusniacinu)“, senis, nuvalęs batus, rusui numetė, – nesvarbu, kad veiksmas buvo atvirkštinis ir iš tikrųjų jis paėmė, – keletą grašių. Jie buvo iš jo lobyno – šimtmečių už nugaros ir visko šiame pasaulyje tikrosios vertės žinojimo kaip juodojo aukso: imk, sūneli, tau dar ilgas kelias eiti, gal tik ties savo proproproanūkiais jau kiek atsipūsi, jei labai pasistengsi, tau gali pasisekti...

Eini taip... Miestas vakarėja. Žiebiasi gatvės žibintai ir langai. Nei iš šio, nei iš to prapliumpa lietus kaip siena, pro vandens strėles net neįžiūri nieko anapus gatvės, stovi po

kažkieno stogeliu, laša už apykaklės, girdi, kaip namo viduriuose barasi vyras ir moteris, temperamentingas antausis, tuoj kitas, atsakomasis, kažkas dūžta, ridenasi laiptais, bet lietus baigiasi taip, kaip ir prasidėjo, tik žibintų šviesas apsupa spindulingos ūkanos ir gatvelėm atplūsta jūros kvėpavimas. Jūrą uoste užuodi, siauru šaligatviu imi leistis prieplaukos linkui. Kai taip rankove brauki namų sienas, vakaras tave apipila dovanomis, kas, kad viskas vogta, kaip dabar įprasta sakyti, nelegitimu: langai – pasauliai, langai – siužetai, langai – tik pasuk laiką atgal, tapyk šešėlius ir spindinčią šviesą – gatavi vermerai, velaskesai ir gojos, infantai, infantės, meninos, neūžaugos, tarnaitės...

...Kambaryje su kokline krosnimi, paukščio narveliu palubėje, tiesa, tuščiu, už to vaizdo pro atviras duris dar kambario vaizdu su langu, už jo – horizonto žarija, moteris guldė pulką vaikų. Chaosas, skraidantys pagalviai, drabužiai ir žaislai, pūkai, moteris kilojo patalus: kol suguldydavo tris padaužas, kiti jai už nugaros vėl sukildavo ir imdavo siausti. Staiga mane pastebėjo nužydėjusios pienės galvutė su peršviečiama plaukų aureole, „pienei“ iš paskos – „piratas“ su akies tvarsčiu, mažieji nenaudėliai rodė į langą pirštais, tuoj, sukilę lovose, ištiesė kaklus ir kiti, išdarinėjo grimasas, krizeno. Kur aš visa tai jau mačiau – moteris pavargusi lėtai atsitiesė ir tuoj atsigręš...

...Už drapiruotos gazinės užuolaidos vyras nurenginėjo moterį, stovėdamas jai už nugaros: nuvilko šlapią apsiaustą, dviem pirštais nutraukė šalį, tada apgniaužė sprandą, manau, šiek tiek lenkdamas žemyn ir spusteldamas, vyrai

taip lenkia, spusteli pareikšdami teises – valandos ar viso gyvenimo, paskui atsegė vėrinį, jai nematant pasvarino iš akies saujoje, tada ėmėsi ilgo, iki pat sėdmenų, suknelės užtrauktuko. Kas jai galėtų būti tas vyras ir kas jam ta moteris – jis visą laiką nepaleido iš burnos cigaretės, perstumdamas iš vieno lūpų kampučio į kitą...

...Jauna mergina, beveik mergaitė, su žaliomis guminėmis pirštinėmis iki alkūnių vaikštinėjo po senovinę virtuvę, visa siena ten nukabinėta rykais: žalvariniais puodais, keptuvėmis, prikaistuviais. Į stovą susmeigta peilių armija: pėstininkai ir generolai mėsai kapoti. Grindys – šachmatų lenta. Pro langą laukan sruvo geltona lyg šiltas medus vakaro šviesa ir nežinia iš kur – raudona, tarsi gyvenimas toje virtuvėje slapčiomis kautųsi su mirtimi, nors ten nieko tokio nevyko – kasdienybė, įsibodėjusi buitis, ir tiek: mergaitė visus tuos puodus turėjo nušveisti, peilius – išgaląsti, o pupeles, žinoma, perrinkti ir atskirti nuo žirnių. Peilio, kurį ji laikė, ašmenys, atrodė, nusvidinti taip gerai, kad per kaklą eitų kaip per sviestą, ir ji, nešdama jį per virtuvę, smakrą dėl visa ko prispaudė prie raktikaulio... Pastebėjusi mane, nusijuokė dideliais, kokie būna visų paauglių, dantimis, ir aš pagalvojau: „Kas tu?“

Paskui užsižiopsojusi, nikstelėjusi koją, pasiklydau, nusukau ne ten, ką jau moku, tai moku – pargriūti lygioj vietoj, teko porą kartų apsukti visą rajoną, kol radau katedrą, pasirodo, ji buvo čia pat, visai nebejaučiau laiko, kaip ir, atrodo, erdvės, – užėjau. Kodylo kvapas, dar dūzgė vargonai, nors mišios jau buvo pasibaigusios, ką tik sudilę ir pro go-

tikinius langus besileidžiančios saulės spindulių kolosai su amžinosiomis dulkelėmis, navose spragėjo žvakės ir prieblanda rudo kaip senuosiuose paveiksluose su „rūsio“ apšvietimu. Miestas gaudė toli, kitoje epochoje. Kunigas ėjo tarp suolų, rinkdamas maldų knygeles.

Staiga pro pagrindines duris įžūliai, su visa gatvės drastika ir akustika, įskriejo futbolo kamuolys. Šovė kaip įvartis... Netikėtumo ištiktam kunigui išsprūdo: *DIABLO!* Ūmai atsigręžęs jis tikėjosi tarpdury užklupti kažką tokio, juk jau nesibodima įsilaužus ne tik naktį išmaukti šventintą vyną, Dievo Kūnu užsikąsti it bulvių traškučiais, o paskui išeinant dar begėdiškiausiai iššaginti aukų dėžutę... Tačiau tarpdury stovėjo tik vaikas – gal aštuonerių metų berniukas sukryžiuotomis petnešomis ir nusmukusiu kelnių klynu, apmiręs iš baimės ir sužavėtas savo smūgio. Atgijęs lyg gyvsidabris nėrė laukan. Išėjusi į gatvę ir aš, mačiau, kaip tarpdury su kamuoliu ant delno pasirodo kunigas – dar jaunyvas džinsuotas vyras, kaip jo šnerves masina vakaro kvapai, kaip jis kovoja su savimi, su tuo niekur neišnykusiu *diablo* – pasikaišyti sutaną ir atsivėdėjus spirti kamuolį aukštyn, į vakarėjantį dangų, iššauti virš šio pasaulio, vis vienišesnio ir vis didėjančiu pagreičiu riedančio į savo pabaigą, iš visų plaučių surikti. Tačiau... Kartais, sėdint klausykloje, klausantis nuodėmių banalybės – tos gyvenimiškosios fantazijos stokos, – jį apakindavo šviesa, ji nušvisdavo, kai jau nieko iš tos dienos nesitikėdavai, tiesa, patirtis ilgainiui išmokė nebesistengti už pinučių pamatyti veido, ir taip beveik neapsirinkamai žinai, ką ten pamatysi – kvailį,

mūsų dienų nevykėlį ir autsaiderį, nė nenutuokiantį, kas yra veržlumas ir sėkmė, išpažįstantį „kantrų pasyvumą“, taip taip, kokį nors idiotą myškiną, o, jų dar pasitaiko.

Ir t. t., ir t. t.

Buvau „sunki“ – taip bitės grįžta vakarop į avilį kojomis, aplipusiomis būsimu medumi. Kai nusigavau iki prieplaukos, danguje, ore jau baigė tirpti plonyčiai dienos kaulai. Du vyrai sėdėjo prieplaukoje ant suoliuko ir, užmiršę viską aplinkui, ką tik praūžusį lietų, vėl išsiskleidę lentą, žaidė šachmatais, tuoj nebeskirs juodųjų nuo baltųjų, jau dabar žaidžia pilkaisiais – bomžas ir inteligentas. Ten, kur baigiasi šaligatvis, veidu į jūrą, ištiktas euforijos, stovėjo nuogas vyras tik su juodais batais, jo penis slypėjo rainame linksmų spalvų kapšelyje, prilaikomame už kaklo užkabintų petnešų, – kadaise, kai buvau maža, tokius nerdavo nešiotis rašalinėms, kad rašalas neišsilietų kuprinėse. Klausiausi tolumoje uosto, nenutylančio nei dieną, nei naktį, kranų, takelažų, fenderių, aimanuojančių laivų korpusų – jei tik rūdims duotas bent koks balsas, jis niekur taip nesigirdi kaip uoste. Kartais, kaip dabar, rūdis išgirsti kirų balsuose.

Praėjau rūmus, greičiausiai telegrafo, su plevėsuojančia valstybės vėliava, jos kraštai buvo vėjo suplakti į skutus.

Praėjau prilytą batą.

Toks vakaras, kai viskas sklidina ir išsipildę, baigta, tik nerimas, nepaaiškinamas nerimas, kad kažkas vejasi ir tu niekur nepabėgsi, mynęs iš paskos pėda pėdon, jis, tasai, su kuriuo nesinori niekuo dalytis, nei pėdomis, nei lova,

nei kiaušiniene, o jis tavo nori visko, – kvėpuoja tau į pakaušį.

Pedras laukė... Vyras su laikraščio tūta, įsivaizdavau, turėjo būti kitoks – garbanotas, ilgaplaukis su plikės mėnuliu, tokie paprastai būna raiškaus temperamento, humoristai, šnekūs, nepakaltinamai užmaršūs, per skubą ir išsiblaškymą kleckuotais, o gal dar ir šių metų spaudimo raudoną vyną padegustavusiais lietpalčio skvernais, be to, numintais mažiausiai šešeto vaikų, žodžiu, žmogiškas ir šiltas, dar iš balso galėjo būti nokautuojančio žvilgsnio *macho* su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis, bet šis... Žemas ūgis, per trumpas lietpaltis, džinsai išduobtais keliais, guminiai sportbačiai, tamsiai mėlyna kepurėlė su snapeliu, nusmauktu ant akių, ir užrašu „Boston Red Sox“ su išsiuvinėta pora sukryžiuotų puskojinių, iš po kepurėlės – skysti, sakytum butaforiniai plaukai. Pinčiukas!

Kai prisiartinusi pasisveikinau, jis, nusisukęs į jūrą, nė negrįžtelėjo. Na, šnekučiuotis tokia maniera, kai stovima šonu, nežiūrima į pašnekovą, bet jis matomas visais rakursais, mėgsta režisieriai ir fotografai, gal jis koks fotografas, pamaniau. O gal čia ne tas?

– Vėluojam, senjora?.. – tas pats kimus balsas iš telefono, ta pati ironija... Tik staiga nuojauta, kad toks balsas labiau nei kieno nors kito gali būti kriminalinės praeities, n-tojo teistumo, sifilitikų (paskutinės stadijos)... – Trisdešimt septynios minutės...

– Jūs pedantas, Pedrai?.. – dar bandžiau juokauti, aišku, nevykusiai, o galvoje tuo metu jau, kaip žmonės sako, ėmė

kruštis triušiai: krantas toli, vaikštinėjančiųjų ten nė vieno, jau nuėję ir šachmatininkai, ir nuogas vyras. Čia – tik jūra, tu ir tipelis.

– ...ir šešios sekundės, septynios, aštuonios, devynios... – Pedras po kepurės snapeliu, nusiteikęs, regis, filosofiškai, pakėlęs smakrą, kaip įsivaizdavau, pro siaurus akių plyšelius, sulig kiekviena sekunde laikraščio tūta bilsnodamas sau į delną, žvelgė į horizontą manęs nė nesiklausydamas.

– Bet...

– Bet mes vėluojam visur ir visada, ką?

– Pedrai...

– Pedrai Pedrai... – jis maivydamasis ironizavo. – Pedras aš jau seniai, labai seniai, *so what, señora?*

– Matot...

– A, žinau, jums, einant čia, pamušė koją akmeniu?

– Koją? Akmeniu?

– Neapsimeskit kvailele, nukritusia iš dangaus, rašytojams tai nedovanotina. Bet *tu*, atrodo, prasta rašytoja, ką?

Bandžiau nuryti prie gomurio pridžiūvusią seilę...

– Kalbu apie žmones, kuriuos tu sutikai, – tasai kimus balsas kas žodis darėsi vis valdingesnis, keistai derantis prie skystų, jau neabejojau – priklijuotų, plaukų, išlindusių iš po kepurėlės ir kedenamų vėjo, išaugtinio lietpalčio, mokyklinių sportbačių, visos tos tipelio išvaizdos, tokie tipeliai – esat pastebėję? – atsiradus reikalui išnyksta plyšyje tarakonams slėptis, susilieja su siena, šaligatvio plytelėmis, tirpsta ore. – Bet labiausiai apie tave pačią, kurią tu, vaikščiodama tais skersgatviais, sutikai. Ir susitinki kasdien,

bet apsimeti, kad tu – tai ne tu, skubi apsilenkti. *Aš stebiu tave...*

Stebiu tave... Kai taip, kaip dabar, pergnyba baimė, kas į galvą ateina pirmiausia? Kad tokia stovėsena profiliu, kai nežiūrima į pašnekovą, būdinga ne tik režisieriams ir fotografams. Kitai profesijai – irgi... O, ji gerai, kaip reta kas, pažįstama mums, *postsovietico*. Kad ir ką ta profesija vilkėtų, mados, aišku, klauso laiko vėjų, jos visų laikų uniforminis rūbas buvo ir bus šešėlis. Nesiglamžantis, nespūrantis, nedylantis, atsparus viskam, net napalmui, neretai – kaip Lietuvoje ir visame pasaulyje numylėto Vladimiro Putino atveju – priaugantis nenusivelkamai. Tik dydį pataikyk: S, M, L ar XL. Slaptosios prieblandos manufaktūros šešėlius dieną naktį audė, siuvo, grūdino (pilkumą it plieną) ir toliau, nemažindamos gamybos mastų, tik didindamos, audžia ir siuva visokių dydžių – S, M, L, XL, XXL, XXXL... Aš visada bijojau tų mažų, vilkinčių S-ais. Turbūt todėl, kad mano mama bijojo pirdžių, juk jos jaunystės laikais S-ai dar išvis nebuvo išrasti...

Žinau, žinau, sakysit, nebeverta pasakot tokių užgruzinančių istorijų – lietuvių literatūroje jų jau ir taip nors vežimais vežk, be to, užteks gąsdinti okupantų tankais, ir vis dėlto... 1946-aisiais, kai iki mano gimimo dar buvo likę penkiolika metų, t. y. kai užėjo „antrieji“ rusai, tėvą, įskųstą kaimyno, mergišiaus ir sukčiaus, – tais laikais, žinia, netruko iškilti „visokie padugnės“, „ką tik užraugti komunistėliai“, – nuteisė dešimčiai metų. Už nieką. Už „disputą“ bulvių lauke (už nieką teisė dešimčiai, jei nagus vis dėlto

prikišai – dvidešimt penkeriems). 58-asis – Tėvynės išdavimas. Saulėtą žiemos rytą, pyškant tvoroms, tėvą išsivedė trise ledu per užšalusį Nemuną į Šančius, paltą iš kareiviško šinelio, pamuštą rudu avikailiu, pakeliui tuojau atėmė, dėl jo, sakė, vedliai net susitąsė, gražu buvo žiūrėti, ir įdavė šimtasiūlę, o namuose tuo metu jau surašinėjo (penkiese) turtą – vienintelį jo juodą kostiumą, po vestuvių paties darytą spintą, mamos kraitinę lovą nikeliuotais galais, virtuvės bufetą, sofą ir šveicarišką JAZZ firmos laikrodį, dar kažko ieškojo, badydami patalus šakėmis. Gal optikos? Optika, kaip ir šveicariški laikrodžiai, labiausiai tais laikais klausė šakių, kūjų, priekalų, spragilų. Bet čia jos būtų neužtekę – mama kiek vėliau dar gavo kvietimą į rūmelius ir, palikusi kaimynei prieš šešis mėnesius pagimdytą sūnų, mano vyriausiąjį brolį, ėjo tos įstaigos, kurią žmonės jau ir dieną įprato aplenkti spinduliu, koridoriais be kėdžių, be suolų, tik su blausiom lemputėm palubėje, iš aukšto į aukštą, iš prieblandos į prieblandą, paskui prie vienų durų ilgai ramstė sieną, kol išvargusi atsitūpė, galiausiai ant grindų atsisėdo, ten žmonės taip sėsdavosi, kol atsisėsdavo ilgam ir labai toli, tik vakarop buvo apklausta kviestinio tardytojo iš Vilkaviškio – tai jo tiek laukta. Tas mažas rusas su antakių galybe (Didžiųjų antakių protėviais) vis kėlė balsą ir kartojo žodį, kurio ji nesuprato, – „tysučiara“, ji, galima sakyti, nesuprato nieko, buvo labai jauna, devyniolikos metų, o jau ir temo, namai toli, už Linksmės kalno, už geležinkelio, pėsčiomis eiti, ir ji, aišku, bijojo... Tardymo metu dar vienas vyras sėdėjo kambario kampe ir skaitė laikraštį

užsidengęs veidą, sako, tas vyras atlikdavo „pagalbinius“ darbus, bet čia to neprireikė, staiga jis pakilo ir iš kambario išėjo, ir tada pasakojime atsiranda balta dėmė... Visa visų laikų istorija pilna baltų dėmių, jas būtina tyrinėti, dokumentuoti ir uždažyti, nepalikti baltuoti ateičiai, bet šitą reikia užsimerkus (ir, pageidautina, užkandus amą) tiesiog peržengti, tik tada pasakojimas tęsiasi: tardytojo krumpliai buvo apžėlę gaureliais, o jis pats – itin mažo ūgio, jai, aukštai, išlakiai moteriai, tik iki tarpkrūčio: toks pirdžius, ir tai ją paniekino labiausiai, tokio ūgio, sakė, kol gyva, jam neatleisianti... Žodžiu, spėju, jo dydis buvo S. O juk per karą jos šeimą dar tardė ir SS. Ilga istorija... Bet jie išgyveno. Ji išgyveno. Tėvas grįžo. Jis prakalėjo Vorkutoj už Tėvynės išdavimą bulvių lauke septynerius metus; nukritęs nuo barako stogo pateko į Abezės invalidų lagerį, ten mūrijo pečius, baltino palatas, iš po nakties surinkdavo ataušusius nabašninkus, su lazda saugodavo, kad kaliniai negertų prausimosi vandens, nuo „bankrutkės“, kurią žįste sužįsdavo, karštos dervos įsitaisė apatinės lūpos vėžį, buvo operuotas, nutarus, kad dykai šerti invalido, nors ir tokio jauno, neapsimoka, po lagerio iškart paleistas, grįžtantis traukinyje atrodė kaip Repino Volgos burliokas, kažkoks žmogus iš gailesčio susikeitė su juo kepurėmis, grįžus namo, mama tuos drabužius, vatines kelnes ir šimtasiūlę, taip pat ir kepurę, sudegino, o jis nusiskuto barzdą, atsiprausė iki aniuolo baltumo ir, įkvėpdamas į įdubusią krūtinę oro, pasakė, ko labiausiai pasiilgęs – sumaigytų keptų kiaulės smegenų ir ypač „galansko“ sūrio, kurio buvo ragavęs tik kartą... Tėvo

skundikas lyg niekur nieko tebegyveno už keleto namų, o sutikęs mamą, kaip ir anksčiau, merkdavo akį. Paskui, jau visai senukas, kretantis ir be dantų, burna kaip ola, merkdavo akį man. Mirties patale, slaugos ligoninėje, jau beveik be sąmonės, merkė akį seselei. Toks jau buvo – nekaltas, akis kalta... Mano tėvai baimės taip niekada ir neatsikratė, nors kai tėvas smarkiai užkaušdavo ir imdavo rėkti gyvulio balsu „Duokit man čia ruskį!“, mama skubėdavo užstumti orlaidžių...

– Tie žmonės... Jie visi tokie nuspėjami, ką? Tokie nuobodos, – Pedras prakalbo prispaustu, miaukiančiu balsu, garsus leisdamas pro nosį plonomis srovelėmis. – Atmintinai žinai, kada išduos. Kada iš baimės pristums į kelnes ir parduos. O kada įskųs, kad būtų šilčiau. Kada – iš sportinio azarto... – ir kur tas katinas man girdėtas?

– Bet...

– Nuobodūs! Verčiau tylėk! Kartu – įtartini... – antai tas balsas prieblandoje blėsta, priglunda prie žemės, riesdamas nugarą ir šiaušdamas keterą, pasirengęs šuoliui. – Įtartini visi be išimties, įtartinas, rašytoja, jei dar nežinojai, visas žmogaus gyvenimas, nuo pat gimimo!

– Bet...

– ...žmogus iš prigimties geras? Lietuvių žemdirbiškos prozos humanistinis patosas? Cha cha cha!.. Duokit man šešias eilutes, kurias būtų parašęs garbingiausias iš garbingiausiųjų, ir aš surasiu, už ką jį pakarti – kardinolas Rišeljė, „Trys muškietininkai“. Bet mes turbūt skaitom tik tai, ką patys parašom, a, senjora rašytoja?

Bandytum dar žiotis, bet...

– ...Meilė, meilė, atjauta, dora, skaista, rasa, ašara Dievo aky, gerumas tas gyvenimas, kliudžiau, brisiaus galas... – Pedras po kepurės snapeliu jau netvėrė linksmybėmis. – Tie žmonės, sakai, tiesiog sau gyvena? O, aš tau papasakočiau apie kurį tik nori tavo sutiktąjį, išverščiau tą suskį kaip pirštinę, ir tu pakrauptum, mes leisimės gilyn, į juodas šachtas, *señora*, tik diržą prisisek... Serbas smuikininkas... Ar bent nutuoki, ką per karą gali daryti ploni, tik muzikai sukurti, beje, ketvirtį tono girdintys smuikininko iš Dievo malonės pirštai? Papasakočiau apie jo vizitą priešaušriais pas kaimynus, jauną makedonų šeimą, kai naktį į kaimą jau buvo įžengę serbų kareiviai, – dar ir šiandien ten kai kas rausia žemę, ieškodamas nors kokio sãvo kaulo, – bet paliksiu šį tą ir tavo fantazijai, jums, korespondentai, tik sukramtyk ir į burną įdėk. Gal už jus dar ir nuryt?! – staiga jis nei iš šio, nei iš to įsiplieskė, sušnypštė svaidydamas elektros kibirkštis, net pagaugai nuėjo... – Elgeta... Ta kadaise garbinga senjora iš kilmingos giminės – gali patikėti? – prasivogusi iki ausų. Šluoja viską, kas tik pakliūva po ranka, papurtyk ją, ir iš mielos močiutės, šventųjų raštų skaitytojos, pabirs sidabriniai šaukšteliai, samteliai ir rėteliai, medalionai, žiedai, sąsagos, laikrodis, žvakidė iš Švenčiausiosios Širdies bažnyčios, net socialinės rūpybos įstaigos antspaudas – šitą iš savo geradarės kabineto nukniaukė vos prieš keletą dienų, o, aš pãskui tą senjorą nė nespėju, – jis kikeno patenkintas nelyginant kipšas. – Karaliaus sūnus, tinginys pleibojus, motoprincas, dizaineris –

šitas nuplagijavo, galima sakyti, viską, visas idėjas, savo nesugalvojo ničnieko, tyčia pasekiau jo pėdomis, – japonų stalo įrankiai, Matteo Mocchi „degančių rūmų" židinio grotelės ir kt., o jei dar pridėsim, kad nė prie vieno savo kurto daikto nė neprisilietė... Jis ir jo *soft porn* žvaigždė, kurią iš sugedimo pasiryžęs vesti, plika apsivyniojusi smaugliu, kartais išvis vilkinti tik kvepalų debesėlį, užtat su Motinos Teresės rūpesčiu veide (suprask, dora, auka, atjauta, cha cha cha), apsimeta užsiimą labdaringa veikla, koks cinizmas, net man, – badaujančius vaikus išnaudoti, vos nepasakiau – išnuomoti, fotografijoms, bet tie tinginiai tik tą ir veikia – apsimetinėja ir meluoja, idant, švaistydami iždą, gertų „Louis Roederer Cristal Rosé", ilsėtųsi nuo atostogų, pavargę ilsėtis vėl ilsėtųsi ir taip be galo – parazitai parazitai... Virtuvės mergaitė, kas ji? O, ji – nejau neatpažinai? – „meilus ir švelnus žvėris", tik per medžioklę jos niekas nenušaus, su anuo duonriekiu pajuokaus pati, viskas baigsis laimingai: keturiasdešimt metų vyresnis ponas šalia, šokdinamos pasaulio viešbučių kambarinės, ūdijami tarnai, – niekas taip neengia tarnų kaip buvusieji, – puikybė, gangreit trigubas pagurklis, „gelbėjimosi ratai" ant liemens, ir tinginystė tinginystė... Pasakočiau ir pasakočiau, kas lieka iš mergaičių rasotais vainiklapėliais, kas – iš berniukų pienių pūkų galvelėmis, bet tai tooookia nuobodyyybė, – Pedras jau begėdiškai atvirai žiovavo: iš pradžių sumurkė, paskui sukniaukė, galiausiai išgirdau švilpesį. Žmogus, rašytoja, kad ir kiek aš į jį investuočiau fantazijos ir žaismės, polėkio, rizikos, provokacijos – kraujui išjudinti, yra tokia

nuobodybė, tokia nuspėjamyyybė, krnmmjaaauuuu, tad verčiau pakalbėkime apie talentus. Tikrą talentą iš veln..., t. y. Dievo, malonės. Chulijas Mendosa... To meno, apie kurį tau jaunuolis pasakojo, tobuliausiai išmoko laisvės ilgesys: kai tave pasodina jau šeštą kartą, gimtinės oras, išdegintas karščio, atsiveria cinamono smiltelėj. Prakaito laše suošia jūra. O juoduma panagėse, atsinešta į kamerą, – tai žemė, kurioje buvai laisvas... Tas talentas – užuosti klientą iš tolo, iš pradžių nuskenuoti jo mintis, budrumą, artimiausių dešimties minučių planus, tada panteros judesiu priartėti prie piniginės, „pederastkės", kišenių, net slapčiausių, vidinių, galiausiai sakalo kritimu į žemę stverti grobį – prapjauti skalpeliu, perlaužtu skutimosi peiliuku (šį gali slėpti kumštyje) arba be jokio vargo paprasčiausiai atsegti, taip pat ir tą kišenę, kuri prie kliento širdies, ypač tą, tarp dūžių, tarp įkvėpimo ir iškvėpimo, išsirinkti tik tai, kas reikalinga (beje, rašytojai kaip reta pavėpusi publika), paskui lyg niekur nieko užsegti vėl ir viską padaryti taip, kad klientas jaustųsi komfortiškai, pamalonintas, na, sutik, paslaugų sferoje be to – nė pro kur. Būti apvogtai su liukso pojūčiu, senjora, – išskirtinė paslauga, kol kas už ją dar nereikėjo susimokėti, bet ateity...

Iš siaubo „nuniemusiais", kaip sakydavo mano giminėje, pirštais atsidariau rankinę. To ir reikėjo tikėtis... Nebeturėjau ne tik piniginės su visomis banko kortelėmis, bet ir fotoaparato, mobiliojo, net aksominio maišelio su auskarais, o nuostabiausia, kaip rankinės tamsoje buvo išlukštentas Jirutės paketėlis: išlestas auksas ir sidabras, užtat kilniaširdiš-

kai paliktas antpirštis – siūk sau į sveikatą, *señora*. Asmens tapatybės kortelė... Ją kartu su „avariniais" 300 eurų ir lėktuvo bilietu laikiau saugiausioje vietoje, švarko kišenėje ant krūtinės. Ir ką gi – kišenė buvo tuščia. Ir – užsegta.

– Ne ne, Lietuvą mes kol kas pamiršim... – Pedras, jau pagautas medžioklės azarto, nekantriai mindžikuodamas, niūniavo sau po nosimi. – Bet mes susisieksim su tavo kontora ir pasakysim, kad tu vėluosi... Mes vėluosim... – taip filmuose niūniuoja žmogus, vaikščiodamas po savo virtuvę vienas, o tas, su kuriuo jis ką tik kalbėjosi, kuris turėjo nelaimės paprieštarauti, jau būna kompaktiškai, dalimis, supakuotas į kelioninį lagaminą plaukioti jūromis niekada nebeužsukant į jokį uostą. – Aš žinau, rašytoja, kad tu esi kelioniniame lagamine. Visi ten anksčiau ar vėliau atsiduria. Atmirštantys daiktai... Tik ne tu juos, neįsijausk, jie tave, kurios jiems niekada daugiau nebeprireiks, išmeta iš savo ir, žinoma, iš tavo gyvenimo. Kaip jau išmetė tikras, nesudėvėtas, jausmas. Tikras juokas, tikras... Na, prisipažink, kada pavyko iš širdies pravirkti paskutinį kartą, a? Sakai, tai patirtis? Išmintis? Kliedesiai, tai – senatvė. Tas nepopuliariausias šiais laikais dalykas. Juk jau kadai tave išmetė ir net pamiršo – nuostaba. Bet labiausiai – kasdien *step by step* – pamiršta atmintis, o tu ją ar dar prisimeni? Cha cha cha... Ta pabaiga, kuri ateina anksčiau, nei ateina iš tikrųjų, nes pasaulis blėsta, – blėsta tavo akys, kepenys, kapituliuoja kaulai, traukiasi plaučių skliautai, o širdis... Jauti, kaip ji gniaužiasi? Kokia jau nepakanti. Pikta. Abejinga. Smulkmeniška. Užmiršusi juoktis. *Finita la commedia?* „Net

smirda žiūrint į surimtėjusius, o amžinai jauni – tai *luxus!* Jaunystė veža!“ – sako griežtai sau uždraudusieji (net jei šaudytų!) senti... Ir tau, *señora*, aš dar galėčiau padėti – laiką sustabdysiu. Akimirksnį žavingą. Tik menka sąlyga, o tai vieni niekai: mainais kai ką pasiimsiu, kaip šiais laikais – visai smulkmeną...

Siūbuojant, kylant ir leidžiantis pajuodusioms vandens plokštumoms, ištykštančioms į molo akmenis, tirštėjant prieblandai, vėjuotai, sūriai, prisisunkusiai žalsvo švytėjimo, galutinai perpranti, kad Pedro profesija – ne fotografo ir ne režisieriaus. Ir ne putino raudonojo (ką ten ta neaukštaūgių medžių, krūmų gentis...). Senesnė. Labai sena. Jos apsiausto vidus išmuštas ne pamušalu – gaisrų pašvaiste... Aukštai, negyvenamuose kalnynuose, dykynėse, kur vėjas nešioja dar tik rūko ir dūmų draikanas, trykšta žemės gelmių syvai ir garuoja karšto vandens purslai, kur dar tik jungiasi pirminiai elementai ir nė nepradėtas skaičiuoti Žemės laikas, pradžių pradžioje, iš po tų skvernų jau pažyra žiežirbos. Tebežyra kasdien, kas žingsnis. Seka tau iš paskos arba užbėga už akių – kilpuoja kelią, kartais, tik užsižiopsok, prarask orientyrus, ir tą kilpą užners tau ant kaklo koridoriaus spintoje tarp rudeninių paltų. Bet tam, žinoma, puikiai tinka ir vonios vamzdis, pušies šaka, virtuvės rankena, aišku, čia pageidautinas S dydis... (Ir kodėl tie lietuviai taip strimgalviais, lenktyniaudami puola kartis?) Ar bereikia nuovokiam skaitytojui šioje vietoje dar prikergti sieros kvapą?

O jeigu aš nesutiksiu? Jei aš jo sąlygos nepriimsiu ir to prakeikto popieriaus, kurį jis man jau, be abejonės, parengė

ir laiko užanty, nepasirašysiu? Krauju? Ir kada jis man jį pakiš? Juk jam užteks atpakalia ranka ar laikraščio tūta – į ją įsukta dviašmenė špaga arba lazdelė! – stumtelti mane nuo molo, ir niekas nieko. Pliumptelsiu, ir nė šuo nesulos. Kas čia manęs ieškotų. Dingsiu kaip nė nebuvusi.

Aš išnyksiu amžinai...

Už mūsų nugarų, tolumoje, kylant aukštyn į miestą, tirštumoje tarp nuauksintų bažnyčių kupolų ir bokštų, smailių, rūmų, pilių ir namų, medžių, šviesų, balandžių sugaudžia varpas... Sutirtėjęs, išgąsdintas Pedras atsigręžia, ir staiga išvysti, ką slėpė kepurės snapelis: kirai, kol čia ėjai, išlesė to senjoro akis. Snapų kirtikliais iškirto, kaip kasvakar, toli, iki pat horizonto. Klykaudami nardo dabar pro tas didėjančias akiduobes ten ir atgal, jau nei pradžios joms, nei pabaigos – taip ir sunyksta diena. Užeina naktis. Žmonės, įvykiai, prilytas batas. Akimirka, kai po svetimu dangumi lieki visai viena, be nieko, švari (ar galėtum tikėtis būti apšvarinta geriau?), toli palikusi namus ir biografiją, viską, be ko tu nesi tu, kai ničniekas tavęs negina ir nesaugo. Na, oda nebent. Tas plonytis epidermis, kurį persivilkai... Bet kas gi tave puola, tragike? Kas vejasi? Niekas, tik laikas, kuriam nuo pat gimimo esi atiduodama... Jis štai įsikūnija į ką panorėjęs, mėgsta Pedrą, labai mėgsta, ko tu bijai, bet visada buvo ir bus panašiausias į ugnį: nematoma, neužuodžiama, negirdima, nejuntama, nesama, ji slenka ir pakeliui sudegina plėnimis paversdama – vėl dulkėn sugrąžindama princus ir elgetas, vyrus ir moteris, smuikininkus ir siuvėjas, mergaites ir mažus berniukus šilko garbanėlėmis, vagis,

kunigus, pornožvaigždes, šachmatininkus, valkatas, kates. Tave. Antai kaip be vargo įveikia šią dieną, žinoma, negali sakyti, kirai čia suskrido į pagalbą, pagaliau kas ji, diena, jei net saulei, kaip teigiama, liko gyventi tik penki trilijonai kvadratu metų, ir tai visatoje – mirksnis... O tu? Girdžiu, kaip kažkas man į pat ausį kužda: na, jei jau dediesi rašytoja, tai išbandyk, ar ne per skystos blauzdos – suvyniok suvyniok tą ugnį į popierių, šiame kelyje daug pašauktų, bet mažai išrinktų. Ir kikena. Gundo ir kikena: tik su Jo pagalba? Taip taip, žinoma, Jis visur ir visada. Kaipgi be Jo. Tik kas gi tu, mieloji, būtum be manęs? Bespalvė ir prėska. Netikra, negyva. Ir – verčiau nė nesiginčyk! – ne visa, neįdomiausia tavo dalis. Nebūtum!

„Ilga kaip šimtmečiai diena“

Jųdviejų baidarė slydo pro krantus su nulinkusiais vandenin gluosniais, „privačias valdas“, „atsargiai, piktas šuo“ ir lieptus, sulipusius į meldus. Praplaukė žvejį, vilkintį brezentiniu lietpalčiu, paskui kitą, su jūrinike, dar vieną, tokį sfinksą, praplaukė rąstinį namelį ant kalvos ir plevėsuojančią vėliavą su sukryžiuotais baltais kaulais (piratai?), moterį, ji sėdėjo ant liepto ir nuleidusi galvą šukavosi tuo sprandą ir plaukų šaknis apnuoginančiu judesiu – Edgaro Degas būdu... Slydo medžių šešėliais juodu vandeniu – veidrodžiu, kol už posūkių, seklumose jį sudaužydavo srovė, pro švendrus ir lelijas – žiedų dugnuose tarp sniego vainiklapių pritrupinta kietai virto grūsto kiaušinio trynio...

Pavargę ir išalkę išsirinko vietą stovyklavietei. Tėvas ir sūnus. Vienudu jie taip niekada niekur nebuvo plaukę, pernelyg užimtas, kaip dažniausiai būna, tėvo gyvenimas – visko čia, ko reikia ir ko nereikia (tik ką išmest?), kad būtų kada mokyti sūnų vyriškų yrių. Gal todėl dabar tas vaikas, jau paauglys, ką nors darydamas, kaldamas kokį kuoliuką, stengėsi atspėti tėvo norą, užbėgti už akių – įtikti, ir tėvui tai buvo malonu. Kartu tokią, ką čia slėpti, pagiringą dieną, kai nuo pat ryto saulė, prievartinio optimizmo kupinas

oras dirte diria odą ir vargina. Keletą kartų jis, staiga sukilus įsiūčiui, pats žino – bergždžiausiam iš bergždžiausių, vos susilaikė nesuėmęs sūnaus už sprando, jaunučio kaklo, užleisto plaukais, ir nespustelėjęs taip, kad trakšteltų: „Kada tu, šunyti, pagaliau suaugsi? Ar aš sulauksiu?“

Kai darbas buvo baigtas ir abu sulindo palapinėn, į mažą brezentinę erdvę, juos pasitiko tai, kas ištinka užkopus į kalnus, maždaug 3 000 metrų aukštyje, – išretėjusi atmosfera. Taip, namuose visiškai pakakdavo „aha“, „uhu“, „mam“, „tėt“, „nea“, kokių nors „kniau“, „miau“, ir viskas, kas reikia, pasakyta, o čia... Ištartas žodis, o dar labiau neištartas, užmeta kilpą, paskui kitą, ir tame tinkle, nelygaus tankio, nunertame iš žvilgsnių, retų žodžių, priešiškumo, susilaikymų, tylos, baigiantis dienai jau spurdėsite įkliuvę abu.

Sūnus šnopuodamas kuitėsi po savo krepšį, miegmaišį, kažką ten atrišinėjo, ir palapinės prieblanda tuoj prisipildė brėstančių liaukų kvapo, ne pagal metus didelių pėdų basumo, raumenų, sausgyslių tamprumo, puikiai suteptų sąnarių slankumo – kaip vilkiukas iš tankmės jis jau po truputį žvalgėsi į tėvo teritorijas, kitaip ir būti negali. O tavo, seno vilko, kaulai, raumenys ir sąnariai?.. Ne jie svarbiausia, vyras atlaidžiai sau šyptelėjo, – kažkas kita jo viduje jau kuris laikas buvo lyg iš stiklo. Dužo lengvai. Be menkiausių pastangų. Keista – net be jokio širdies skausmo...

Kad ir kaip būtų, vyriškis, kai tik prisimindavo, kad vaikai „iš principo“ negali augti kaip „nekarpoma gyvatvorė“, vis kartodavo:

– Žinai, aš labai nenorėčiau, kad tu tik trintumeisi gyvenime kaip koks suskis. Jei taip nori – kaip aš... Kad nieko nepasiektum. Atmink, nieko nėra blogiau, kaip PRASITRINT be jokio tikslo...

Kaip ir kiekvienas tėvas, jis išgyveno (šiek tiek), kad jo sūnus neturi ambicijų nei aspiracijų, aistros niekam – ta dabartinė karta... Bet štai jo klasės draugas, toks liaunas berniukas, žaidžiant kvadratą ar futbolą, kai kas nors atsivėdėjęs smūgiuodavo kamuolį, nesigėdydavo užsidengti pakaušio rankomis: „Žmonės, tik ne į galvą!" Visi griūva iš koto, leipsta iš to dunduko juokais, o jis, vaikas, nuo mažų dienų žino, kas jam svarbiausia, – galva. Galva ir tik galva. Jei nori tapti teisėju ar advokatu. Ir jis, aišku, taps, tokie tampa. O jo sūnus... Jo sūnus – motinos giminė, peštukų ir tešlagalvių. Vyriausiasis žmonos brolis, suaugęs į vyrą, kadaise paprašė savo tėvo: „Tėve, duok man dar porą metų, kad galėčiau daryti, ką noriu." Tėvas atsakė: „Imk, sūnau." To siausmo rezultatas – randas per visą kaktą, neilgai trukus ir kitas – įkypai veido, išmušti priekiniai dantys... Ar verta toliau pasakot?

Kur vyras su berniuku ir jo motina gyveno? Rajone už geležinkelio stoties. Dulkėtos alyvos, hidrantas, sandėliukai, mediniai daugiabučiai su dainuojančiais laiptais, anglių ir pabėgių kvapo prisisunkę debesys, užtat biografijos: būrėjos veros, siuvėjos marytės, jos „marytės" tik iš „lauko", vilkėdamos chalatus su neužmirštuolių ir ramunių puokštelėm, o viduje, ypač kai užmina ant kamščio, – vezuvijai, pompėjai; kiemų mergaitės su paukščių lizdais plaukuose,

dar užperėtom galvom, dar nenuvalgytom priekinių dantų karputėm, ragaujančios ledus iš atsargiai, labai atsargiai, kieminėjančio teisėjo rankų (savo kabinete už seifo su civilinėmis bylomis jis laiko šlepetes „Zuikučius“, 43 dydžio, ir kai tik nebūna interesantų, užsirakinęs slapčiomis apsiauna); turgininkai su languotais krepšiais, kasdien, vos išaušus, išeinantys į savo „barą“ (karą), kelių remontininkai, tolimųjų reisų vairuotojai, pakaruokliai, pensininkai perkeliniais veidais, tas perkelis nesudėvimas, amžinojo audimo, nuomojantys kambarius studentai, jiems, kaip ir visais laikais, „per popierinės“ (meilei) sienos, čigonai (tik jauna pora, kone vaikai, bet už jos – visas taboras, margi sijonai, odinės striukės, geltonas riebus, per pirštus varvantis, „auksas“ iš vario; kad kokios, jau, žiūrėk, ir peilis po kaklu, ne toks žodis, na, užtenka vien statmeno žvilgsnio į romą, ir kaklas – tavo), pora pagyvenusių vienuolių, kiaurom kojinėm violončelininkas – daugkartinis tarptautinių konkursų laureatas, Lietuvos pasididžiavimas ir garbė... To rajono, n-tosios vietos vyriškio gyvenime, vaizdas, kai kur nors ilgėliau išvykdavo, atmintyje išplaukdavo kažkodėl subendrintas, tarsi tai būtų labirintai, apšviesti raudonos šviesos, žinai, kad ją skleidžia stiklas, apsimetęs rubinu, bevertis, labai pigus daiktas, bet mokama ten visada kaip už gerą, tik tvirta valiuta: krauju ar tuo įkypu randu, mirtimi, dažnai beprasmiška, kaip žmonės sako, durna, bet už mažiau nė nebandyk išsipirkti... Taip, jų gatvelėj dar stovi hidrantas, iškirptas iš rudos pokarinio miesto nuotraukos, žiemą jis apšąla – apkreša ledu kaip vašku žvakė, moterys,

įsispyrusios basnirčiom, garuojančios, plikom blauzdom, triušio puskailiniais, atbėga prisileisti vandens. Vakar penktą kartą (!) apvogė jų sandėliuką, išnešė stirtas surištų knygų, Kafką ir Hölderliną, dar šį tą iš pasaulinės klasikos, rašomąją mašinėlę „Erika“ ir dviračio pompą, daugiau nebebuvo ko – dviratis buvo išvarytas pirmuoju ėmimu. Vyriškis nuėjo pas spynų pardavėją skardiniame kioske, šis pasitiko šypsodamasis: vagystės – jo rutina, ką čia slėpti, ponas, labai maloni... To dar jaunyvo vyro visi iki vieno dantys – geležiniai, kai prasižioja („Čia, ponas, ne manas spynas“), burna sužioruoja kaip žaizdras. Jau pirmąją jų pažinties dieną jis tais ką tik iš žaizdro žodžiais pasipasakojo apie savo Niurką, „sožytelnicą“, kuri labai mėgo prisegamas su gumytėmis kojines, ji apgaudinėdavo jį su trimis vyrais – toks karštas slaviškas kraujas, vieno jai niekada nebus gana, tad jis ją išvijo kaip stovi. Tik su „livčiku“. Be kojinių. Nes visas kojines jis sukarpė į miltus. Dabar ji susidėjus dar su kitu, su stalium Viktoru, pravarde Argentinietis, jis turi šešis kairės rankos pirštus, suaugusius antakius ir mūru apžėlusią krūtinę (pagal viską – ir nugarą), jie gyvena labai ankštai, „trys ant keturių“, o miega – spynininkas neslėpė piktdžiugos: „Jos galva – jo kojos.“ Berniuko tėvui akyse iškilo vaizdas: gauruotos satyro kojos šalia balto kaip juozapinė lelija moters veido. Pagaliau jie visi ten gauruoti, vagys ir plėšikai, paleistuviai – tie argentiniečiai ir neandertaliečiai...

– Aš nemyliu žmonių, – pasakė jis sūnui, kai jie ėjo laužui šakų. – Nemyliu kaip rūšies.

– Nemyli?.. Bet kodėl? Žmones mylėti reikia.

– Žmonės – didžiausi šios žemės parazitai. Kada nors tu tai suprasi. Gerai būtų, kad suprastum kuo anksčiau. O gal ir ne. Gal tu šito nesuprasi niekada...

– Tai ką tu tada myli, tėt? – paklausė sūnus, laupydamas beržo tošį, tą „tėt“ nutęsė, nes išsigando, kad išsidavė – nusiminęs.

– Ką... Manau – uolienas. Mineralus. Paukščius. Drugius. Augalus ir gyvūnus. Akmenis.

– Akmenis?.. – pakartojo sūnus aidu.

– Taip, akmenis, nes jie laiko už dantų liežuvį.

...Jiedu susikūrė laužą. Ugnis prieblandoje švelniai iškirpo pievos ir miško apskritimą. Jo viduje jie pamažu juodo, kol virto šešėliais. Šnekėjosi. Apie ką? Apie nieką. (Mokykla? Bet dar atostogos, tėt... Atostogos, taip... O pinigai? Ar jam užtenka tų „savarankiškų“ pinigų, su kuriais žmogus gali jaustis orus, ne koks skuduras, kuriuos jis duodąs savo sūnui kas trys mėnesiai? Žinoma. Absoliučiai... Abu žino, kad tai melas, bet meluoti tenka taip dažnai, dėl įvairių priežasčių, kad šitas melas, taip reikalingas abiem, vienam, tiesa, labiau, kur kas labiau nei kitam, ir tai taip pat žino abu, – joks melas... O draugai? Draugai... Hm, draugai... Ar jų išvis būna, tų tikrų draugų? Pagaliau kas yra tikri draugai? Ir t. t., ir pan.) Paskui – susipyko, gan smarkiai. („Jepikumatj... Matj, matj...“) Nesvarbu dėl ko. Vyriškis įtūžo, bet neilgtrukus tik sudirgęs pakilo ir nuėjo į mišką dar malkų...

Grįžo – lyg niekur nieko, sakytum net pakilios nuotaikos. Veido išraiškomis, mimika truputį panašus į Smok-

tunovskį tuo metu, kai jam jau buvo sudėti porcelianiniai dantys, o Hamletas – nebesugrąžinamai sudilęs praeityje. Išskėtė rankas. Įkvėpė oro. Šitie kvapai... Ne, tu pauostyk, gerai gerai pauostyk – miško laja, samanos, pušų spygliai, iškorijęs kamienas, grybiena... Sakau: gamta, motina gamta, vaikeli, yra viskas, tik ji šiame pasaulyje dar ką nors gali reikšti žmogui – neginčijamo ir tikro, o kitkas... Kada nors tu tai suprasi... Jis kalbėjo – kupinas patetikos – apie „visas tas formas", išlikimo būdus, kovą už būvį...

Pasakojo – įkvėptas – apie vapsvas, lipdančias popierinius žibintus, žiaumojančias medžio dalelytę, maišančias su seilėmis, kol pasigamina popieriaus masę ir padaro iš jos stebuklą – japonišką žibintą... Apie vorus, iš savo pilvelių voratinkliams išleidžiančius vis kitokius šilko siūlus, kiekviename jų įverpta vis kita informacija: vieni saugai, kiti grobiui, treti... žodžiu, tie voratinkliai – knygos, tik žmogus, deja, jų, kaip ir daug ko šioje žemėje, neįgali skaityti... Ant smilgų kabančias seiliūges, pučiančias skaidrių išskyrų burbulus, kas nėra į juos sukišęs pirštų pievoje saulėtą dieną... Pailgą ir lanksčią kaip gyvatės kūnas žebenkštį pelių urvuose, šermuonėlių, kiaunių, šeškų, usūrinių šunų pėdsakus sniege, spiras, ženklus, kuriuos jie mums palieka... Lūšis, didžiausias mūsų plėšrūnes, elastingus jų judesius, gintarinių akių žvilgsnį... Pagaliau urvinę vapsvą – ji paralyžiuoja pasigrobto kirmino nervą ir, laikydama auką saugiai įkalintą, pavožtą akmenuku, maitina savo lervutę, kuri kasdien iš jo minta, vis pasitaupydama rytdienai, kad tas kirminas kuo ilgiau išliktų gyvas, nes kokia gi nauda iš

nabašninko, ar ne? – tėvas griausmingai nusijuokė. – Palūkininkės, ką? Swedbankininkės, a? – jis kumštelėjo sūnų bandydamas prajukinti, jau truputį gailėjosi pasikarščiavęs, bet šis (užsispyręs kaip velnias – na, žinoma, motinos genai) tylėjo. Liepsnų atspindžiai žaidė judviejų veiduose... Staiga tėvas sugavo pasipainiojusią naktinę peteliškę, tarsi pats jį būtų susiradęs argumentas, kurio kalbėdamas, regis, pritrūko, laikė spurdančią tarp smiliaus ir nykščio, galiausiai ši, aplaužytais sparnais, paleistu tryneliu, ištrūko, šlubčiodama bandė zigzagais skristi, kol metėsi į ugnį. Kas čia, a?.. – tėvas patrynė vieną į kitą išteptus pirštus. – Nagi! – prisimerkė neva azartiškai, o iš tikrųjų kaip tas Smoktunovskis, kai jau nebetikėdavo tuo, ką vaidindavo. Sūnus gūžtelėjo pečiais:

– Nu, milteliai, rodos. Printerio...

– Dėmėtoji meškutė, vaikeli, ji įveikia tūkstančius kilometrų, kad pasiektų Afriką. Printerio milteliai... Jeptitararai...

Taip prabėgo jų diena. Su oda ir be odos. Su teatru ir be teatro. Su „jepikumatj“, užtat be didelių akibrokštų. Abu buvo išvargę. Kai sugulė ir pamažu nuščiuvo krebždesiai, nebečežėjo miegmaišiai, tik uodas tamsoje pasikabino ant alkano raudono savo balso siūlelio, tėvas paklausė sūnaus, ir tas klausimas, įprastas, vakarinis, buvo šiek tiek įsakymas:

– Na, graži buvo diena, ką?

– Nu graži, rodos... Uhu...

Ir vaikas iškart užmigo.

Vyriškis pabudo naktį, spaudė pūslę. Praskleidęs brezentą, ėmė rabždintis laukan – kelinta galėtų būti valanda?

Vos išlindusį, jį visu tūriu užgriuvo tamsa, kūniška, tokia, per kurią einant kelią reiktų prasikapoti mačete, bet jos lyg tyčia nėra po ranka... Žengė keletą žingsnių į nežinią, pilną šlamesių, traškesių, kuždesių, ir suprato, kad bijo. Bijo sena kaip pasaulis baime: po kosmoso virš galvos, kuriam nei pradžios, nei pabaigos, padangte, po neįsivaizduojamais spiečiais galaktikų, po miriadais žvaigždžių, nutolusių šviesmečių šviesmečiais, nė vienas medis, akmuo, smilgos stiebas, vabaliukas, paimamas į delną, krutinantis ūselius, – nebuvo jo draugas. Eidamas nuo palapinės atsitrenkė į akmenį ir į blauzdikaulį smogė energija – akmeninė, pirmapradė, baisi. Danguje pasigirdo riksmas. Kranklys? Kalnų erelis? Ne, tai riktelėjo jo vaikystės namų stalo – maitintojo (ir kaip jis įsikraustė į dausas?) stalčius, kai jį užverdavai. Kadaise, tuoj po karo, tėvas ant to stalo tiesdavo milą, avikailius, vataliną, pamušalus, drobę, štapelį, vilną – rietimų rietimus, vyniodavo dulkančius jų gyvenimo kelius ir vieškelius, siūdavo ateitį, kurioje „nieko netrūks“, nei pieno, nei „riebalo“, o dešros griežinėliai nebebus „ostijos“, dabar toje ateityje, jau kadų kadais virtusioje praeitimi, – ir stovi, nežinodamas, kur toliau pasiduoti... O gal taip surinka sukdamasi blogai sutepta Žemės ašis? Tas riktelėjimas – akimirka, bet ji užtrunka šimtmetį, kol kaupinai prisipildo nepakeliamos pasaulio lengvybės: karo, maro ir bado, cunamių ir žemės drebėjimų, katerinų ir anatolijų, ugnikalnių išsiveržimų ir pelenų, juodų ir pilkų, ašarų ir džiaugsmo – iki kitos apsukos...

Nusilengvinęs grįžo į palapinę. Pripratus prie lauko tamsos, kuri vis dėlto nebuvo vienalytė – šviečiančios plaštakės, žalios pasislėpusių žvėrelių akys, judantys fosforiniai žolių laiškai, lapų šešėliai, – palapinėje buvo nors į akį durk.

Jis apgraibom susirado savo miegmaišį, sukišo kojas, taisėsi gulti. Staiga į nosį dūrė svetimumo kvapas, sakytum iš labai toli – žvėries urvo, šaltos ugnies, uolienų, mineralų šalčio, kažko neišvengiamo ir nepaliekančio iliuzijų. Tarytum dejonė... „Šalta vaikui?“ – nusmelktas baimės atpažino savy rūpesčio priepuolį, kuris vyrus, laimei, ištinka tik labai trumpam, antraip jiems neliktų syvų kitkam, pačiam svarbiausiam, pareikalaujančiam iš jų visko, visų jėgų ir proto, – būti „tiesiog“ vyrais. Teisėtai atleistais nuo pareigų, kurių gamta jiems ir neužkrovė. Skauda ką? Pilvą gal, paaugliams amžinai skauda pilvą – iš baimės, iš nervų... Vyriškis palapinės kišenėje sugraibė žiebtuvėlį, užžiebė...

Prie sienos, oloje, kalnų olos gilumoje, apšviestas lajinės žvakės, gulėjo jo sūnus. Šviesa strėlytėm tryško į drėgną spragsinčią tamsą, ir tuos spindulius iškart aptraukdavo dulkės – dulsvam šviesos apskritime gulėjo senas žmogus. Senesnis už jį, tėvą. Mėtytas ir vėtytas, velėtas, jau nebeįdomus laikui, išmestas į krantą. Žilas. Veidas – pintis. Primerktos akys – revai su geliančiu skaudaus tiesumo žvilgsniu, tuo senatvės lazeriu, nuo kurio nepaslėpsi ničnieko, nei savo praeities, nei ateities. Kūnas – išgyvenęs viską, kas jam buvo skirta: subaigęs raumenis, sueikvojęs sąnarius, ištuštinęs kaulus, patelžtas ilgo ėjimo, – kitaip ir būti negali... Plonytė kaip pergamentinis rūkomasis popie-

rius oda, bet po ja juk dar plasta kažkas, gyvybė? Kraujas? Plasta – tik nurimęs... O randai? Turi būti. Argi kam pasiseka nugyventi gyvenimą be kokio rando? Tėvą sukaustė išgąstis – taip išsigąsta vaikas, užkluptas svetimame sode vagiliaujant. Ir apkurtino dundesys – nejaugi ji, jo hipertonikė, dar tokia begėdiškai (nusikalstamai!) jauna? Pajėgi iškrėsti kvailystę? Pasiduoti pagundai? Vilčiai pastvert kokią nutolstančią galimybę? Pradėti viską iš naujo? O jo žilas sūnus atlaidžiai – lyg savo vaikui, kuris dar ne ką vokia apie pasaulį („Kada nors, kai jau būsi tikrai suaugęs, tu galbūt suprasi...“), – tarė:

– Nepanikuok taip. Nesimuistyk... Tau dar liko šiek tiek. Dar pagyvensi... Tik žinok, yra laikas akmenis rinkti, yra laikas lauk mėtyt. Tai jau mėtyk po truputį. Mėtyk... O aš... – jis staiga nusijuokė sausu biriu senuko juoku – trupiniais, barstomais balandžiams saulėtoje miesto aikštėje. – Aš visada... Net kai manęs šalia nebus, žinok, aš visada, gyvas ar miręs, TRINSIUOS kur nors netoliese...

Rytas išaušo lyg nuskalautas. Apie tokį gali sakyti – padovanotas. Švarus. Baltas popieriaus lapas – imk ir rašyk iš naujo, jei vakar buvai ką ne taip pripeckiojęs.

Jiedu vėl išplaukė. Baidarė slydo pro krantus su nulinkusiais medžiais, sodybas, lieptus, skardžius...

Sūnui prireikė nusišlapint, ir jie prisišvartavo prie molėto kranto. Nusičiurkšt buvo galima ir čia pat, į šalpusnius, bet jiedu, paėjėję tolyn nuo vandens, nesitarę ėmė kopti šlaitu. Gervuogių pinklėse berniukas susibraižė blauzdas ir pametė peiliuką, bandė abu ieškot, veltui, tai tik ranka nu-

mojo. Apačioje, miške, liko išgraužta upės vaga, brūzgynai, išvartos su samanų barzdom, besiporuojantys laumžirgiai, mašalų ir muselių spiečiai – prižėlusi prakaituota pažastis.

Čia, aukštai, atsivėrė kitas pasaulis. Vaiskus ir grynas. Gluosniai, laikas – amžinasis laikas iš mažųjų olandų drobių – sruvo pro jų guotus. Nuo erdvės ir žiogų gaudė laukas, sklidinas šviesos. Ji virpėjo. Tėvas įkvėpė platybių esencijos. Dar niekada jo devynių kvadratinių metrų plaučiai su visomis alveolėmis, jei juos išskleistum į išklotinę, nebuvo taip susitraukę į vystyklo palutę – rūkaliaus, kuris visą gyvenimą švampė, juoda plaučių palutė... Bet kvapą jam užėmė ne dėl to. Kol jo berniukas saulėje prie medžio palaimingai užsimerkęs siusiojo (auksine čiurkšle), kažkas be garso prisiartino ir atsistojo jiems už nugaros – siūbtelėjo vos juntama oro banga, tik ištiestos rankos atstumu, tuoj sualsuos į sprandą, skruzdės ėmė lakstyti nugara. Kas ten? „Neatsigręžk, – staiga išgirdo tėvas, ir to balso aidas atsimušė kaukolėje, – nėra jokio reikalo...“ Kai jie tylėdami leidosi šlaitu žemyn, įkandin, neužminta nė vieno jų kojos, vis sučežėdavo žolė. Juos sekė iki pat vandens...

Jau sėdant į baidarę, sūnus paklausė tėvo, lyg tarp kitko, beveik snausdamas, nes švytinčios vidudienio dulkelės, uždedančios daiktams aureoles, buvo apnešusios jo blakstienas, svarino jas ir buvo sunku kėsti akis, kad nuvytum snūdą:

– Kas ten galėjo būti, tėt? Šeškas koks ar kiaunė? Žebenkštis? Šermuonėlis? Gal šuo? Usūrinis šuo? Lūšis? O gal tik paprasčiausias vėjas?

– Lūšis?.. Vėjas?.. Taip, Dievas... – atsiliepė tėvas.

Ir jiedu vėl išplaukė. Miestas, namai, jau čia pat. Keli posūkiai. Gali sakyti – keli vyriški yriai, nejau mudu jų pramokom, taip greit? – nė šimtas metų nepraėjo.

Nekalčiausia archeologija

Kai paklusdamas „akimirkos tironijai“ laikas vis labiau traukiasi, privalai išmokti būti tuo pat metu keliose vietose – kas sau gali leisti prabangą būti vienoje; nebegali ir nebūti namie, suskambus mobiliajam, – „namie“ tada esi bet kuriame pasaulio taške; pirktis maisto eini tik su rašteliu... Kada užėjo tie rašteliai? Kai galvose ėmė trūkti laiko. Prekybos centrų pardavėjos sako, kad rašteliais tiesiog pasninga prieš didžiąsias šventes, tada jų gali rasti visur. Bet nereikia švenčių, štai šiandien, grįžusi iš didžiojo „Rimi“, oranžiniame krepšy tarp pirkinių radau įkritusį svetimą raštelį – įsnigo. Parduotuvės čekį, tą ilgą makaroną su suteiktom nuolaidom, mano uždirbtais pinigais ir man priklausančiu lipduku, išmečiau, o raštelio ne... Raštelis su svetimu pirkinių sąrašu tik iš pirmo žvilgsnio – šiukšlė. Iš tiesų tai – archeologinis radinys. Puodo šukė. Kaip puodų šukės yra gatvėje, autobuse nugirsti pokalbiai („Lialenka, tu šito nemėgsti!“ – „Mamyte, o ką aš mėgstu?..“; „Dabar, jau po visko, tik vieno gailiuosi, kad per daug gyvenime šluostinėjau dulkes...“; „Jis jau ateina, būk žmogus, apsimesk, kad tu ne mano dukra, *please*...“ ir t. t.). Tik čia visur reikia archeologo akies ir atidos, kruopštumo. Aistros...

Pavakarę, blėstant dienai – mano laikas – radinį pasidedi ant rašomojo stalo, užsidegi stalinę lempą, pasiimi archeologo įrankius – mentelę, šepetėlį... Mentelė ir šepetėlis – tik pradiniam etapui, paskui juk dar šukių sotinimas ir tvirtinimas polimeriniu tirpalu, klijavimas, apnašų valymas, gipsas, pincetas, kol iš paslapties ūko išplaukia degto molio puodas. Virvelių įspaudai – virvelinė keramika. Neglazūruotas... Dėlioji tą materialųjį paveldą, šukes, jos mūsų kasdienybės kultūriniame sluoksnyje sugulusios lizdu, kaip paprastai – lizdais – šukės guli I ar XIV amžiaus kultūriniuose sluoksniuos, guli pasiskleidusios įvairiame gylyje...

linų sėm, kal. med (ūk. t), džiov. sl, abr, j. šokol, m. kava, panevėžio filė (išbraukta), j. alyv, laš, liež, malesan 2 (ištaisyta į 4), 5 raud. žvakės, marlbor, šliurės (išbraukta)

Rašyta tušinuku, gali neturėti Šerloko Holmso uoslės, kad pasakytum – moters. Raštinga – daug sutrumpinimų, mažaraščiai paprastai užrašo visą žodį: „rukštynės“, „sviežūs agurkai“, „napaljonas“, „liežiuvis“, „majonezė“...

Lapelis išplėštas iš A4 formato lapo. Tokių – irgi ne kiekvienuose namuose. Ten, kur yra tik bulvių lupenų, ant užburbėjusio lango palangės trilitrinis stiklainis su „gyvybės eliksyru“, užtinę rytai pamuštu paakiu, A4 formato lapų retokai pasitaiko. Juolab su tekstu (kita raštelio pusė): „Pasaulyje nėra tiek prekių ir realių aktyvų, kiek prispausdinta dolerių. Nėra nė vieno įvykių eigos varianto, kurį įgyvendinus Amerika galėtų atsisakyti dolerio defolto. Todėl defoltas ir dolerio atsisakymas įvyks artimiausiais mėnesiais. Klausimas tik tame, kaip tai įvyks, nes tai labai rimtas įvykis,

ir labai visiems pavojingas, tame tarpe ir dolerių piramidės organizatoriams. Juk daugelis viską praradę ims galvot...“

Finansų analitikė, ekspertė, redaktorė? Jei redaktorė, išplėšta iš dar neredaguotos korektūros („klausimas tik tame“, „tame tarpe“, skyryba). Kodėl nuplėštas? Pauosčiau.

Raštelis kvepėjo... Ne, ne naminiais pyragais su cinamonu, ne gėlėtais chalatais, ne „dušečkom“. Kitokiais namais. Dar kiek pasidarbuoji mentele, šepetėliu, trapi keramika – visi žino – turi būti valoma tik švelniu šepetėliu, labai kruopščiai, ir siaurais kaspinėliais ima rangytis, kol dvelkte padvelkia kvapai: ką tik išplautų grindų, jauno žmogaus prakaito, cigarečių, kepamos mėsos su džiovintais vaisiais (svečiai ar šiaip?), medicininio spirito, saulėj suskrudusių portjerų, pro atviras balkono duris ir langus tolstančios vasaros – šieno, varinių dulkių... Prieškambaryje užuodžiu medvilnės šakelę su vatos gniužulėliais skilusiose dėžutėse. Žinoma, verbą su rugio varpomis ir nedažytais lendrūnais, dirsėmis, šunažolėmis. Mėlyname matiniame prancūziškų kvepalų flakonėlio lede įšalusį lašą – vadinasi, ne visiški skurdžiai, bet ir ne turčiai. Tie patys.

Dar labai atsargiai pavalai – čia negali mosikuoti kiemo šluota – ir ima smilkti, kol staiga visas savo šviesas uždega spalvos: ruda, vyšninė, balintos kavos, žalsva, gelsva, samanų. Jokios „lenkiškos“ rožinės ar isteriškos salotinės – tie žmonės turi skonį. Ryškiausias akcentas – trys raudoni gėlių vazonai ir raudona alkūnės storumo žvakė (sąskambis), pusiau nudeginta, tokių žvakių išdega vidus, o karšti kraštai deformuojasi į kaliošą. Gražu.

Dar pavalai ir ima vertis erdvės, nedidelės, suspaustos, lubų aukštis – 2,65 m, standartinis, vietoj virtuvės durų – „arka“, matyt, bandyta spręsti erdvės problemą, visiškai aišku, kad tas būstas blokiniame daugiabutyje, sakykime, antrame aukšte, su popierinėm sienom ir bloga garso izoliacija, tiksliau, be jokios (kaimynas remontuodamasis atmušinėja vonios plyteles, o iš tikrųjų – tavo inkstą), tokiame nieko neperstatysi, nepakeisi. Keisk save. Emigruok.

Regis, čia nėra kvailų pretenzijų į prabangą, kaip nėra ir „kietų“ namų askezės. Jokio puošnaus dekoro, persiškų kilimų, aksomo, šilko, dryžių, raštais dekoruotų toršerų. Nėra krištolo, japoniškos keramikos, medinių dubenų, neva nerūpestingai, bet kaip pamestų, o iš tikrųjų estetiškai apgalvotų knygų krūvelių kaip interjero detalių. Knygų krūvelės čia tikros, kaip ir ant palangės iš vazono griūvantis alijošius, jau seniai ne augalas – gyvūnas: įpjauk, ir bėgs kraujas. Laminuotos tik svetainės grindys, pušies imitacija, kitur senas geras rudas linoleumas su ilga atmintimi. Tiesa, baldai, minkštasuoliai, gana nauji – „Sigulda“. Arka ir svetainė, laminatas liudytų, kad žmonės dar visai neseniai turėjo ambicijų „susitvarkyti“, bet paskui jų dėl kažkokių priežasčių atsisakė ir paliko viską, kaip yra. Dviratis – prieškambaryje, šalia batų, nes paliktas laiptinėje, net prirakintas prie radiatoriaus devyniais užraktais, dingtų per naktį. Balkonas – įstiklintas ir ten visokie rakandai: sugedęs dulkių siurblys, patefonas „Aiwa“, daniška rašomoji mašinėlė „Erika“ (jos kvapas, kai atidarai dėklą, kaip akordeono dumplių), dar šis tas, būtinai moliūgas ir keletas

cukinijų iš kieno nors sodybos, na, bet šitie, kaip sakoma, nepakaltinami...

Dar truputį pasikrapštinėji prie radinio ir pasigirsta balsai. Vyro – stiprus, valdingas, galėtų būti operos solistas, baritonas, dainuojantis Leporelą iš „Don Žuano“, o gal kokį Eskamilją, bet ne, jis – pilvo chirurgas, vardu Leonas, visi jį vadina Levu, didelis vyras plaukuotom rankom, jis klausia: „Siga, širdie, kada gi mes, po galais, sėsim? Aš alkanas kaip levas.“ Kol kas tas levas gauna tik kavos („m. kava“) antpirštėlyje... Jo akys visada kiek pasruvusios krauju, net kai pailsėjusios. Amžinai rasota kakta. Mėsinga nosis, čiaudėdamas plonai pro ją švilpteli. Akinių kojelės įaugusios į smilkinius, kai juos nusiima, dar ilgam išlieka grioveliai, visiškai išnykstantys tik naktį, miegant. Daug dirbantis, bet ir išgeriantis žmogus, ką čia slėpti, chirurgai dažnai pavartoja, vieša paslaptis. Štai ir dabar, „užsisandarinęs“ nuo visų, slapčia makteli medicininio spirito iš „merzavčiko“ rašomajame stalčiuje... Kai pacientas prieš operaciją ar po jos atsilygina, butelį jis pagauna tiesiog ore – visi žino: „šitam“ chirurgui reikia atsidėkoti šnapsu. Pinigai, paprasčiausi pinigai, – jie greit ateina ir greit išeina, kas iš jų, tų pinigų, jo požiūris į juos niekinis, filosofinis, – nešildo. Keistas žmogus... Kas be ko, ciniškas ir tiesmukas kaip dauguma chirurgų, štai kaip sako savo skyriuje, išėjęs į koridorių, kai kviečia užeiti į kabinetą aštuoniasdešimtmetę pacientę: „Nagi, ponia, ar mietą prarijom! Judam judam!“ Tokie jau tie chirurgai – stačiokai, prasti psichologai, na, bet chirurgo pasąmonėje, sakoma, turi būti šiokios tokios agresijos,

antraip jis negalės dirbti savo darbo, taigi švelnumas jam kaip ir neprivalomas, o ir psichologija... Svarbu, kad skalpelis rankoje tiksėtų kaip šveicariškas laikrodis, ir Levas čia tikras šveicaras.

Santykiai su žmona – kaip daugelio porų po 30 bendro gyvenimo metų: tokie vyrai ir moterys eina kartu už parankės koja kojon, o šešėlius meta į skirtingas puses. Ji ne kartą naktimis jo yra ieškojusi morge, blaivykloje, ligoninėse (tai irgi vieša paslaptis) – nerasdavo. Paryčiais jis parplaukia į uostą visas pasišiaušęs, išsipašęs, raudonomis triušio akimis, nežiūrėdamas į ją atsiperka formalumu: „iš Arūno“ arba „iš Sigito“. Kadaise moteris bandydavo skambinti numanomiems arūnams arba sigitams, bet jų parodymai nesutapdavo – jis meluoja neišradingai, nesubtiliai... Būna, kad pareina iš darbo nusivaręs kaip kuinas ir sako jai susierzinęs: „Kad mane dar seksualiai jaudintum, nenešiok, dėl Dievo, šitų vilnonių kojinių!“ Arba įlenda į porno portalus, jai pasirodžius tarpdury, ant kompiuterio ekrano negrabiai užmeta austinį takelį su tautiniais motyvais („Man, skirtingai nei tau, patinka erotiškas menas“), anksčiau moteris jausdavosi išduota, dabar tik vieniša. Lovoje jis, kaip ir visą gyvenimą, o į senatvę ypač – kolūkio pirmininkas, bet dabar dar ir atitrūkęs nuo realybės („Tu turi vartytis kaip žebenkštis!“ ir panašios padebesių komandos), nors pačiam lytinis aktas jau senokai – ką čia nuo savęs slėpsi – aukštosios matematikos uždavinys: maksimalus susikaupimas, viso intelekto pastangos ir šakninė baimė – išspręsiu–neišspręsiu... Nepaisant nieko, tos plaukuotos iki alkūnių ran-

kos, nesvarbu, kad šiek tiek išgeriančios, šiek tiek paleistuvės, – auksinės. Auksinių rankų chirurgas... Kada moterims vyrai būna geriausi, jautriausi, supratingiausi? Kai prasikaltę. Tada Levas ceremonmeisteris. Sekmadienio rytą, jei nereikia į ligoninę, apsisiautęs toga iš sofos užtiesalo, o dar geriau – nematoma (o, reikėtų tai išvysti!), išraiškingai smiliumi ir nykščiu pakelia nuo pusryčių stalo virtą kiaušinį, sudaužo sau į kaktą ir operiniu baritonu, pabalinęs į dangų akis, skelia prakalbą apie *finibus bonorum et malorum* („gėrio ir blogio ribas“) – Ciceronas. Arba koks virtuozas, kai su pasiaukojančiojo mina susikūprinęs it koks mamutas per visą virtuvę jai neša į arbatą šaukštelį cukraus, nė grūdelis nenubyra, t. y. skalpelis nesudreba, – Chirurgas... Taip, Chirurgas, ne chirurgas. Jo krūviai milžiniški, varo vagą tuo skalpeliu nesiskųsdamas kaip lietuvis artojas. Ir dar neima (beveik) kyšių. Tik šnapsą.

Moteris... Jos bruožai gražūs, bet jau paliesti metų: kakta dar iš alebastro, o lūpų kampučiai jau nusileidę žemyn – amžinasis rūpestėlis. Kai juokiasi, palei giliai įsodintas melsvai pilkas akis – „žąsų kojelės“, šypsena dažnai nebepasiekia akių. Leidyklos redaktorė, vis labiau abejoju, kad finansų analitikė, ją kankina nemigos ir gastritai, gal net opaligė („linų sėm“), redaguoja štai tokius tekstus apie prekes, realius aktyvus ir dolerius. Ji suredagavo ir ekonominės minties istorijos knygą apie Smithą, Malthusą, Ricardą, Marxą, Veblenį, Keynesą, Schumpeterį, kadaise buvo įnikusi į jų ekonomines teorijas ir idėjas, domėjosi, kaip tų didžiųjų ekonomistų dėka laukinis pasaulis pakluso

tvarkai, kaip chaosas virto darna... Dabar jai įdomios tik jų gyvenimo istorijos, ypač didieji finalai, buities detalės, pavyzdžiui, prie keistuolio Vebleno liemenės dideliu žiogeliu prisegtas laikrodis arba jo „sadistiški juokeliai" – iš ūkininko pasiskolintą maišą būtinai grąžindavęs netuščią – su širšių lizdu ir t. t., ir pan., žodžiu, niekai, banalybė... Tas Thorsteinas Veblenas, vienišius gnomo galva, kadaise sudrebinęs pasaulį, nes aprašė dykinėjančiąją klasę, parodomąjį jos vartojimą ir išlaidavimą, kitaip sakant, be gailesčio išskrodė žmogų kaip neišauklėjamą, iracionalų, lengvatikį ir iš prigimties žiaurų padarą, gyvenimo pabaigoje, praradęs interesą viskam, grįžo į savo trobelę Kalifornijoje; pamanęs, jog kažkas neteisėtai užgrobė jo sklypą, su buka jėga kirvuku „nuosekliai" daužė langus, kol įsitikino, kad niekas neužgrobta, įsikūrė ten ir dienas stūmė ničnieko aplink netrikdydamas, net piktžolių, leisdamas žiurkėms ir skunsams šmirinėti tarp kojų. Štai taip. Skunsai... Skunsai... O, beje, kas tie skunsai – na, kol kas tiek apie moterį...

Šeimoje yra du sūnūs. Suaugęs, jau mokslus baigęs jaunuolis, kokių dvidešimt penkerių, ir paauglys per ilgomis galūnėmis. Didysis ir mažasis. Mažasis gražuolio lengvabūdžio Pario veidu stirnos akimis visai užmetė mokslus (tėvo galvos skausmas) ir skaitymą (motinos – širdies), ištisas dienas po pamokų, vasarą – nuo pat ryto lieja prakaitą sportuodamas, daro atsispaudimus, kiloja hantelius, kad pūstųsi bicepsai, o krūtinė virstų ketaus krosnimi, kaip Schwarzeneggerio. „J. šokol" – jam. Tėvas, susirūpinęs sūnaus IQ, gerai žino, visi žinom, kas nutinka, kai pučiasi bi-

cepsai – proporcingai traukiasi smegenų pusrutuliai, kol iš jų lieka dvi razinos. Užaugęs toks žmogus, aišku, galvos ne galva, o tik galvele. Kartą, energingai užėjęs į sūnaus kambarį ir ekspromtu nutaręs čia pat patestuoti jo IQ, keletą sekundžių panaršęs internete, bedė smiliumi į Angelą Merkel: „Na, kad ir šitą pažįsti?“ Vaikis apsimetė skausmingai bandąs prisiminti, galų gale prisipažino, kad neeee... meeee... Po sunkios dienos, po dešimties operacijų, tėvas savo mažojo vos nepridaužė: „O Lady Gagą tu, biezdariau, žinoma, iškart atpažintum, ką!?“ – žodžiu, reakcija buvo neadekvati, beprotiška, ak, tie darbe prapuolę tėvai, ypač chirurgai, vaikus auklėjantys gūsiais...

Didysis – vietos gyvenime nerandantis jaunas vyras (kol kas nenumanau, kokia jo profesija). Nuolatos nepatikliai sukluses – raukšlė kaktoje. Įžūliai žmones ir reiškinius tyrinėjančios mažos akutės sustumtos kiek per arti viena kitos. Kaip jaunas, pernelyg įtarus. Be nuolatinio darbo. Jį iš visur atleidžia, nes jis ieško teisybės, o teisybės, kaip žinome, nėra niekur. Be to, už teisybę, kurios niekur nėra, reikia kentėti, mokėti baudas, sėsti į kalėjimą. Jo darbas – maištininko, ramybės drumstėjo. Pasišiaušusios nuomonės. Pasipriešinimo akcijų dalyvis, kur nors po medžiu vis renkantis protesto parašus ir spalvotomis kreidelėmis rašantis „Šviesos“. Jis turi marškinėlius ir kepurėlę su tokiu užrašu, o kišenėse – kreidelių. Užsispyręs. Suvyniota Lietuvos trispalvė visada koridoriaus kampe, jos gali bet kada prisireikti – Lietuvoje dar tiek neteisybės, melo, absurdo. Tėvams atvėrinėja akis: „Argi jūs nematot, kokioj mes vals-

tybėj gyvenam – korupcinėj, autoritarinėj, mūsų pokalbių pasiklausoma, mūsų IP registruojami, asmens duomenys vagiami, galima sakyti, vagiamos mūsų tapatybės, mus apiplėšinėja vidury dienos, iš paprasto, mažo žmogaus tyčiojasi, kas netingi, kiekvienas valdžios mulkis, vagis, kiekvienas, atsiprašant, vigelis, o paskui tave siusiojantį išstums pro langą, jokia teise čia nė nekvepia – pūliniai, pūliniai aplink... Štai ir dabar, girdit, – jis krumpliu pabarškina į telefono ragelį, – kliunksi, vadinasi, *jie* klauso. Alio, šūdžiai, žinot, ką aš jums pasakysiu!.. Mama, čia ne tau... Na, argi jūs už tokią Lietuvą kovojot! Argi mes visi už tokią..." Yra ir dar kažkas, ko negaliu perprasti, tarytum tamsi aliejinė potencija, jo plaukai, beje, ilgi ir riebaluoti kaip kokio lotynoamerikiečio – toks užsivedęs revoliucionieriaus „latynoso" tipažas... Dabar, kai motina skambina, jis sunkiai, lyg būtų bėgęs maratoną, – aišku, vėl ką nors organizuoja, vėl kur nors įklimpęs, – alsuoja į ragelį: „Tuoj, mam, tik turiu sutvarkyti vieną reikalą..."

„Kal. med (ūk. t), džiov. sl, abr, laš" – kalakutų medalionai iš ūkininkų turgaus, džiovintos slyvos, abrikosai ir lašiša. Neapsirikau – svečiai, pagal trumpalaikę mainų programą iš Vokietijos, mažo Bavarijos miestelio, atvažiavusi mergaitė Hilda auksiniu pūkeliu aptrauktomis rankomis ir sprandu, jį, dar tokį skaistų, vaiskų kaip persiko odelė, apnuogina aukštai į arklio uodegą surišti plaukai. Ta žavi trapi būtybė rožiniais padukais – gerai išauklėta, iš pasiturinčios šeimos, žaidžianti lauko tenisą ir jodinėjanti. Ji labai abejojusi, ar čia vykti, nes Lietuvoje žmonės valgą arklieną, be to,

jie nežino, kuriuo galu prie ausies pridėti mobilųjį telefoną, jei tokį išvis yra matę, – kultūriniai skirtumai... Tačiau ją drąsino ir tėvai, ir mokytojai, ir bendruomenės nariai: „Tai tau, vaike, žinoma, būsiąs iššūkis, gal net kultūrinis šokas, bet, pamatysi, tai visai nepavojinga, Lietuva, šiaip ar taip, jau ES narė, tu ištversi...“ Šeima tų užkulisių ir priešistorių, aišku, nežino, jie daug ko nežino, bet aš žinau... Nerdamiesi iš kailio, norėdami aprodyti vokietaitei Lietuvą, medinį baroką, drobelių auksą ir kryždirbystės šedevrus, restauruotus romantiškai padūmavusius malūnus prie upelių, per chirurgo laisvadienius buvo nusivežę prie jūros, deja, ji kategoriškai niekur, net pajūrio smėly, neišsiavė sportukų, sakė bijanti visko, „kas kruta“, – skruzdžių, vabalų, upės, ežero, – o juolab kruta jūra. Nė karto neišsimaudė – maudytis galinti tik baseine, kur nėra sliekų, varlių, žemės, žolės, akmenukų, žvyro... Na, baseino mes neturim, pilvo chirurgas, nusiplūkęs nuo važiavimo, nutirpusiu užpakaliu, įsiskaudusiom strėnom, kiek susierzinęs, lyg koks įkyrus skraiduolis vabalėlis visą kelionę būtų taikęsis prasmukti nosies šnervėn, bejėgiškai mostelėjo rankom, apvesdamas jų 2,65 m aukščio gyvenimą, Lietuvos chirurgai matai kaip susispaudę – kaip kilkės skardinėje... Bet blogiausia net ne tai, o kad Hilda aiškiai varžėsi valgyti. Ji nedrįsta pasiimti maisto iš šaldytuvo, nusprendė šeima, ir moteris iš visų jėgų stengėsi, kad ji nors ko nors įsidėtų į snapelį. Kol kas jie dar nežino (bet aš žinau): kai ji ryt išvyks, už sofos jie aptiks didelį polietileninį maišą su supelijusia vokiška duona, konservais...

„Marlbor.“ Į šventinę šeimos vakarienę čia yra atėjusi ir chirurgo motina, jos vardas Mikalina. Mokytoja pensininkė, matematikė, gerai kalbanti vokiškai. Ūsuota. Juokiasi suraukusi nosį, o mestelėjusi sąmojį mirkteli akį. Rūko kaip garvežys, ji ir dabar virtuvėje prie langelio dūmija. „Marlboras“ – jai. Kadaise rūkė pypkę, bet metė – visur gyvenime išpažįstanti tik tiesų kelią. Ją, tokią vientisą, skirtingai nei redaktorę, gali atkurti nesunkiai, iš ugniaspalvės lapės uodegos galiuko, tą lapę ji nusipirko Kaune, Aleksoto turguj, prieš 30 metų, saugo nuo kandžių kaip akies vyzdį, kaip savo tapatybės dalį... Kadaise apie Mikaliną ir sakydavo: „Ne moteris – ugnis“, taigi jokių skrandžio opų anei gastritų, šokdavo taip, kad žiežirbos lėkdavo, taip pat ir čigoniškus šokius, mušdavo tambūriną, o per Naujųjų šventes, apsirengusi vyru, išsipiešusi angliuku ūsus, rėždavo sparną (su pritūpimais) apie mokyklos mokytojas. Neformatas. Su rankoj smilkstančia cigarete mokiniams vis kartodavo: „Žiūrėkit man, kad nematyčiau už kampo pešant dūmo...“ Puiki (irgi skalpelis) atmintis. Su visomis smulkmenomis, niuansais ir atšešėliais, centimetrais ir gramais, prisimena anuos laikus, kai virdavo aukso spalvos krupniką, įdėdama muskato žiedų, apelsinų žievelių, anyžių, cinamono, kmynų, kardamono, imbiero, gvazdikėlių, vanilės, riešutų, kai šokdavo šliafoksą ir „Lambeth Walk“, kai vėliau suknias teko siūdintis iš vokiškų maišų, kai galiausiai iš visko, ką šiame gyvenime turėjo, liko tik su vienu veltiniu abiem kojoms – šildydavo paeiliui... Ir niekada jokio pesimizmo ar juodos proto uždangos. Tokie žmonės nuostabiai užsikon-

servuoja ir nebesensta. Sensta ir miršta viskas aplinkui, griūva pastatai, postamentai, žaliosios skulptūros, vamzdžiai, tik ne jie. Jos plaukai per gyvenimą buvo visokie: violetiniai, mėlyni, „lazurnyje"... Kai marti skundžiasi, kad neturi „padorių suknių", kuo apsirengti (ji skundžiasi per dažnai), Mikalina išpučia dūmą ir žemu senos frontininkės balsu klausia: „Na, o lapę tu turi? Tai kokios tada problemos – persimeti lapę per ranką ir defiliuoji!"

Visi namų kampai pilni šlamesio, bruzdesio, laukimo: berniukas vynioja Hildai dovaną – puodelį su Gedimino pilimi ir medinį knygų skirtuką; Hilda, ką tik susipakavusi daiktus, sėdi ant sofos ir kramto nagus, ryt ji jau paliks šitą šalį, šituos keistus namus, šituos žmones, ir jai truputį dėl to lyg liūdna, žinoma, labiausiai liūdna dėl to, kad jie *niekada niekada* neturės baseino; moteris, prikandusi apatinę lūpą, dėlioja paskutinius vakarienės štrichus, raudonas armonikėlėmis išlankstytas servetėles, – ji mėgsta, kai viskas simetriška, tobula, iš pusiausvyros ją kartais išmuša smulkmena, nuskilusi puodelio ąselė, dėl to turbūt ir tie gastritai, opos; Mikalina, sena frontininkė, iškišusi galvą pro virtuvės langą, dūmą traukia taip, kaip kiti po lietaus ozoną; chirurgas skambina į ligoninę ir tampydamas ausies spenelį (profesinė liga) klausinėja apie vakarykštį „peritonito atvejį"... Jie tuoj vakarieniaus. Kalakutų medalionai su džiovintomis slyvomis ir abrikosais – prašmatniausia, ką moteris moka pagaminti, – jau ištraukti iš orkaitės, stalas paserviruotas, išdėlioti vieno kąsnio sumuštinukai, „laš", „liež", „malesan", sidabro įrankiai, vyno taurės su

XX amžiaus pradžios moderno piešiniais – irisais, moters pasididžiavimas, pirktos Vokietijos miestelio blusturgy, uždegtas žvakių kvintetas („5 raud. žvakės“). Tik sėsti. Bet kaip nėra, taip nėra vyresniojo sūnaus, kurgi jis, motina sunerimusi vėl skambina, ta nuojauta, smelkianti nuojauta:

– Vaikeli...

– Aš gi tau jau sakiau, mam... – fone sklinda keisti garsai, lyg švilptų vėjas, o gal ten ūkia ką tik užviręs arbatinukas...

– Laukiam, – sako ji ir, truputį pamąsčiusi, profilaktiškai priduria tai, prieš ką paprastai, numatydami ilgalaikes sekinančias pasekmes, neatsilaiko nei jos vyras, nei sūnūs, – tu gi žinai, sūneli, kad geriau netrumpinti mamytei gyvenimo...

Taigi, vakaras, virš stalo plūkaujantis švytintis debesėlis, veikiantieji asmenys ir atlikėjai: tėvas, motina, močiutė, jaunėlis ir viešnia... Nepaminėjau dar kai ko labai svarbaus, gal paties svarbiausio, to, ką apibūdinti sunkiausia, apie tai tame raštelyje nėra nieko, bet jis nusipelno visko. Jie lyg neregiai žvelgia pro jį – nematomą, negirdimą, neužuodžiamą – kiaurai, numano jį esant, jaučia kaulų čiulpais, norėtų išvysti, įsitikinti, kad iš tikro yra, egzistuoja, bet jis dar nė karto jiems nėra pasirodęs. Stovi už nugarų arba priešais, prisėda šalia, paima ką nors iš jų lėkštelės, gurkšteli iš taurės, o naktį padeda šalia ant pagalvės galvą, ir taip kasnakt, visą gyvenimą žiūri į juos miegančius, pats niekada, nė akimirkos nesudėdamas bluosto, tik jie to nieko nežino, ir tik paskutinę akimirką, galbūt paskutinę... Bet kas gi tai?

Kas?

Dėliodama šukes, rekonstruodama pasaulį, – o iš tikrųjų, kaip jau supratote, rašydama, – pasakojimui renkuosi pirmąjį asmenį. Kodėl, girdžiu priekaištą, pirmasis asmuo toks egocentriškas, pirmąjį asmenį mūsuose taip beviltiškai nustekenusi lietuviškoji eseistika. O ne, atsakau, su egocentrika tai neturi nieko bendra – tu tiesiog kvėpuoji drauge su *jais*, kartu junti nerimą, širdies dūžius, pulsą, gali net įlįsti į *jų* baimes ir iššvalgyti jas visas iš vidaus. *Tu esi viduje.*

Kol kas, valgydami vieno kąsnio sumuštinukus, „laš", „liež", gerdami „malesan", susidauždami taurėmis, jie lyg niekur nieko šnekučiuojasi, kol kas dar nieko neatsitiko, dar tik atsitiks. Dega žvakės ir jau įjungtas toršeras, dzingsi taurės, peiliai, šakutės (tie garsai pro atvirą langą tokie jaukūs vienišam praeiviui gatvėje, kad ir kokiam pasaulio gale, kad ir kokiais laikais tai būva), minkštai kaip veltinis nukrenta gėlės lapas, oras lauke dieną dar šiltas, aksominis, apvalus, prisigėręs vasaros šviesos, vakarop jau rudeniškai vėsta, tamsa rugpjūčio pabaigoje ima kristi kaip uždanga... Pilvo chirurgas labai alkanas, jo žvilgsnis net baltas, ak, kaip jis, kaimo kalvio didelėmis rankų kultuvėmis sūnus, nepakenčia taurių laibomis kojelėmis, „vieno kąsnio" ir kitų mandrybių, tą kalakuto medalioną (mintyse jis juos vadina ordinais), kuris kol kas lūkuriuoja virtuvėje, prarytų nė nekramtęs, deja, yra priverstas tenkintis dantų krapštukais persmeigtais sumuštinukais su alyvuoge („j. alyv"), kraujas muša į smilkinius, bet, rankas (kaip kultuves) kantriai pa-

sidėjęs ant kelių, įtraukęs sprandą, mažesnis už samaną, prisitaiko prie pašnekesio tono, kurį, žinodama silpną vyro vietą ir kartais truputį tuo papiktnaudžiaudama, užduoda jo žmona. Šneka sukasi apie maistą – puiki tema, svarbiausia, taiki, tinkanti visoms epochoms ir generacijoms, visoms situacijoms, ypač šį jaukų vakarą, kai yra viešnia iš Vokietijos, kuri jau ryt juos paliks...

Vokiečiai apie mūsų šalį beveik nieko nežino, mes jiems tik pilka posovietinė erdvė, sako Mikalina, iškėlusi geltoną išmintingą kumptelėjusį smilių, jau panašų į didelio paukščio pirštą su užlenktu nagu, bet svarbiausia, kad jie nė nenori žinoti – didžiosioms nacijoms pakanka jų pačių, jos savipakankamos, o be reikalo, be reikalo, jos net nenutuokia, kaip apsigauna, kaip save nuskurdina nesidomėdamos mažosiomis. Užtat ji ir jaučianti pareigą čia papasakoti apie besikeičiančią Lietuvos maisto kultūrą: „Penkiasdešimt metų trukusi sovietinė okupacija, Hilda, nutraukė mūsų bajoriškų valgių tradiciją, lietuvių gyvenime nebeliko ištiso kultūros klodo – nebeliko piene virtų šamo suktinukų su kazlėkų padažu, nebeliko muskatu pagardintos jaučių uodegų sriubos, nebeliko bebrų, įdarytų grikių koše su raugintomis rudmėsėmis (pristigus vokiškų, angliškų, o ir rusiškų žodžių, pagalbon atskuba pantomima) ir dar daug ko, daug ko nebeliko, o juk kadaise lietuviai mokėjo net meškos leteną paruošti, net briedžio lūpą! Mes viską turėjom savo barokiniuose dvaruose ir rūmuose su parkais, oranžerijomis, bibliotekomis, su freskomis, Venecijos veidrodžiais, Gardino manufaktūros

gobelenais ir Ticianu, Karavadžu, Rubensu... Kur dabar visa tai? Kur tas pasaulis dingo? Susismelkė į orą? Mes net nebežinome, kad Radvila Rudasis mėgo moliūgų aliejų, o gaila, tradicijas būtina atkurti!“ Ji pasakoja apie bananus sovietmečiu, kaip jų, tų paprasčiausių bananų, nebūdavę: pasklisdavęs gandas, kad kažkur, aname miesto gale, ant šaligatvio žmonės matė mėtantis bananų žieves, ir visi nusekdavo tų pašarinių bananų pėdsakais, įsivaizduoji... Na, kad jau paėjo šneka apie bajorus, dvarus, tai ji papasakos ir apie kunigaikščius, nes lietuviai ir savų kunigaikščių turėję, ir net, – jei Hilda dar nežinojusi, – karalių! Taigi, vienas pažįstamas, sėdėjęs Sibire, kur buvo ištremta 2 500 kunigaikščių, sakė, kad jie, patys badaudami, tau oriai atiduos paskutinę bulvę – toks jų moralinis kodeksas... Chirurgas su ordinu už žando (pagaliau!), skubos tvarka baigdamas trečią vyno taurę, suabejoja:

– 2 500 kunigaikščių, mama? Paskutinę bulvę? Na, manau, tu čia užlenkei...

Tokie galėtų būti dialogų branduoliai, šis pats neutraliausias. Kalba galėtų suktis ir apie daug ką kita, į pokalbį kaip į šaltą vandenį būtų galima įmesti iki raudonumo įkaitintą Ukrainą. Žinoma, gal tik tada čia neturėtų būti Hildos (politkorektiškumo problema), o gal kaip tik ji turėtų būti (tegu girdi sotūs, išpindėję Vakarai!). Arba chirurgas, užkirtęs ordinų, jei jau pajudintos politinės temos, galėtų (azartiškai tampydamas ausies spenelį) prašnekti apie savo mėgstamas beisbolo lazdas: „Rusijoje, Hilda, kasmet parduodama po keletą milijonų beisbolo lazdų ir visai mažai

kamuoliukų. Žinai, kodėl? – Hilda trukteli stikliniais petukais, ji nežino. – Na, Vakarai niekada nieko nežino... Nes keliuose jie daužo vienas kitam marmūzes, štai kodėl. Rusas be karo negali. Rusui tik duok pauostyt silkės uodegą, duok šakes, ir jis tuoj – kariauti, okupuoti kaimynų...“ Kad jau užkvipo krauju, tai ir mažasis, visą laiką tylėjęs ir tik stebeilijęs į Hildą, – Hilda jam labai labai patinka, – turi ką pasakyti: kai jie su klase buvę Berlyne, prie vieno restorano matę žiurkę. Dičkę. Kaip meitėlį.

– To negali būti! – riktelėjo Hilda ir net pašoko iš vietos. – Tik ne Vokietijoje! VOKIETIJOJE TO NIEKADA NEBŪTŲ!

Berniukas patenkintas („būtų būtų“), bet tėvas, piktai sužaibavęs, stuktelėjo po stalu:

– Valgyk, Hilda, mieloji. Jis kliedi. Šiandien per daug sportavo...

Žinoma, kiek „užlenkiau“, kaip ir Mikalina, na, kad būtų linksmiau... Visada svarbiausia, – ar tu liūdnai pasakotum, ar su humoru, – kad būtų tikra... Žmonės pavargę nuo padirbinių, simuliakrų, glamūrų, gliancų ir ilgisi tik tikrumo – antai nusišėrusių skrybėlių, atbrizgusių siūlių, išplyšusių kelnių, kaliošų, piemenų apsiaustų, gervuogių... Bet tai vis išorė, o esmė? Kas tai yra – tikrumas? Jei kalbama apie literatūrą, tai tikrumo matas visais laikais – geresnio nebuvo ir nebus – skaitytojo žąsies oda. Dilgsniai panagėse – tikrame kūrinyje rašytojas adatomis bado skaitytojui panages. Diria odą... O jei dar vaizdžiau, tai tikra būna tada, kai lyja kaip iš kibiro *ten*, o tu kiaurai peršlampi *čia*. Kai vėjas *ten*

siaučia, o dulkes, smėlį *čia* tau į akis neša, palto skvernus plėšia, skrybėlę pastvėręs laukais ridena. Kai Alžyre kepinant saulei, kaktoje mušant saulės cimbolams iš peilio geležtės iššoka šviesos kalavijas ir po kelių atsitiktinių šūvių, paleistų pliaže, kalėjimo vienatvei pasmerkiamas ne Merso. O tu... Vertis švelniam pasaulio abejingumui ir pratintis prie savo mirties...

Štai jie atkimšo dar vieną vyno butelį, moteris įraudusi, o jos lūpos nuo vyno mėlynos, net juodos. Kas tai? Tai kormorano šešėlis, tas paukštis lyg koks nelaimės pranašas, ką tik išniręs nežinia iš kur, vasnodamas galingais sparnais, prasklendė virš jų stalo: apvirto taurė, pasibaidė žvakių liepsnelės, kambaryje užtemo ir moteris, apimta panikos, vėl skambina sūnui.

– Sūneli, ar tu jau nors pakeliui? – girdėti, kad jis kažkur laukuose, ten kaukia vėjas...

– Mam... – jis dirglus, pilnas apmaudo. Ką ten apmaudo – įsiūčio.

– Sūnau, prisipažink, tai... moteris?

– Taip, – šaukia sūnus, – tai moteris! Moteris, po velnių! Ar jūs man leisit kada kvėpuot!

Išjungė...

– Kas tam dundukui darosi? – klausia vyras, po šeštos taurės jau visiškai atsipalaidavęs, atsikolęs kėdėje, ištuštėjusia galva, šią būseną jis mediciniškai kvalifikuoja kaip „išėjimą iš meridiano“...

– Jis labai pyksta, kai kas nors kišasi į jo gyvenimą, – sako susimąsčiusi moteris, žvelgdama pro langą į miestą, į

gulsčias ir stačias degtukų dėžutes, į pirmuosius geltonus langų kvadratėlius. – Ir, atrodo, jis turi merginą...

Akimirką visi nutyla. Nutyla šakutės ir peiliai, lėkštės ir taurės. Koks nuostabus netikėtumas – laukinis Mikalinos riksmas: „Pagaliau! Aš noriu proanūkių! Girdit, jūs? Proanūkių!“

Jie girdi. O jis vis tolsta... Vėjuoti nurudę užmiesčio laukai, perbrendusių sėklų kvapai, takai, išbąlantys prieš naktį. Jis eina ir eina... Svetimos, nepažįstamos vietos, daubos, pakriūtės, brūzgynai, kemsai, bet jį iš visur išveda uoslė. Kopia į kalvą, atsigręžia, tolumoje rubininiai saulėlydžio gaisai – toks prabangus grožis, miestas kaip ant delno, temstant viena po kitos žiebiasi šviesos: artimos spindi, o tolimos plevena, tuoj užsižiebs miriadai žvaigždžių, žvaigždynai – tai gatvės, lyg dangus į žemę nuleistų savo naktinį atspindį. Žėrintis stebuklas... Bet ne stebuklams dabar laikas – užantyje šyla išgaląstas kerštas. Štai anas juostantis namas vyšnių ir obelų, vijoklių ūksmėje, pažymėtas aštuntuoju numeriu... Jis be vargo įveiktų vartelius, užkabintus tik palaikiu kabliuku, bet liuokteli per tvorą kaip lūšis. Tyliai atidaro duris, tos išvis neužrakintos... Į šnerves tvoskia namų, kuriuose seniai nebėra vaikų, turbūt nebūna nei svečių, nei vakarienių, kvapai. Tyla ir vienatvė, marškonė kasdienybė: šluotelėmis džiūti sukabinti krapai, kampe papilta svogūnų galvučių, agurkai ant palangių, lyg čia gyventų kokia žirnius aižanti senutė; knygos, seni laikraščiai... Sėlindamas, švelniai vilkdamas prie bato prikibusią vijoklio, kuris čia auga po langu, šakelę, nėra kada ja atsikratyti, kopia laiptais aukštyn...

Durys į kambarį kairėje uždarytos. Dešinėje uždarytos. O kambaryje priešais, nugara į praviras duris, veidu į tamsėjantį pliką langą, į miesto žiburius... Sėdi moteris prie stalinės lempos ir rašo. Užmiršęs kvėpuoti, jis atsišlieja sienos. Stebeilydamas į jos pakaušį, tokį dužų, nė nenumano, kas galėtų būti ten, toje kaukolės dėžutėje. O kad žinotų, kokia sumaištis, kokia panika – vos jis peržengė namų slenkstį, juokeliai baigėsi: „Parkų tęstinumas (Julio C.!)... Miestų begalybė... Jei tik dar suspėčiau iš pirmojo asmens peršokti į trečiąjį. Kaip į nuvažiuojantį traukinį. Jei tik...“ Tarsi dabar, kai ji jau surasta, rasta spurdanti savo pačios spąstuose, tai dar galėtų ką nors pakeisti. „Cirkas be pinigų, – nusistebėtų jaunuolis, „latynosas“, gniaužtdamasis į piktą, smogiantį kumštelį, bukliomis, per arti viena prie kitos sustumtomis akutėmis naršydamas po pašalius, – jau tie rašytojai, tie fantazuotojai – plėnimis, po velnių, čia viską paleist! Su žeme sulygint!..“

Žmogus, pilnas skersvėjų

Pasaulyje tiek visko kasdien, kas minutę: purvo nuošliauža Afganistano šiaurės rytuose palaidojo du tūkstančius gyvenimų; daužydami langus šautuvų buožėmis ir „matais“, kaipgi Novorosija be jų, Donecko prokuratūrą užėmė separatistų kovotojai; Turkijos policija vandens patranka ir ašarinėmis dujomis vaikė šimtus nepaklusniųjų, šie neatsiliko – Bosforo sąsiaurio pakrantėje švilpė akmenys, sproginėjo petardos, kilo dūmai; o dar šylantis, skilinėjantis, šaudantis Arkties ledas, nuo vandenyno dugno atsispiriantys ir paviršiun kylantys metano burbulai, žemės gelmėse tebenertėjanti lava, drebėjimai, tiksintys ugnikalniai, ką jau kalbėti apie tiksintį atomą bepročio rankose... Tame nepaliaujamame galingųjų triukšme – ploniausias, koks tik šioje žemėje gali būti, visiškai bejėgis ir beginklis garsas, kurį jis, pakirdęs iš miegų, išgirdo pieniškais paryčiais, – už tūkstančio kilometrų motinos smegenyse plyšo kraujagyslė.

Rytą paskambino į Lietuvą. Tyla. Na, maža kas, bandai save apgauti: išėjusi, neužtikai namie... Bet jis vis tiek visą dieną vaikščiojo kaip apdujęs, o naktį miegojo taip, lyg ant plaučių kas sėdėtų... Kitą rytą susizgribo ieškoti Lietuvoje brolio, su kuriuo, pasirodo, nuo kažin kada nekalbėta, ry-

šiai sutrūkinėję, jie nebebendravo, na, maža kas su kuo nebendrauja, broliai su broliais, tėvai su vaikais, tačiau dabar ėmė skambinti visais varpais – senaisiais telefonais, brolis neatsiliepė, numeriai, aišku, pasikeitę, daug kas pasikeitę, jis į mažą miestelį tam tikru, įprastu, dažniu, įaugusiu į kraują, skambindavo tik jai, o jos, žinia, kol gyvos, būva amžinai...

Vakare, nerasdamas vietos, apsisprendė. Užkietėję baikeriai keliavimo būdą išpažįsta tik vieną. Apskambino Anglijoje draugus, ką gi, sako jie, jei toks reikalas, būtina važiuoti, tik reikia dienos susiruošti: atsiprašyti iš darbų, kai kam užmauti ant ratų naujus kaliošus, kai kam susitvarkyti stabdžių kaladėles, susikrauti amuniciją, o dar keltų bilietai, rezervacija, kelias neartimas, į Lietuvą, bet argi pirmas kartas – į susitikimus vieni su kitais jie ir taip suvažiuodavo pilnais benzino bakais: niekada nežinai... Zuza, Medas, Arčis, Koma, Lokys, Titas, Spiritas, Kamanė, Smailas, Laisvis, arba, kaip juos, rūšinius požymius teturinčius bevardžius emigrantus, aprašo Lietuvos spauda: restauratorius, skulptorius, vertėjas, mokytojas, kurjeris, vaikų gydytojas, du staliai, buvęs tolimojo plaukiojimo šturmanas, dabar dažytojas – nė su vienu jų niekada nereikėjo leistis į svarstybas, kas, kaip ir kodėl. Jie susitardavo be žodžių: reikia, vadinasi, reikia. Toks nerašytas kodeksas – visi už vieną, vienas už visus. Broliai.

Lietingą rytą kaukdami suvažiavo su savo harlėjais, jamahomis, hondomis iš visur – iš Londono ir priemiesčių garažų, kai kas net dar iš toliau, iš Rytų Anglijos, pakeliui

jungdamiesi į savo vienuolikos būrį, paskutiniai buvo Zuza ir Koma, laukę prie Londono aplinkkelio, Zuza, mažas, liesas, panašus į šoklį, azartiško ilgesio amžinai sklidinomis akimis, dar pajuokavo: „Tai penki kilogramai trotilo, ką, brolyčiai?“

Kelias... Kai pila kaip iš kibiro, – ir pataikyk, žmogau, – greitkelyje orientuojiesi tik pagal užpakalinius mašinų žibintus, nematyti nieko toliau keliolikos metrų, vadinasi, ir neįsilaiduosi, ir jie, aišku, atsiskyrė, susitiko tik už 130 kilometrų sutartoje degalinėje, atsikvėpė: kas išsigręžė pirštines, kas rankų džiovintuvuose išsidžiovino kojines, kas parūkė, pabūrė iš dangaus, ir vėl – žvilgantis kaip skustuvo ašmenys kelias, ties posūkiais gulsti motociklai, adrenalinas gerklėje, vėl į veidą šlapio vėjo antausiai, lietus. Lietus ir lietus... Doverio uostą pasiekė peršlapę kiaurai. Kelte reikėjo šį bei tą išsigręžti ir persivilkti, o kai kam – Medui, vaikų gydytojui, – ir žūtbūtinai snūstelti. Bet užmigo kas kur visi. Prie užsnūdusio Zuzos malėsi būrelis mokinių, vienas garsiai paklausė mokytojos: *Is that man dead?*, ir visi aplink nuščiuvo, tik kai pamatė, kaip kriokteléję ima kilotis to odinio vyro krūtinės šarvai, domėtis iškart nustojo: gyvas, pamanyk... Kalė irgi lijo, atrodo, lijo visoj Europoj iš vieno debesies. Nieko nėra bjauriau, kai važiuojant už nugaros dar atsisega kuprinė, šviesos greičiu lauk išskrieja polietileninis maišelis su apatiniais, batas, o sustot negali... Bet už Kalė kelias jau ėmė sausėti. Belgiją ir vėjo malūnų prisėtus, saulės nutviekstus Nyderlandus, lyg būtų nusišypsojęs Dievas, – taip Dievas šypsosi ir ma-

žųjų olandų drobėse, – perlėkė 160, kartais ir 200 per valandą greičiu. Dar keli sustojimai ir, žiūrėk, jau Vokietija, beveik pusiaukelė, degalinė, iš kojų verčiantis skrudinamos mėsos, žinoma, raudonos ir sultingos, kokio nors „Kaubojaus sapno", kvapas, o skrandžiai maršus groja, alkis žarnas kuokomis tvatija... Į vakarinį tingulį grimztančio Vokietijos miestelio restoranėlio stalus visi vienuolika apgulė lietaus nuplaktom kuprom, nuovargio išsukiotom rankom ir kojom, nutirpusiais užpakaliais, vėjo išdegintom burnom, bet gyvi, nes juk važiuoji, – nesvarbu, ar iš dangaus lietus, varlės ar gyvatės, – kad gyventum. Šitai supras ne kiekvienas. Tik ta pati gentis... Pauzė, kai tarp šnekų visi nutyla, ir ramią, taikią, jau ginklus sudėjusią dieną saulė leidžiasi į alaus bokalus... Kartą šitaip sėdint, kai, rodos, niekam nieko iš nieko nebereikia, kai kiekvienas su savimi ir sau, Titas, iš padilbų žiūrėdamas į Zuzą, kurio po ilgos ligos buvo likusios vien akys ir ausys, pasakė: „Jei tau, Zuza, kada prireiktų mano inksto..." Paskui, kalboms jau senų seniausiai sukantis apie ką kita, nuo stalo galo atidudeno kaip visada vėluojanti retapėdė Lokio, milžino su ruda barzda ir antakių krūmynais, reakcija: „...ir mano inksto, Zuzeli, jei tik tau nebūt per didelis..." Lokys atiduotų inkstą skruzdėliukui. O kas tų inkstų turi per daug? Kas juos dalija atliekamus? Bet – reiktų, vadinasi, reiktų... Pavalgę ir, žinoma, kaip už Tėvynę atsigėrę, motelyje visi kaip vienas griuvo kryžium į lovas, kurios, net kai kiečiausios, net kai akmuo, po žygio būna kaip išplakta grietinėlė. Ryt vėl ant arklių... Iš pat ankstumos – Kylis (po motociklo vagystės

pernai Lenkiją buvo nutarę aplenkti), garbės ratas aplink miestą, uosto gausmas, registracija, pasų kontrolė; į keltą ėmė važiuoti daug riaumojančių motociklų iš visų Europos pasviečių, vieni kitiems signalizavo, sveikinosi visokiais – vokiškais, lenkiškais, prancūziškais – liežuviais, šūkavo, kai kas fotografavosi: baikerių minia – tai penki kilogramai trotilo, ką, brolyčiai?..

Lietuvą, tą žalią, švarų, petunijomis, sinavadais ir zinijomis žydintį miestelį, jie, visas juodas debesis, pasiekė kitą dieną tuojau po pietų. Kaukdami pravažiavo plieskiančius rapsus – oras virš lauko virpėjo geltonas. Jo motinos namai stovėjo miestelio prieigose, apsiausti medžių, matėsi tik stogas. Išrikiavę motociklus ant kalniuko, po klevais, nusiėmė šalmus ir liko stoviniuoti per pagarbų atstumą...

Pro vartus jis įėjo vienas. Ir viską suprato iškart... Kieme drebulės, nors nebuvo vėjo, virpėjo amžinąja baime. Namai buvo neužrakinti, jis įėjo vidun. Kartūninė prieblanda – kam nors prabangesniam *ji* taip ir neužgyveno. Nelipo prie rankų pinigai... Melisų ir kažkokių gydomųjų šaknų, sudžiovintų ant laikraščių, kvapas. Kabykloje gal prieš keletą dienų pakabintas lietpaltis, į sieną atremtas skėtis, molini batai, šluota, kambaryje raižyta pasoginė spinta su veidrodžiu, etažerė, juodo satino pagalvėlė su našlaitėm, ant staliuko gulintys skaitymo akiniai – plieninės jų kojelės apriesdavo *jos* ausų kaušelius, kai atsiversdavo „Užburtą kalną“, dabar, jis žinojo, tie kaušeliai tušti, nė garso. „Gerajame“ kambaryje užtiko nepažįstamą moterėlę su vištos sparnu rankoje, prisispaudusią prie sienos, ji ten, matyt,

kažką šlavinėjusi, išgirdo riaumojančius motociklus ir, išvydusi jį, ateivį iš kitos planetos, išsigandusi tučtuojau dingo, gal pelės urvelyje ar kur...

Su tom savo juodom odom, metalinėm kniedėm ir sąsagom, griozdiškais suvarstomais batais jis perėjo kambarį kaip kiborgas.

Nebegyvenama tyla, stingstantys sakai, kaip ji skiriasi nuo tos, kai žmogus tik kur nors trumpam išėjęs... Jis panūdo nusirengti. Nusivilkti viską, taip pat ir tatuiruotes, randus, senuosius kaulų lūžius, išdaužytus dantis, ir atsisėsti ant *jos* lovos plikas, bedantis, toks, kokį ji prieš 55 metus jį pagimdė, susikišti į burną ir čiulpti pirštus...

Tos vyrų ašaros be ašarų, kai, atrodo, išstenės kepenis... Verčiau apsidairyti. Čia jau visur kuistasi. Iš praviros spintos stalčiaus karojo išdrykusi kojinė. Ties langu begėdiškai laužtuvu laužtos grindys – ko? aukso, briliantų? Jis nusuko į šalį akis.

Ir tarsi pirmąkart kaip knyga atsivertė tėvo ir motinos gyvenimas – abiejų kartu ir skyrium...

Nuo jo visada sklisdavo „Šipro“ – tamsus kedrų, levandų ir tabako – tikro vyro kvapas. Gerų odinių pirštinių su rūgštele kvapas. Kai jie su broliu buvo dar visai vaikai, tėvas, nutaisęs geraširdį veidą, įsimesdavo į buhalterio portfelį konservų dėžutę, „Pliskos“ butelį ir per Nemuną, net per ledonešį, kai tekdavo šokinėti nuo lyties ant lyties (yra matę tą ekvilibristiką), laužte lauždavosi iš Šančių į Fredą pas „ponias“. Tėvo plaukai buvo labai tankūs, juodi, pasiutę, o barzda žėlė ruda, dar pasiutesnė (akys – ži-

bučių) – tokie vyrai būna baisūs babnikai, toks ir buvo... Visas savo šnekas apie bet ką – orą, politiką, moteris – jis pabarstydavo „čiki briki“ sprogstamaisiais priebalsiais, kai kada dar pridėdamas ir „šakar makar“, ne tik dėl ritmo – į „šakar makar“ tilpo jo gyvenimo filosofija, net kai kalbėdavo apie kieno nors mirtį, apie mirtį, beje, – ypač (bet ne savo)... Grįžęs iš „ponių“, nenusivilkęs ilgo juodo „Baltikos“ palto, nenusiėmęs skrybėlės, parvirsdavo ant lovos aukštielninkas su „Belomorkanal“ dantyse, geraširdis veidas staiga tapdavo nuožmus, žiūrėdavo prisimerkęs į lubas (ką jis tada galvodavo?), rūkydavo, pelenus krėsdamas ant grindų, drūti, kresni pirštai jau būdavo persikūniję – jautrūs, neramūs, isteriški, tada būtų galėjęs smogti bet kam, dėl bet ko, galų gale užmigdavo... Vaikų darbas buvo žinoti, kada iš užknarksiančių lūpų ištraukti papiroso galiuką (kartą po vienos „ponios“ vyro apsilankymo papirosas tėvo lūpose sulūžo nė nepridegtas, ir tai buvo vienas stipriausių vaikystės įspūdžių) ir atvarstyti batus. Jokiu būdu ne per anksti, šūdžiai.

Prie tėvo pinigai lipte lipo – Dievo, gerai išmanančio pusiausvyros, priešybių vienybės ir kitus dėsnius, dovana, kuria dosniai apdovanojami šykštuoliai. Vaikams uogienės ir medaus – tik po vaistininko šaukštelį, o sau... Kadaise ir į Tadžikistaną, į tremtį, sako, skerdienos, kumpių, dešrų pasiėmė tiek, kad tais kumpiais ir lašinių paltimis būtų galėjęs išmušti vagono sienas, – vienas užsiėmė visą vagoną, aišku, kol nuvažiavo iki Stalinabado, pakeliui prižiūrėtojai ir nusibadavusieji iš kitų vagonų viską iš jo išviliojo, įrėmę

į gerklę ylą, atėmė, bet ir Tadžikijoje jis neprapuolė, išgelbėdavo „čiki briki, šakar makar“, o kartais, kai pakvipdavo tikru paraku, tai ir „kybir vybir“. Visus suklaidindavo jo minkštumas, gera širdis: dar nė pagalvoti nespėjai, o jis tau jau padarė paslaugą, už kurią liksi amžinai skolingas... Į Lietuvą Kazimieras Necelis, neišbuvęs laiko, parsigavo apsimetęs traukinio mašinistu: išsisuodinęs veidą, pasičiupęs kastuvą neva kasti anglių... Pirmą naktį artimiausi giminės, bailiai dairydamiesi į šalis, leido permiegoti lauko pavėsinėj, o toliau jau kapstykis, brol, pats, bet kapstytis jam pačiam nereikėjo – už jį kapstėsi Ostapas Benderis: be dokumentų, be pinigų, be pažinčių, nereabilituotas (!), su kažkokios jam vienam žinomos abrakadabros pagalba sugebėjo atgauti nacionalizuotą namą, parduoti ir pirkti kitą, daug geresnį, į akis paleisdamas dūmų ir valdžiai, ir giminėms... Po kelerių metų pasipiršo Katerinai. Jos žiauraus būdo tėvas ir vargšė motina, „užpūsta vėjo“, per alkūnes nesilankstančiomis rankomis, valgydavusi metro ilgumo mediniu šaukštu, dukters vedyboms su Neceliu labai nepritarė, tačiau jis buvo atkaklus, vingrus, slidus – „spaudžiu Jūsų baltas rankeles nors per šį laiškelį“. Ir jiedu susituokė, susilaukė dviejų sūnų, o po pirmojo jis ėmė šokinėt nuo lyties ant lyties. Kasdienis teatras, tiesa tik iki artimiausio kampo, tyros žibučių akys ir ant krūtinės plėšomi marškiniai: „Kateryt, meldžiu atjautos ir supratimo...“ Kol Rygoje sutiko savo likimą – energingą finansininkę Nelę Ponamariovą, dvidešimt penkeriais metais jaunesnę, mažo ūgio, karštomis miniatiūrinėmis rankomis ir dailiomis pėdomis,

irgi karštomis, bet tos Ponamariovos ne tik kojos buvo kaip liepsna – ir smegenys sukdavosi 350 kilometrų per valandą greičiu, ji ir prikalbėjo jį parduoti Šančiuose jų namą, žinoma, prieš tai išsiskyrus... Kad po skyrybų niekas neatimtų jo dalies, abu – jis, vilkintis odinį lietpaltį, ji finansininkės uniformą su antpečiais – susiglaudę nakvodavo Kauno geležinkelio stoty ant suoliuko: jis apsikabinęs portfelį su pinigais, ji apsikabinusi jį... Ji, tuoj pramokusi lietuviškai, mėgdavo žodžius „šakaladas“, „palitra“, „eifarija“, „pafosas“, nes ir gyvenime mėgo tai, ką tie žodžiai pavadina, jis irgi neatsilikdavo, ją pamalonindamas rusiškai: „Mano Neli liubi švarą...“ Kai tėvas staiga Rygoje pasimirė nuo infarkto (ir tai buvo, anot motinos giminės, tik antroji jo didesnė nesėkmė po tremties), Nelė suorganizavo laidotuves su raudona vėliava uždengtu karstu, kažkas išrėžė ugningą kalbą, žodžiu, Kazimieras Necelis mirė „raudonas“, tačiau tai tik viena jo „palitros“ spalvų. Dėl pavardės vokiečiai prie jo kibdavo kaip prie žydo, rusai kaip prie vokiečio, o lietuviai kaip prie lenko, bet jis visiems išsprūsdavo iš rankų lyg išteptas aliejumi... Ta šviesiaplaukė garbanota moteris, likimas smaragdinėmis akimis, riesta nosele, ryžtingu smakru ir neiškritusiais pieniniais dantimis (tai, beje, itin reta, vaikiški dantys suaugusiojo šypsenai suteikia plėšraus nekaltumo – o gal tai nekaltas plėšrumas?), vėliau jiedu su broliu priėmė pas save Rygoje, vedžiojosi po didelį prieblandoje skendintį butą pačiame miesto centre, jį jai buvo palikęs velionis pirmasis vyras, jūrų laivyno pirmojo rango kapitonas, sakė turėjusi baldų net iš 188... metais nuskendusio

laivo, jos kambaryje štai stovėjusi visa nuskendusi kapitono kajutė, riešutmedžio spinta, lova, raudonmedžio stalas, prie tokio giminę susodintum, bet jiedu ji vaišino jau ne prie stalo, o prie paklode uždengtos žuvų statinės. Kai jie susipynusiais nuo degtinės liežuviais paklausė, kas joje, ji batelio nosele spyrė į statinės šoną: „Šprotai!“ Smulkmės nepripažino iš principo!.. Tik kapitonus (valgai kaip veršieną), ungurius, merlinus, žinoma, eršketus, ir tai net ne pačią jų mėsą – ikrus. Tik dėl ikrų – „detiški, zapišite eto u sebia na lbu“ – šiame gyvenime, šitoje valstybėje dar verta pakrutinti užpakalį, visa kita – šprotai. Ubagai šprotai... Ant colinės vinies kabojo plikas finansininkės uniformos šinelis – 188... metais nuskendusi riešutmedžio spinta jau buvo dingusi. Kaip ir kiti išparduoti skenduoliai: raudonmedžio stalas, lova, laikrodis, navigacijos prietaisai, sekstantas ir lotas. Daugiau jie apie tą Nelę vaikų dantimis nieko negirdėjo...

Sugirgždėjo spintos durys – oro gūsis, vėjas? Vaikščiojanti energija?.. Jis žinojo, skūra juto, kad *ji* išeina gyventi kitur. Ne į Kauną, į Šančius prie Nemuno, kur visada taip troško sugrįžti, – į pieniškus paryčius tarp ketvirtos ir penktos valandos. Į kvapus ir substancijas. Į ledą ir plieną. Akinių rėmelius Rytų Londono optikos vitrinoje... *Anos* priešingybė – aštraus grožio, ne pačia mažiausia pasaulyje ereliška nosimi, tamsiomis akimis, randu prie antakio (tėvo žarsteklis), antracito spalvos glotniai sušukuotais plaukais, atmušančiais šviesą, bėgant metams tas veidrodis moterų plaukuose apsiblausia, bet užtat jos nesurietė jokia liga,

liko aukšta ir tiesi. Naktimis ryte rijo knygas – ne tik lietuviškas, bet ir vokiškas, lenkiškas, rusiškas. Mėgo kino salės tamsą. Visada tik vienplaukė, neryšėjo šių platumų gėlėtų skarelių, nemėgo tautinių drabužių („su šimtakvoldžiais moterys kaip kubilai"), stambių raštų („nemėgstu tų plokštimų"). Iš kur nors grįžusi sakydavo: „Padėk, Katerina, brangius rūbus, eik į savo juodus dūmus..." Nebijojo akibrokštų, bet nepakentė efekto, nors kartais ir valgydavo iš mamos paveldėtu metro ilgumo mediniu šaukštu. Valgyti su tokiu nenormaliu šaukštu labai labai nepatogu ir kažkaip... nepadoru, lyg norėtum atkąsti daugiau už kitus... Tas šaukštas, žinoma, kad tik visus paerzintų, kabodavo matomoje vietoje ant vinutės, prie indaujos, o dabar buvo dingęs. Kai po skyrybų, pardavus namą, jie iš Kauno trise atsikraustė į šį miestelį, ji miegodavo atskirai nuo sūnų nešildomame kambary, žiemą pernakt nuo kvėpavimo prie jos burnos apledėdavo antklodė, ryte ji smiliumi nukrapštydavo tuos ledus, ir tiek. Šaltis jai tiko. Jos neišklibinama, kaip ledo kietumas, vertybių sistema: nemėgo šiltų ir mielų, minkštų ir bestuburių, šakalų ir hienų, atviravimo, o ypač kai žodžiai sako viena, bet reiškia visai kita ir už to yra dar trys dugnai (kas kita – knygose). „Meluosi – po mirties karštą plytą laikysi", – sakydavo sūnums, nors nebuvo giliai tikinti, juolab „instituciškai". Ji nebūtų galėjusi neišsiskirti su tėvu: per stiprus tiesos jausmas – ašaka gerklėje. Pati per stipri. Per laisva – kai žmoguje langai atviri, skersvėjai išpučia, kas geriausia: mylimuosius ir, deja, mylinčiuosius. Išneša laimę, kas be ko, ir pinigus. Tie lizdus suka kitokiose

vietose, be to, pinigai nepripažįsta kišenių – tik pinigines, o ji buvo pasmerkta kišenėms. Tačiau iš tų amžinojo žalio palto (už rankovių atraitų ji užkišdavo autobuso talonėlius) kišenių išaugo jie abu su broliu... Staiga jis suprato, ką iš motinos paveldėjo, – skersvėjus. Ir – kelią. Tik kodėl visą gyvenimą jam, kaip ir jai, tekdavo įrodinėti į jį teises? Į kelią, nueidama kilometrų kilometrus, – einu, vadinasi, kvėpuoju, gyvenu? – ji leisdavosi ir tada, kai žmonės sukiodavo prie smilkinio pirštą (Kurgi ta Necelienė ir eina? Kas jai iš to? O svarbiausia – ką iš ten parsineša?), ramstydamasi slidžių lazda, o vėliau, „vsem čertiam na zlo", lazda su gyvatės galva. Tas įnagis, tamsiai rudas, beveik juodas, štai atremtas į sieną kaip sąžinės priekaištas, ir gyvatės akys žiūri tiesiai į jį, sakytum ji, lazda, motinos vietininkė, dabar jį priimtų savo namuose: „Kurgi tu, šikniau, taip ilgai buvai?"

– Lazda jau pažadėta regioninio parko muziejui!

Tarpduryje, atsiradęs iš tolimo laiko, stovėjo jaunesnysis brolis. Seniūnaitis, spartuolis – šitai žinojo dar iš motinos. Štai jiedu ir susitiko... Seniūnaitis ir čingačgukas. Platus, minkštas, geraširdis veidas (tėvo) ir sausas, siauras, indėniškas, randuotas (motinos).

– Čia dar šaukštas kabėdavo...

– O, pavėlavai – ir šaukštą jau paėmė, ponas Prielgauskas, kolekcininkas, rajono šviesuolis!

Brolis buvo pliktelėjęs, drūti, kresni pirštai, papūsta krūtinė, lyg viduje išaugęs plačiašakis ąžuolas remtų krūtinės skliautą, – prieky per siauras švarkas, į šalis kiek iškėstos kieto vyruko rankos, tokioms rankoms ir krūtinei tik duok

kokią problemą, ypač sunkiai sprendžiamą, tuoj perlauš jai nugarkaulį...

Baikeris sutrikęs, instinktyviai stverdamasis šiaudo, iš spintos stalčiaus išpešė išdrykusią motinos kojinę – pasąmoninis judesys...

– Visi mamutės drabužėliai eis į labdarą, aplinkui anava kiek skurstančių ir vargstančių, galo su galu nesuduriančių, tai ir tą kojinukę verčiau padėk atgal!..

Jaunesnysis jau sunkiai kvėpavo, duso. O ir kaipgi nedusi! Šitiek metų diedui ir toks... toks, atsiprašant, nebrendila. Jokių lengvinančių aplinkybių, jokių marcipanų! Ir iš kur, po galais, tas genas? Gali paraidžiui atsiminti jo gyvenimą – ar nors kas nors ten yra gero? Tuščias kaip zvanas. Dar vaikystėje, žiūrėk, išmiegodavo tai šuns būdoj, tai anglių krūvoj, tai šiaudų kūly, paskui, miestelio siaubui, ant kaklo per visą krūtinę „pakabutis" – vinilinė „Creedence" plokštelė, dar paskui tatuiruotė už 300 svarų (kiek vargšų už juos galėtum papenėt!), pirmasis motociklas, tuoj ir antras, trečias, avarijos, Londono pabe, sako, kažką lyg ir užsistojant, išmušti visi priekiniai, o Airijoj – ir krūminių pabarstyta, gražu. Ausyje tilindžiuojantis auskaras-kryželis, jų vargšė mama, nieko apie tuos kryželius nenusimanydama, dar naiviai paklausė kadaise: „Daug meldiesi, vaikeli?"

– Mudu su Alesėle mamutę nusimarinom, nusiprausėm, apsirengėm ir pasilaidojom, tai mudu ir namelius štai parsiduosim... – jaunesnysis žibučių akimis apvedė lubas, sienas, langus. – O tu, rodos, skridai lėktuvais? Važiavai trau-

kiniais, motociklais? Kupranugariais jojai?.. Turbūt labai skubėjai?..

Namų daiktai, iki šiol levitavę, nežinoję, kur jiems dabar reikės pasidėti, sulig tais žodžiais, rodos, ėmė burtis jaunesniojo pusėn – ten, kur šviesa ir tiesa: šluota, spinta, juodo satino pagalvėlė, gėlės ant palangių, melisų kvapas, kartūninė prieblanda. Lazda su gyvatės galva, tokia laisva ir nepriklausoma, ir ta jau tiesos pusėje, o ten, žinia, bet ko nepriima, ten, tiesoje, jau užimtos visos vietos...

– Skubėjau, bet tu...

– Žinoma, kai taip skubi, tai ir nespėji! O telefono skambučiai štai ima ir prasilenkia...

Kai ką aiškiai nutylėdamas, neprisipažindamas, bet daugiau nenorėdamas ta tema vazotis (jokių marcipanų!), brolis energingai riktelėjęs davė komandą virtuvei ir Pranė (toks buvo tos besišlavinėjusios moteriškės vardas), gavusi nurodymą, tučtuojau išlindo iš pelės urvelio, nuolankiu ir iškilmingu veidu įnešė į kambarį stiklą arbatos baikeriui. Motinos stiklinė, nešama ant lėkštelės, dardėjo kaip traukiny, ir broliai, kad tik nereikėtų žiūrėti vienam į kitą, akis susmeigė į vandeny grimztantį arbatžolių pakelį: paleisti rudi karo dūmai, dangus, besimaišantis su žeme, – ši miniatiūrinė katastrofa virpančiuose saulės atšvaituose nebūtų padariusi gėdos nė paties Renoiro teptukui.

Jaunesnysis, vis padusdamas, pakosčiodamas, – padėties šeimininkas! – vaikščiojo iš kampo į kampą kaip šarvuotis „Potiomkinas“. Sustingęs veide liūdesys. Sielvartin-

gai prikąsta lūpa... Nagu pabarbeno į lango stiklą. Papašė atsiknojusį tapetą. Ant stalo šalmą pačiupinėjo:

– Tai, sakai, vis pribambasai, bezdeluškos... Na, argi *tai* šitiekos metų diedui? – paklausė.

– O kas yra ne *tai*?

„Kas! Filosofijos, filosofijos! – jaunesnysis glebiai numojo ranka. – Šnekalai, bezdalai." Tuščios kalbos ne jam. Dykaduoniams. Jam štai (lenkdamas pirštus): neišvažiuojami keliai, išmaltos duobės, išvirtę medžiai, dingusi elektra, užšąlantys radiatoriai, alkani pijokų vaikai... Ar žinai, kad čia, šituose kraštuose, ką tik gimusiems kūdikiams kartais duoda pauostyti degtinytės? A? O ar žinai, kodėl?.. Nė žinot nesinori? O, žmoneliai, žmoneliai... Jei dabar vėl reiktų rinktis iš naujo – jau verčiau tiesiai į išminuotojus. Arba į kaskadininkus... O juk jam tai asmeniškai nieko nereikia, ničnieko (užsimerkęs kumščiu padaužė į ąžuolinę krūtinę, net sudundėjo), jei reiks, ir marškinius persiplėš, širdį ištrauks. Ničnieko. *Nic. Nada.* Jis visas tik dėl kitų... Pasiaukojimas, pasiryžimas, vingrumas, taip taip, čia reikia ir tam tikro slidumo: neįsileidžia pro duris – lipi pro langą, uždaro langą – įslysti pro kaminą. Be viso to nieko nebūtų – nei tvenkinio su karosais, nei fontano su muzika, nei... Nei seniūnaičio. „Kaip kalėdaičio", – pagalvojo vyresnysis. Žmonės taip ir sakydavo motinai: „Tau nepasisekė su pirmuoju, tuo balamūtu, bet turi dar kitą, šviesaus veido..." Ir, rodos, aiškiau aiškaus, už ką dabar tave lauk išmeta namai.

Dar jie bandė kalbėtis, bet...

– Tie juodvarniai ten, po medžiais, su tavimi? – staiga brolio balsas atklydo lyg iš kito, paralelinio, pasaulio.

Baikeris pažvelgė išsiblaškęs pro langą ir negalėjo patikėti: po klevais jie, visi kaip vienas juodi, žvilgančiomis saulėje plunksnomis, buvo sulėkę iš labai toli, iš pasaulio krašto, jo su savimi parskraidinti. Pasispaudė po pažastimi šalmą...

Kieme po ilgo lietaus ištinka vaiski, švytinti padangė – toks perlamutrinis būna kriauklės vidus. Saulės nukaitintoje žolėje kadaise, kai buvo vaikas, apmirdavo driežas, stebėdamas jį milijono metų senumo akimi. Beržas ir drebulės šlama taip, kaip jis išmoko girdėti gyvendamas saloje, – ne lapai šlama, o vienas į kitą trinasi tūkstančiai žuvų žvynų. Tu seniai ne šio pasaulio paukštis...

– Ei, gal dar neskubėkit taip – duosiu nurodymą jus pamaitint ir pagirdyt... – už nugaros išgirdo lyg apgailestaujantį, lyg bandantį sulaikyti brolio balsą, stabtelėjo, išklausė pakaušiu, bet tai buvo ne brolio, su kuriuo užaugo motinos žaliojo palto kišenėje, balsas, ne seniūnaičio ir net ne išminuotojo, o To, kurio kūnas, nukankintas ir prikaltas prie kryžiaus, už jus ir mus visus atiduodamas, – ir nebeatsisukęs paspartino žingsnį.

Jie jo laukė, visi kaip vienas juodi, žvilgančiomis plunksnomis: žilas, per anksti pražilęs Kamanė, už žmonos meilužio sužalojimą („delikačioje situacijoje“ į plikus sėdmenis susmeigė šakutę) dvejus metus atsėdėjęs ir baržoje prisiglaudęs Arčibaldas, tris mėnesius po avarijos be sąmonės išgulėjęs, bet dar nutaręs čia sugrįžti Koma, kiti... Broliai. Jie kaip visada nieko neklausinėjo – nereikia, vadinasi,

nereikia... Ėmė kurti motociklus ir, spjaudydami dūmais, riaumodami, išgąsdinę švelnaus žalumo kalvas ir upės kaspiną, skaidrų, perregimą beržyną, bronzinius tolius, šį nuostabiai gražų peizažą (ačiū Dievui, atsigaunantį po ilgamečio alinimo lietuvių lyrinėje prozoje), vienas paskui kitą išvažiavo pro rapsų jūrą keliu į plentą. Vėl saulė ir vėjas, į burnas dulkės, mašalai, vabalai, vapsvos, plentas tuoj leisis žemyn, į nuokalnę, ir vėl kils į kalną, kol visas būrys išnyks iš akių...

Berniukas, gal dešimties metų jaunesniojo brolio sūnus, strazdanotas, pašiaušta pakaušiu, žaliomis grūdėtomis akių rainelėmis, – apie jį, netikėtai išdygusį avanscenoje, nė neužsiminėme (vogčiomis įslinkęs kambarin, jis visą laiką negyvas stovėjo už spintos), – staiga, niekam nieko nesakęs, kad pasileis kiek įkabina už kiemo vartų. Taip kino filmuose basi, skarmaluoti vaikai kelio dulkių debesyje vejasi nuvažiuojančius automobilius – ką jie iš tikrųjų tada vejasi?.. Bet tėvas – tai buvo beprotiška, kartu tėviškai instinktyvi reakcija – spėjo šiurkščiai sugriebti jį už sprando ir papurtyti, jeigu ką, negyvai užpurtys, čia jau jam ranka nesudrebės: „Tik per mano lavoną! *Ten* tu man, atsimink, niekada neisi!“

Tą akimirką kortežas kaukdamas (kaukia toli, o žemė virpa tau po kojomis) lyg niekur nieko vėl išniro visa saulėj švytinčia nikeliuota didybe, motociklai su pribambasais, šalmai, oda... Juodasis būrys jau kyla plentu aukštyn į kalną, ten, kur žemė susitinka su dangumi. „Kurie – harlėjai ar hondos – galingesni? Kokiu greičiu jie lekia, – susižavė-

jęs svarstė berniukas, nugara jausdamas išpūstą marškinių burę, vėją pro ausis, – 180, 200 ar 240 kilometrų per valandą, vienas du... keturi... penki... septyni... dvylika, ne, vis dėlto tik vienuolika“, – jis vis skaičiavo ir perskaičiavo iš naujo, matuodamas atstumą iki tolstančiųjų, žiū, jau tik taškelių danguje. Ir dar nė nenumanė, kad nuo šiol nieko taip netrokš, kaip pastumti į priekį laiką, vos pašliaužiantį lyg sraigė, lėtą kaip vėžlys, laikas nuo šiol jam stovės skersai kelio... Staiga atsigręžęs į sutrikusį, bejėgį, akyse mąžtantį tėvą, – nė mirktelėti nespėsi, kai jie jau bus apsikeitę vietomis, – ir nusišypsojęs niekad nematyta šypsena, pridūrė svajingai, su vyliumi balse, kartu dėl šventos ramybės apsimesdamas abejingesnis už abejingą:

– Vieno, rods, trūktų...

Ir tik kvailys būtų nesupratęs, kieno tai pažadas.

Dryžuoti

Šį rudenį mudu su vyru pagaliau nutarėme nusipirkti baldus, naujus minkštasuolius vietoj senųjų, kuriems jau ar tik ne dvidešimt metų, paprasčiausi baldai, bet... Iš namų išvažiavę taikiai, „Baldų rojuje“ susipykome jau po antrojo komplekto. Regis, niekas taip neapnuogina tuštumos ar mažų mažiausiai tektoninio įtrūkio jūsų santuokoje, kaip pirkimas kartu baldų. Šviesmečiais nutolę skoniai, pasaulėjautos, prigimtys, net niekuo dėti judviejų „protėvių išsišokimai“, šiaip jau neretai gana linksmi, atsistoja ašaka galugerklyje... Protėvių išsišokimai, giminės, dūzgiantys genealoginio medžio šakose... Senas mano bičiulis pasakojo apie giminės susitikimus, kai vienoj užstalėj susėda sodininkai, poetai, visokie skaitytojai, mąstytojai, žodžiu, anot jo, pesimistai – tėvo pusė, o kitoje įsitaiso skustos galvos, odinės striukės, įvairaus plauko avantiūristai ir gyvenimo biržos makleriai, kitaip tariant, vidaus degimo variklis – motinos. Argi jiems įmanoma dėl ko nors susitarti? „Genai – galingas dalykas, – sako tas mano pažįstamas, – jie ir many dažnai susėda vienas priešais kitą, kuris kurį – tėvas motiną ar motina tėvą...“ Ir tai vis kova, nuolatiniai debatai su savimi, galvoji sau, o su Kitu?

...Mudu ilgai skyriumi blaškėmės po parduotuvės aukštus. Iš tolo mačiau, kaip už kokių penkių minkštųjų baldų komplektų mano vyras, kažką vienas mintyse kalkuliuodamas, matuoja, stumdo mūsų buto sienas, čiupinėja paviršius, faktūras. Čiupinėju savo ruožtu šį bei tą ir aš... Po kokių dviejų valandų jis, vienišas ir sutrikęs, gobelenų raštais apvilktomis akimis, jau slinko pasieniu. Manau – jam pačiam nežinoma kryptimi. Tą akimirką ir aš priguliau ant pirmos pasitaikiusios sofos. Buvau labai išvargusi. „Gal tai viso gyvenimo nuovargis?“ – pagalvojau. Ir pasakiau sau, vėliau ir prišokusiam su bloknotu pardavėjui, o galiausiai ir tolėliau mindžikuojančiam vyrui: „Darykit ką norit, bet iš čia aš jau niekur nesitrauksiu.“

Taip mes tuos baldus ir nusipirkome. Tik grįžę išvydome – ką. Dryžuotus.

Gal kam nors dryžuotumas asocijuojasi su zebrais, jūrinike ar tvora, man – nežinau kodėl – su kalinio drabužiais. Mano kartos žmonėms dar, ko gero, ir su „Dvylika kėdžių“ pagal Ilfą ir Petrovą – su tuo filmu juk užaugome. Tikrai, kai mūsų draugai susėda ant tų dryžuotų minkštasuolių ir, gerdami vyną, šnekučiuojasi apie krizę, indėlius ir nekilnojamąjį turtą, dievaž, gali matyti, kaip visiškai nesąmoningai, tiesiog instinktyviai sustangrėjusiais sėdmenimis jie bando apčiuopti (kaip kadaise vilties vis neprarandantis Kisa Vorobjaninovas), ar po dryžuotais apmušalais per stebuklą neslypi 150 tūkstančių aukso rublių vertės deimantai. Juk už juos galėtum atsidaryti nuosavą žvakių fabrikėlį, o kas apie tokį fabrikėlį nesvajojam!

Dabar jau su tais įkyriais dryžiais apsipratau. Be to – baldai funkcionalūs: vienas minkštasuolių išsitiesia ir virsta tokiu tarsi operacinės stalu. Aš ant jo ir miegu. Gulint brėkštantis rytas kaskart pincetu pakelia akies voką, mažu pirmojo šviesos spindulio prožektoriuku pašviečia į vyzdžius: „Na, gyva dar?“

– Gyva, – atsakau jam vien lūpomis ir nubundu.

Pro langą mūsų devintame aukšte išvystu dangaus skliautus ar debesų sąvartas lyg po mūšio, vėjų provėžas, kelius ir klystkelius arba orą – lietus per naktį jį skalavo, kol išskalavo dramblio kaulą, girdžiu, kaip atsimušdamas į jo gelsvą paviršių suskamba paskutinysis lašas. Prasideda diena... Šįryt turėjau išvysti ir skalbinius, kuriuos vakar prieš guldama išdžiausčiau balkone. Bet vos pramerkiau akis... Laikiklio kartelė buvo atsikniedijusi, paklodės ir užvalkalai, matyt, sukritę žemėn, o prie lango priplakti mano vyro marškiniai... Bet tai buvo ne marškiniai... – jais vilkėjo nematomas vyriškis: spauste spausdamasis prie stiklo, prisidėjęs prie nematomos kaktos nematomą delną, prisimerkęs įdėmiai žvalgė, kas yra viduje...

O vakarop pasirodė jis.

Janas, mano vyro pusbrolio Jaroslavo sūnus. Po tiek laiko... Mirus pusbroliui, su kuriuo ne per artimiausiai bendravome, tarsi ir žadėjom, kaip ir daugelis, pasirūpinti gimine. Bet juk žinot, kaip būna, – per laidotuves visi viską žada, telefonų numeriais keičiasi, adresus užsirašinėja, tačiau kada tie pažadai tesimi... Be to, Dievas mato – veltui to vaikinuko ieškodavom, ir kiti, sako, veltui ieškoda-

vo. Sako, jis buvo labiau linkęs į motinos pusę, jos gimines, ten ir dingdavęs, kas dabar supaisys... Gal, kai sumausdavo sąžinė, o ji kartkartėm vis sumausdavo, galvodavau, jam nieko iš nieko nereikia, nes yra pernelyg išdidus. Gal jis įsižeidęs, kad tėvas jį paliko, yra tokia nuoskaudų, pačių nevaisingiausių, adresuotų mirusiesiems, rūšis... O dabar štai mažne po dešimties metų atsiranda pats.

Ir – ką išvysti?

Kiek per anksti – už akių – užbėgusį laiką, kai jis paskuba nebelaukdamas, kol suaugs ir sutvirtės tavo stuburas... Per ankstyvas auksinis iltinis dantis. Šlubčiojantis, nes, atrodo, truputį trumpesnė kairė koja. Juodas kostiumo švarkas ir balti „Pumos“ sportbačiai. Autobusų stoties požeminės perėjos spurginės aliejaus kvapas ir tas kitas, vyrų klasika – cigarečių nuorūkų, kai įkyrus palaikis jo siūlas diena dienon vyniojasi iš peleninės ausdamas, ne – per ilga sumušdamas kietą vienatvės vidpadį. Nuo rūkymo pašiurpusios balso stygos... Nulenkęs galvą Janas pabučiavo man ranką, galantiškai, kartu šiek tiek nesąmoningai flirtuodamas – lūpas užlaikydamas ant mano mėlynosios venos, net pyktelėjau. Dar man pasirodė, – nežinau kodėl, – lyg jis būtų ilgai bėgęs...

Kai ištinka, būtent – kai ištinka tokie susitikimai, žaibu pralekia visas žmogaus gyvenimas. Štai Janas – gal septynerių metų, ne vaikas, o gyvsidabris. Štai paauglys, per vienas Velykas mūsų namuose pusbrolio žmona, medicininį spiritą mėgstanti ligoninės chirurginio skyriaus seselė (pusbrolis vėliau su ja išsiskyrė), jį vis niukina: „Na valgyk

gi po galais ką nors, nebūk chamas." Bet jis vis tyli, tik kai per velykinę televiziją kažkas kažką nušauna, staiga išraudęs ir susižavėjęs rikteli: „O, kokia pasigėrėtina mirtis, visi matėt?" Dar po kiek metų teko išgirsti, kad Janas, prasibastęs Armėnijoje, Spitake, paskui Rusijoje, už Uralo, Sibire, gyvena susidėjęs su daug vyresne moterimi, našle, dviejų paauglių sūnų motina, miega pasikišęs po pagalve pistoletą. Kartą, koridoriuje išgirdęs kažin kokį triukšmą, ėmęs šaudyti, aklai, į kairę ir į dešinę. Nervai... Sako, suvarpė ir savo, tiksliau, tėvo, Jaroslavo, akordeoną „Weltmeister", juodą, lakuotą, 120 bosų, tiesiog ištempė dumples ant sofos ir užsimerkęs šaudė šaudė... Kodėl? Nes tas „blogai grojo". Dar jis, regis, įsigijo lazdą su prisukama gyvatės galva, toje galvoje – kapsulė, o kapsulėje – kalio cianidas... Žmonės, kurie taip elgiasi, sakoma, turi reikalų su „akmenėliais". Tačiau mano vyras niekuo tuo, nei gyvatės galva, nei „akmenėliais", apie kuriuos, tiesą sakant, nutuokė ne ką daugiau už mane, nepatikėjo. Ir vis dėlto labai ant Jano supyko.

Dabar Janas dairėsi, vis švilpčiodamas iš nuostabos, tikriausiai atpažindamas kai ką iš savo praeities: daiktus, kvapus, mus, galų gale „dėde", „teta" burnoje, kaip vaikystėje – cukruotus marmeladinius saldainius... Koridoriuj ant lentynos pačiupinėjo jūržolių kamuoliukus iš Tuniso pakrantės – o, Vidužemio jūra suka tokius puikius veltinius? – žinot, su tokiais nė Sibire nesušaltum, faktas... Ta pati gyvsidabriška prigimtis, rodos, nusigręžk, ir koks nors daikčiukas – miniatiūrinis veltinis – bematant išnyks jo kišenėje.

Jau pats laikas ir apie tuos protėvių išsišokimus... Jano

proprosenelis iš tėvo, taigi ir mano vyro, pusės buvo Napoleono armijos karininkas, prancūzas. Didžiajam Bonapartui žygiuojant į Rytus, pakeliui kareiviams iš žmonių imant pieną, kiaušinius, vištas, arklius, toks karininkas, pavarde Šerlatas, anot vyro giminės, šį bei tą ir paliko – sudrumstas Zarankos Sofijos įsčias. Kai Napoleono kariai jau traukė per Lietuvos žemes atgal, t. y. kai buvo įžengę į istorijos vadovėlius kaip zombiai – nušalę rankas, kojas ir veidus, iš padvėsusių arklių čiulpdami kraują, dantimis plėšydami mėsą, valgydami net formaldehide išmirkytus Vilniaus universiteto laboratorijos egzempliorius, mirdami nuo išsekimo tiesiog gatvėse, – Sofija, laukusi savo kareivio, bet taip ir nesulaukusi, jau buvo nunokusi kaip rugio varpa ir rengėsi subyrėti... Sausį gimusį kūdikį įregistravo medinėje bažnytėlėje Šerlato pavarde... Giminėje klaidžiojo toks to prancūzo paveikslas: balti getrai, raudonas švarkas, uniforminės sagos, kurios su pulko numeriu įsispausdavo rausvan Sofijos žandan, kas be ko, prancūziški ūsai – linksmi, duriantys jai į kaklą ir, reikia manyti, ne tik, – juodos sabalo akys ir elegantiškas kūnas, kuris kaimiečiams atrodė čiuplus.

Smulkutis Janas, apžiūrinėdamas senąjį suvenyrą, piestu stojantį žirgą, – už žąslų jį bando suvaldyti šalimais stovintis pusnuogis antikinis raitelis, – trekštelėjo gipsinę žirgo kojelę. Mano vyras garsiai atsiduso: „Jtvmtj, tas apdulkėjęs arklys stoja piestu jau metų metus ir jam niekada nieko nėra nutikę...“

– Šerlatai... – pradėjo, ūmai išrausdamas nuo vidinės kovos.

– Norėčiau, teta, dėde, jei leistumėt, kiek apsipraust...

Na, žinoma! Žvilgsniu įsakmiai suturėjau vyrą ir tekinom puoliau ieškoti rankšluosčio.

Vonioje Janas mirko ilgai, labai ilgai... Vyras mindžikavo už durų dūsaudamas, stenėdamas, kol galiausiai pasiryžo ir užėjo – nutrinti nugaros. O iš tiesų pasikalbėti, vyriškai. Kada, jei ne dabar: nuogas žmogus toks atviras. Ir absoliučiai beginklis, toks tai jau tikrai nešaudys, be to, viską išguldys kaip ant delno. O jau kad yra ką, tai yra!

Bet aš beveik negirdėjau jų kalbantis. Manau, jie ir nesikalbėjo, vien pliuškeno vanduo. Vyras, išėjęs su prakaito kruopomis ant kaktos, paraitotomis rankovėmis, tik skėstelėjo rankomis:

– Na ką aš galiu tau pasakyt... Ties raktikauliu – duobė, gili, matyt, kokia dalba užvažiuota. Po šonkauliu – randas, pagal vaizdą galėtų būti ir nuo atsuktuvo. Blauzdoj – trys metaliniai strypai, žiemą turbūt traukia šaltį. Iš kelio girnelės kažkas išlindęs, toks kietas, spėju – varžtas...

– Bet, Dieve mano... Ką visa tai reiškia?

– Ką ką, – mano vyras nusispjovė. – Tik tau vienai dar neaišku – veteranas jis. Metalistas. Be medalių tik, kaip matai. Be apdovanojimų...

Janas pasirodė po geros valandos, įraudęs, leisdamas paskui save tumulus garų, apsivilkęs tuos pačius drabužius, nors buvau palikusi kai ką iš švarių vyro rūbų. Bet – stipriai kvepėdamas. Dirstelėjau vidun – ant vonios kraštų juodavo ryškus purvo rantas, užtat išeiginio tualetinio vandens „Activist eau de toilette“ nuo lentynėlės nupilta karališkai,

gera pusė flakono, „dar klausimas, – pašnibždėjo man į ausį vyras su nuoskauda, – ar nenugerta...“

Janas atsistojo kambaryje, priešais langą, spyruokliuodamas ant tų savo „Pumų“, jau, atrodo, pasiryžęs viskam – sunkiam pokalbiui, kurio po tokios neblogos, niekuo neįpareigojančios pradžios uch kaip nesinorėtų...

– Janai... – vėl atsargiai užvedė mano vyras...

Skambutis! To tik laukęs, o gal ir laukęs iš tikrųjų, Janas, visas nušvitęs, nuskubėjo prie laukujų durų.

Ir – ką gi... Vidun įėjo dvi nematytos moterys. Viena – maždaug keturiasdešimties, aukšta, krūtininga, apveidi, apie tokią rusai pasakytų – „diva“, ji ir kalbėjo su rusišku akcentu, kita – tikrų tikriausia žydė, juodais iki mėlynumo plaukais, kumpa nosimi, raudonais, truputį užlinkusiais į vidų vanago nagais, – tokios stveria Faberžė kiaušinį ir skrenda su juo į lizdą nepasiekiamoje medžio viršūnėje tarp debesų jo perėti... Į mus jos žvelgė nepatikliai, ir Janas padrąsino:

– O, nenusigąskit. Čia visi savi. Jauskitės kaip namie.

Spyruokliuodamas ant savo baltų sportbačių kaip kietas vyrukas, – raišumas kietumui nė kiek netrukdė, veikiau net priešingai, – lyg tikras šeimininkas nusivedė jas į saloną. Prieš uždarydamas paskui save duris, mirktelėjo mano vyrui. Šis – nūnai svečias savo namuose – sėdėjo sustulpėjęs. „Na ką, motin, neblogai?“ – sumykė, pašnairuodamas į mane, jis buvo pažemintas. „Ntaip... – atitariau. – Taip...“ Tačiau ką mes galėjome? Nieko. Tik gaudyti, kas anapus durų. O ten – šnabždesys, šiugždesys, šlamė-

jimas, kažkoks pokštelėjimas, krūtininis juokas, panašus į balandžio ulbavimą. Viena moteris, na, aišku, ta „diva“, staiga uždainavo pro nosį, taip su pavinguriavimais ir, atrodo, ne rusiškai: „Mergica... Kuminica... Osakica... Rankovica... Čyyy dobža, čy nedooobža...“ Tai jie ten, po biesais, dar ir dainuoja?! Mano vyras ryžtingai apsisprendęs atsistojo ir žengė prie durų.

Vaizdas, kurį išvydome, turėtų būti saugomas gražiausių rinktinių pasaulio vaizdų saugyklose kaip chrestomatinis. Šalia žėrinčios Džomolungmos ir Austrijos Alpių ledo krioklių – sušalusių kaskadų, šalia Madagaskaro kalkakmenio adatų miškų ir Indonezijos ežerų-chameleonų, mainančių spalvas, šalia Bora Boros koralinių rifų ir, žinoma, tirštų Didžiojo kanjono rūkų, krešančio saulėlydžių raudonio... Visi trys jie buvo palinkę virš tamsiai violetinio aksomo ant stalo. O veidai... Veidus apšvietė mėlyna, žalia, gelsva, violetinė, purpurinė, auksinė, sidabrinė šviesos, ne, veikiau jų veidai prasišvietė pro tomis nežemiškomis šviesomis raibuliuojantį vandenį, tarsi jie visi trys žvelgtų iš anapus. Iš anapus aksomo realybės. Iš mažų kūgių ir briaunotų rutuliukų, pagalvėlių, širdelių ir ovalų, iš mažučių plika akimi neįžiūrimų jų gelmių su galinga išcentrine jėga trykšte tryško spinduliai, lūždami mūsų lempos šviesoje. Taip, taip – ant violetinio aksomo, kaudamiesi dėl vietos po saule, t. y. po mūsų lempa, grūste grūdosi briliantai, rubinai, safyrai, smaragdai... Tie patys pasakų smaragdai, nudažantys aplink save orą žaliai, geltonieji safyrai – lūšies akys, lietaus lašo formos perlai, dangaus mėlynės tanzanitai, neoninio

mėlyno spindesio turmalinai, gyvybės akmenys – vyšniniai rubinai, – čia pat tavo akyse orą iškruvinantys...

Mano vyras, staiga sumažėjęs, supilkėjęs ir dar labiau praplikęs, taip akivaizdžiai iš šiapus aksomo, amą atgavo ne tuoj.

– Šerlatai... – šoko ištiktu pirštu rodė į stalą, ir nuo „Primos“ parudavęs smilius vargiai fokusavo į taikinį.

– Akmenėliai, dėde, – atsakė Janas nė nemirktelėjęs. – Neblogi, ką? Kad ir šis, ut, toks paprastutis... – jis, pasikuitęs kišenėje, ištraukė anglies gabaliuką, išmetė į orą ir virtuozo judesiu kumštyje sugavo. – Šitame, jei norit, – visa jūsų aprūpinta ateitis. Senatvės liuksusas. Su pilnu aptarnavimu. Žodžiu sakant, dėde, – penkios žvaigždutės.

– Tokiame?.. – mačiau, kaip mano vyro, visada geriau už mane mokėjusio pakilti virš „labai laikinų materialinių vertybių“, ir pakilti oriai, akys godžiai sublizgo, ir jis neįstengė nuslėpti nusivylimo. – JO ateitis, šitokioms grožybėms plieskiant, tik, atsiprašant, šūduke? Purvo gabalėlyje?!

– Neapdorotas deimantas, – nusijuokė Janas žinovo juoku. – Penkiasdešimt šešios galimos briaunos. Žinoma, ne kulinanas iš karališkojo skeptro, bet... Abrakadabra, – jis patrynė gabaliuką į rankovę, ir iš po juodo rūko ėmė smilkti balta šviesa, panaši į sniegą, o gal blyškaus debesies krašteli. – Šitame šūduke, dėde, – visos spalvos, gražiausi sodai, į jį įeisit ir jau niekada nebeišeisit – sielą įsiurbs, faktas. Tėvą motiną dėl jo papjausit, ne vienas jau, kad ir kaip būtų gaila, – papjovė... Aišku, kad jie – purvini, – pasakė mėgaudamasis, nuoširdžiai ir nepadoriai, – labai purvini... Visi to-

bulai balti pasaulio deimantai, visos brangenybės, iš kurių trykšta tyriausios šviesos šaltiniai, yra purvinos. Ir, kas be ko, – kruvinos. Žinot, kiek dėl jų lieka be rankų, be kojų, be ausų? Be smegenų. Be kiaušių, dėde! Ir tai dar ne pačiu blogiausiu atveju...

Pastebėjau, kad ponios – susierzinusios, šnabždasi. Brangakmenių spindesio apduotą savo vyrą, tokį visą „kominį“, jėga išstūmiau į koridorių. „Vaclovai, su-si-imk, – sušnypščiau nuo to spindesio aiškiai apkurtusion jo ausies geldelėn, – nebūk idiotas, mes čia nieko negalim, tik lauk-ti.“

Tačiau jie ten, matyt, išgąsdinti, šnekučiavosi jau nebeilgai.

Kai Janas išlydėjo moteris pro lauko duris, man kažkodėl pasirodė, kad po ilgais sijonais jos iščiuožia pačiūžomis, o gal išrieda riedučiais, žodžiu, plaukte išplaukia, į sieną brūkšteli šilko suknių palankai, išgirsti lengvutę vėjo nešamą elegantiško pokalbio nuotrupą, tokia galėjo nuskambėti ir ano amžiaus pradžios rusų klasikoje po kokia sningančios vyšnios šaka ar saulėtu skėčio ažūru:

– Ponas Janai, ar jūs čia ilgam?

– O ne, ką jūs! Aš čia tik tranzitu...

...Įraudęs jis atėjo į virtuvę. Atsistojo man už nugaros lyg šeimynykštis po ilgai trukusių klajonių per petį pauostyti namų, baziliko-mairūno-peletrūno... Tarytum šeimynykštis patapšnojo ir per petį vyrui. Bet šis sėdėjo įsigaužęs, tiesiog sukritęs į save ir į Janą pažvelgė iš apačios, baltomis – taip žiūrima po gero kaušo. Žmogus – man jo net

pagailo – visomis įstangomis, visu protu grūmėsi su savo prielaidomis, „ne iš piršto laužtais“ įtarimais, galų gale jau ir vienu kitu (nepaneigiamu) įkalčiu, bet užvis labiau – su įsišėlusia vaizduote, juk tai tik vaizduotė: moterys, briliantai – „akmenėliai“... Kas, po velnių, jam, šviesaus atminimo Jaroslavo sūnui, įsuko tuos varžtus? Kokios jėgos jį atsuktuvais gręžė? Kokios kniedėmis kniedijo? Ir kas už tų kniedžių, t. y. už viso to, slypi? Pagaliau kokių tų jėgų valdomame pasaulyje mes visi gyvename? Klausimai – alkani, kimbantys į klešnes, ir jų tik daugyn. Vis alkanesnių. Nuo jų jau akyse tamsuoja!

O Janas, visas lengvabūdiškame (prancūziškame) „Activist eau de toilette“ debesėlyje, lyg niekur nieko atsisėdo laukti vakarienės: „Dėde, teta, nesigąsdinkit, aš čia tik tranzitu.“ Žiūrėdamas į savo sunertas ant stalo rankas, dar lyg tarp kitko paklausė, ar niekas, kol jis čia, pas juos, neskambino, ar niekas nebuvo užėjęs. „Ne, Janai, – atsakiau, – niekas. Kam tu po tiek metų dar gali būti įdomus?“ – bandžiau pajuokauti...

...Jei kas mus taip sėdinčius prie stalo būtų stebėjęs iš lauko, kaip aš mėgstu iš tamsos pro neuždengtus langus žiūrėti į žmones stalinių lempų, toršerų fone – šviesos kokonuose, į buities scenas virtuvėse ir kambariuose – šviečiančiose dėžutėse, būtų pamanęs, kaip jaukiai čia dūzgia vakaras, maldamas šviesos miltus. Tačiau... Mus stebėjo, tik ne pro langą, – tai staiga tapo taip aišku, – o pro optinį taikiklį! Ir, laikydamas pirštą ant gaiduko, taikėsi. Kaip tat justi, klausiat, gal ką skauda? Ne. Tik taikiklis sielą siur-

bia. Ir tų, kurie taikosi, ir tų – į kuriuos, ir dar nežinia kurių labiau... Aš neapsirikau – Janas buvo ilgai bėgęs. Bėgo jis ir dabar: genamas nerimo ir baimės, be perstojo maigė televizoriaus pultelį, bėgo iš kanalo į kanalą, per pasaulį, žinoma, mėtydamas pėdas, per kalnus, vandenynus, kalkakmenio adatų miškus, aštrius kaip skustuvai, juose, neatsargiai žingtelėjęs, gali pats sau odą nusidirti, per Kolorado kanjono elektros audras, įžiebiančias gaisrus, brovėsi per tirščiausius rūkus, kas būtų pamanęs – jie gali išlaikyti žmogų, ypač tą, kuris pėdas mėto... Jį, aišku, vijosi. Skalikai, kulkos, vienas Dievas žino, kas dar... Tačiau mes taip nieko tikro apie jį ir nesužinojome. Turbūt to nežinojimo užhipnotizuoti lyg idiotai sekiojome jo ranką su pulteliu – kadrą po kadro – ir nesumojome, ko paklausti, galų gale – ko griebtis, kai ima daugintis įtarimai ir sulig kiekvienu juo žmogų vėl atsiima nežinia. Tamsa...

Antai per vieną kanalą kopuliuojasi pora, gal net dvi, nes ten stenėdamas juda visas gyvačių kamuolys, Janas cakteli liežuviu, bet, nujausdamas mano, ypač vyro, reakciją, kaipmat spusteli mygtuką. Per kitą kanalą – italų kovotojas už gyvūnų teises, iš pykčio ir azarto susigarbiniavę taukuoti plaukai, pamuštas paakys ir pleistru užklijuota nosis: „Kai mums Milane per kailinių demonstravimą galų gale pavyko prasiveržti – užimti madų podiumą ir išsilaikyti ant jo visą valandą, *mamma mia!*“ Per trečią – Amerikos reindžeris languotais marškiniais. Dar ne per seniausiai jis prajodinėdavęs arklius. Visada, po velnių, jam sekdavęsi. Kol vieną kartą arklys, arabų ristūnas, ištrenkęs jį iš balno. Apsvaigęs

gulėjo manieže pilnom šnervėm smėlio, o kai atsikėlė, įsivaizduokit, priekiniai jo dantys buvo prilipę prie apatinės lūpos... Dabar, žinokit, jau tik sėdžiu tribūnoje ir sukioju nykščius, reindžeris, pasodintas kalnų fone tarp aukštaūgių smilgų, šypsosi tiesiai į kamerą – su skrybėle, gėlėta kaklaskare ir gerai sudėtais dantų protezais. Televizinis, kalnai, atrodo, pridėtiniai, butaforiniai, tikrojo reindžerio – nė padujų. Staiga Janas atsigręžia į mus ir taip pat nusišypso, dar, sprendžiant iš visko, iš ryžto nepasiduoti, – tikras „reindžeris", tik ta šypsena... Kai žmogaus daugiau nesijuokia niekas, nei širdis, nei akys, vien dantys...

Skambutis... Kai, visiems sustingus, pakėliau telefono ragelį, išgirdau, ką ir turėjau išgirsti, – tylą. „Kalbėkite! – riktelėjau. – Kalbėkite!" Tada *jie* ten, aišku, numetė ragelį. Nusijuokė tikriausiai, kas *jiems*. Kambario membrana tokią akimirką, pralaidi tik nerimui, yra itin jautri, ir galì nesunkiai išgirsti tai, kas prilygsta plyštančiam voratinkliui: anapus taikiklio į degtuko galvutę traukiasi akies vyzdžio raumenų skaidulos. „Po velnių, Janai! – suvirpėjo mano vyro paliaukis. – Atsirandi lyg niekur... Ir?.. Ar ne laikas jau mums būtų visas kortas ant stalo, a? Turiu omeny – „akmenėlius"... Trauk, sakau, jetitararai, vaikeli, iš kišenių tuos angliukus! – ūmai jis pakėlė balsą ir išraudo kone iki marškinių apykaklės. – Kol aš dar... Kol mus..."

Jano akyje truktelėjo nervas klajoklis. Užkluptas (savų!) jis nesumojo pasiaiškinti, kas ir kaip. Iš kur jis. Pagaliau – kas jis toks dabar. Kurjeris taikinys? Medžiojamasis? Tik pasišiaušė, išsitiesė visu raišu ūgiu, na, onaras Šerlatų gimi-

nei, beje, turinčiai ir vieną kitą šlėktiško kraujo lašą, visada buvo svarbiau už gyvybę. Trūksta, matėsi, labai nedaug, žiežirbos, ir Šerlatai (jau patys mūsų vaikų vaikams – „protėvių išsišokimai“) tuoj susiims.

Skubiai išdėliojau lėkštes, kad tik jie, užuot kibę vienas kitam į krūtis, pradėtų valgyti. Jie pradėjo. Tylėdami malė žandikauliais. Bet ir vėl, po kelių kąsnių, Janas užspringo.

– Žinom, kada taip būna, – apsikabinęs lėkštę burbėjo mano vyras, – kai svyla papadės, ką? Ne, Šerlatai, sūneli?..

– Ot velnias, – Janas kurį laiką sėdėjo sustingęs. – Anądien nekramtęs prarijau žuvį, dabar, atrodo, kaulą. Ką tai galėtų reikšti, teta?..

Jis klausėsi. Visomis, kiek turi, ausimis: oda, pirštais, Adomo obuoliu, bet ypač nugarkauliu. Ne sąmyšio savyje, tas, ko gero, jau buvo viską nusiaubęs, o kas už sienų: ar netrakštelėjo kokia sausa šakelė, sekusi jo pėdsakais ir atsekusi iki pat mūsų slenksčio iš labai toli, net iš Ulan Udės, kur prieš keletą dienų, rašė laikraščiai, buvo sulaikytas toks fiktyviai įmonei „vadovavęs“ direktorius, buriatas, su juodaisiais deimantais išangėje (ak, tų banalių tradicinių slėptuvių nepatikimumas); rašė, kad jis veikė su organizuota nusikalstama grupuote, be VISO KITO, „vykdžiusia šaunamųjų ginklų – pistoletų, kulkosvaidžių, perdirbtų dujinių pistoletų IŽ su duslintuvais – kontrabandą dideliais kiekiais“ iš „lašišų ir meškų krašto“, suimamas buriatas priešinosi, buvo pašautas, pašauti, o gal ir nušauti (Rusijoje žmonės pigūs, ypač buriatai) ir kiti; viskas, atrodė, taip toli, meškų krašte, o iš tikrųjų – jau tavo kambary... Janas

klausėsi, ar, pūstelėjus vėjui, nesugaudė saulės ir lietaus – laiko – ištuštinti balti amžinybės kaulai, nepranašaujantys nieko gero, vien visų troškimų, ypač tų, didžiųjų brangakmenių, išsipildymą po mirties ir tik labai retais atvejais gyvam esant...

– Matai, Janai... – išgirdau savo vyro balsą, jis sklido ne nuo lėkštės, o iš ambonos. – Žmogus per gyvenimą visko prisiryja. Toks jau jis yra – šiukšlynas. Kiek visokio šlamšto priryja, pavyzdžiui, kaliniai. Neteko girdėt? O, kaulai, šaukštai, peiliai, strypai – viskas tiems metalistams sueina. Šachmatų figūros. Karaliai ir karalienės. Net krucifiksai. Nesi girdėjęs, Šerlatai? Kaliniai nukryžiuotąjį praryja, kad tik vėl laisvę pamatytų. Bet šūdą tau pamatys kalėjimo kamštis! – staiga jis užvirė iš įsiūčio, ir tas įsiūtis, kažkoks nuo jo atskiras, manau, gerokai nustebino jį patį...

Janas sėdėjo nuščiuvęs, tik sabalo akys lakstė. Vogčiomis jį stebėjau. Neįstengčiau paaiškinti, kodėl manęs tą vakarą nepaliko keistas, sakytum kiaurai veriantis įspūdis – lyg Janas (o už Jano – tėvas, už tėvo – tėvo tėvas, ir taip per kartų kartas atgal, iki pat tų grįžtančių Napoleono pulkų, jau kadų kadai priklausančių tik istorijai ir vadovėliams, popierinių, o vis dėlto – juodų sniege iškrikusių salelių ir pavienių žaizdotų taškų, sklidinų skausmo, ant šiaudų gniūžčių po dangaus apkaustais) vilkėtų irgi pralaimėjusios, „grįžtančios“, kariuomenės uniforma, nors jo tai tik paprastas civilio švarkas ir sportbačiai – panašią kasdienybę visi vilkim. Dar ta uniforma – ir neatplėšiamai prikepęs cigarečių nuorūkų kvapas, o skiriamųjų ženklų teisėmis –

randai, strypai, tas varžtas, gal vinis ten. Tačiau ką tokiu atveju, be vinies, žinai apie žmogų?..

Staiga Janas pakilo – panūdo užrūkyti. Vyras metė į mane žvilgsnį: „Na ką, ar nesakiau tau, kad jis mėšle iki ausų? „Po ušy", Aldona, sakau tau. Ir iš kur, tu manai, jis grįžo? Pažiūrėk, kaip jo akys blizga – kaip psicho. Jis, aišku, – mūsų, niekas šito dunduko nesiruošia išsižadėti... Tik man jau įdomus vienas dalykas: kurie – tie ar anie – jo ateis pirmieji?.."

Išslinkau iš paskos į balkoną. Pertraukė vėjas. Pro sūkuriuojančią tamsą sunkėsi šviesa, ruda, dūminis auksas, prigesintas rubinas ir smaragdas – jau įsimetę gatvės medžiuose, peizažuose, toliuose... Po truputį, pagalvojau, labai atsargiai, žodis po žodžio kasiuosi iki Jano, o iš tikrųjų paprasčiausiai paklausiu: „Iš ko gi tu, vaikeli, gyveni?"

– Janai...

– Kaip visi – iš to paties. Kasdien išeinu kaip į karą.

Pauzė.

– O jūs? Šitoj skylėj vis? – jo balse buvo girdėti ironija, pyktis, bet ne vien, dar ten buvo kažkas panašaus į švelnumą, sumišusį ar tik ne su meile, kuri nori nenori tau atitenka kaip „Weltmeisteris" iš tėvo, iš mūsų bendros praeities, o ir ta praeitis, nutolusi šviesmečiais, nebegrįžtamai, lindi, pasirodo, čia pat, po oda, niežti, ir mes abu truputį niežtime vienas kitam... Jis žvelgė į gatvę, į daugiabučius, pernelyg artimus balkonus, raudonus cigarečių taškus, boluojančius skalbinius, uodė kepamų bulvių ir svogūnų kvapą, žiūrėjo į dramblių dydžio grafitį ant blokų sienų ir ventiliacinių

angų mišką, geltonų šviesų smelkiamas betono džiungles – mūsų Harlemą, tą bedugnį šulinį gyvenimams subyrėti, ir gatvės žibintų šviesos jo akyse supleveno kaip vis dar pažadas. Tokiems kaip Janas pažadas eilėje mirti bus paskutinis, faktas. – Kada nors aš jus iš šitos skylės ištrauksiu. Matysit! – pasakė užtikrintai ir čirkštelėjo seiles pro priekinius dantis, atsainiai, kaip kietas vyrukas. (Gal dabar jis paminės kokį nors kulinaną, pagalvojau, ir išsiduos? Bet jis nepaminėjo nieko.)

O kol kas... Kol kas jam labai reikėjo sužinoti, ar čia yra avarinis išėjimas. Kai parodžiau vadinamąjį gaisrininkų išėjimą po kojomis, uždengtą dangčiu, atsitūpęs patikrino, ar metalo dangtis neprivirintas, gerai, paskui persisvėrė per balkono atbrailą – norėjo pažvelgti viršun. Strategiškai, žinoma, tuo atveju, jei mus imtų iš oro. Ir aš jau girdžiu virš namo sukančio sraigtasparnio ūžimą, antai nuo oro gūsių dreba apšviesta rudenėjanti kiemo žolė, iškrenta virvinės kopėčios, vienas po kito iššoka šešėliai, juodi, vilkintys spec. drabužiais, bėga pasilenkę pasieniu, operacija (tų ar anų?) vadinasi, visai galimas dalykas, „Sherlat-1“, Janas irgi girdi, negali negirdėti, sulaikęs kvapą atsišlieja sienos tamsiausioje balkono kertėje ir ne tiek iš baimės, kiek iš pavojaus, iš saldaus mirties azarto tuoj sušnibždės: „Atsišaudysim, ką? Plikom rankom *jie* mūsų nepaims, pagiedokit...“

Tačiau mus ima – kol kas tik mano galvoje. Kol kas ramu (atleisk, Janai)...

Tik ta ramybė. Žinot, ta ramybė...

Kai dvelkia vėjas, kai uodi jį, persmelktą jau pajuodusių

žiedadulkių, saulėje gyvsidabriu sužvilgančio oro ir tolstančio dangaus, kiekviena akimirka kažkodėl ima atrodyti kaip nukakusi iki savo tikslo ir jau grįžusi, t. y. kaip mažas finišas. Ruduo užtat. Ir pojūčiai... Turbūt tik pojūčiai nežinia iš kokių tolių ir kokiu tikslu staiga pritraukia – neįmanoma. Mergaitę-sireną... Kuo ji čia dėta, pasakysit, iš kito Žemės pusrutulio, su šita istorija neturinti jokių logiškų sankabų, ničnieko bendra? Tikrai – nieko. Ir vis dėlto... Ta mergaitė ten, Peru, buvo nuo gimimo suaugusiomis kojomis ir jai rengėsi jas atskirti. Chirurgams – visa šalis tik apie tai ir kalbėjo – reikėjo nuo liemens iki pat pirštų galiukų iš naujo sukurti jos kūną, suformuoti lytinius organus. Viską. Sukurti naują žmogų. Chirurgas, kuriam buvo patikėta operuoti, per Limos televiziją jaudindamasis sakė sapnuojąs „istorinę" jos kojų atskyrimo operaciją: daręs pjūvius, nepavykusius čia pat sapne atitaisąs ir pjaunąs vėl. „Jei pjūviai nepavykę, jie bematant išnyksta, ir tada tu vėl bandai ir bandai iš naujo." Iš naujo ir iš naujo... Jei dabar, šią akimirką, pagalvojau, skalpeliu braukčiau per tamsą, paprastą tamsą, kurioje nieko nėra, nebent tuštuma, nebent tik vėjas, – almėdamas pliūpteltų šiltas kraujas. Janai, kas tave visą tą laiką pjaustė ir siuvo? Kas taisė, kalė, gręžė, daigstė ir vėl siuvo?..

Kai surūkiusi cigaretę iki pat filtro paskuigalį nuspriegiau per balkoną, iš tos tamsos, kurioje buvo pasislėpęs Janas, kažkas – kas? – sušnibždėjo man į ausį aistringu, pūkuotu meilužio balsu:

– Niekada nerūkyk iki paties galiuko – ten, žinok, jau grynas nuodas...

„Bet nuodas, – norėjau apimta transo atšnibždėti tamsai, – prasideda kur kas anksčiau, nė nepajunti kada, gyveni ir nė nenumanai, kur nuodo pradžia, o kur pabaiga, Janai Šerlatai, – kas tu?“

Grįžau vidun. Kambarys atrodė išsprogdintas šviesos, mano vyras, nerasdamas sau vietos, zujo iš kampo į kampą, iš virtuvės į koridorių, vėl atgal, laiptinėn išeiti vis dėlto nedrįso, – doras, sąžiningas, teisingas, devynis kartus matuojantis ir tik dešimtą atkerpantis, bet, Dieve mano, kodėl toks... toks... apgailėtinas... Prisiminiau, ką kitados man pasakojo jo motina, jau truputį paplaukusi dabartyje, bet puikiai praeityje besiorientuojanti senutė batų raišteliais surištais plaukais ir pudruotu nosies galiuku: kai ką tik po karo jų labai sunkiai pasistatydintame name, dar kvepiančiame šviežiu medžiu, kamputyje prie lubų naktimis ėmė svirpti svirplys, Šerlatas vyresnysis, taigi mano vyro tėvas, įkišo į kampą šautuvo vamzdį ir šaudė tol, kol praurbino skylę ir prasišvietė laukas. Baisus trenksmas, dulkių ir parako debesis, klykiantys vaikai, lojantys šunys, sukilę kaimynai, apgriautas namas ir sugrįžęs karo siaubas, užtat „griežikas, – išdidžiai pasakė galva, stovėdamas priešais nustėrusius namiškius vienais šeimyniniais iki kelių, atrėmęs į žemę rūkstantį šautuvą, – žuvęs amžiams“.

Kambaryje, kampe, tyliai įslinkęs stovėjo Janas. Griežikas... Ir ta šypsena, kai vietoj lūpų šypsomasi prilipusia šiukšlele. Faktas... Žinoma, kad tokį – tiesą sakant, net nežinia ką – banditą? biblinį sūnų paklydėlį? šiaip priklydėlį? – norisi, ne, privaloma suimti už atlapų, gerai papur-

tyti, išpurtyti iš jo visus safyrus ir turmalinus, „brilikus“, „perdirbtą dujinį“, avantiūras, troškimą (aišku, kriminalinį) praturtėti per vieną naktį – visa, kuo, be kita ko, gyvi trileriai, banalybė, visokie velnio simuliakrai, ir, kol dar ne viskas prarasta, – pabandyti siūti iš naujo...

Kai pasakiau, kad Janas galės miegoti ant šitos sofos, jis (kaip man pasirodė – instinktyviai) nusipurtė: „Tik ne ant polosatikų, teta... Verčiau jau virtuvėje ant kokios gūnios. Bet kur.“ Vyras triumfuodamas pažvelgė į mane: „Ir tau vis dar neaišku, kas jis, šitas mūsų polosatikas?!“

Išsiskirstėm kas sau: Janas įsitaisė virtuvėj, ant gūnios, vyras – miegamajame, aš – ant operacinio stalo. Rytas bus blaivesnis už vakarą, ir mes... Naktį nesuskambo telefonas nė durų skambutis, nors turėjo. Prieškambaryje, atremtas į sieną, stūksojo kirvis, po lova gulėjo plaktukas, dar šis bei tas namudinio ir naivaus. O juk sulaukti galėjom toli gražu ne mėgėjų – aukščiausios klasės profesionalų iš Antverpeno, juos paprastai lydi tunelių kasėjai; rusų mafijos – galingų spintų su švino rutuliukais vietoj galvų, tie, sako, nieko nepasigaili, o kur dar Claude'as Van Damme'as, šaudantis vienu metu iš trijų pistoletų, ketvirtas eilės laukia už bato aulo... Tačiau per kambarius perėjo tik Jano šešėlis. Sunkus – iš kaulų, raumenų ir kraujo. Veido neįžvelgiau. Jis, jutau, sustojo prie mano lovos, pamindžikavo, manau, svarstydamas ir neapsispręsdamas, tada lėtai virš manęs pasilenkė... Tokią akimirką pasiruoši viskam, ir blausus, giliai nukištas žinojimas įspėja, kad dėl nieko, kad ir kas nutiktų, neturėtum teisės nė menkiausiai pretenzijai. Bet jis išėjo,

palikdamas mus mums patiems, nesitepdamas nė į vieną rankų, kiemu, pro akacijas, vaikų žaidimo aikštelę, sūpynes, žiūrėjau pro užuolaidos kraštą, – vienišiausias pasauly šešėlis baltais fosforuojančiais sportbačiais, pagiedokit...

Dabar mes stovime balkone tarp lentgalių, kibirų, surūdijusio papūgų narvo, kiek čia visokio šlamšto, sako vyras. Išaušusi diena iki pat kraštų sklidina pilkumos. Saulė – aprūkusi, apnešta suodžiais, kvepia siera. (Artinasi audra?) Vėjas tolumoje tarp gatvės medžių ir parako dūmų blaško juodus pelenus, atpūsti į mus jie vėl virsta paukščiais, snapai – geležiniais kalavijais, kaldintais prieš daugybę šimtmečių. Kovarniai – Kalavijuočių ordino palikuonys... Staiga apačioje po balkonais prabėgo žilas pusnuogis vyras šaukdamas: „Sustokit, dėl Dievo, sustokit, kur jus neša?“, iš paskos – šuo su kapišonu, apvilktas dėmėta desantininko uniforma. Tarsi visur – žemėj, ore, danguj – būtų paskelbta visuotinė mobilizacija, nes paryčiais prasidėjo karas. Bet kas ką užpuolė?

Mano vyras išsiblaškęs apsidairė po namus. Paskui pažvelgė į mane. Į save – vidaus akimis, tuo nuotolinio valdymo matymu, kuriam jau nieko nebereiškia smulkmenos, gal dar kokios didmenos, bet ir tai... Kuris, pats to nežinodamas, jau ilgisi švarios, tyros erdvės. Tuštumos... Pusiniai, daliniai, likutiniai, o juk kadaise, kai ničnieko neturėjome, buvome visuminiai, ką? Kada iš tikrųjų tas karas prasidėjo? Ką mudu užkariavome? Ką prakariavome? Ir Janas, tas vaikas... Ar nubėgs jis nepašautas bent iki pirmo kampo? Kas dėl visko kaltas? Kaltų tokiais atvejais, t. y. tokiomis viską

susumuojančiomis akimirkomis, kai supranti, kad ir ką nors trumpam čia ir dabar laimėjęs, iš esmės nelaimėjai nieko, – nebūna, o suerzina kokia nors niekinga smulkmena.

Tie baldai... Na, žinoma, kodėl mums būtent juos reikėjo įsigyti? Kodėl reikėjo pirkti ant savo biednos galvos – dryžuotus?! Ir it pėdsekį, it medžioklinį šunį užsiundžius šią asociaciją – stumte įstumti Janą į kalėjimą (pasakojimas, kaip ir žmogus, nuo pat starto akimirkos turi šimtus galimybių, viražų, atsitiktinumų). Kulkai iš už kampo pasiųsti. Šešėliu paleisti. Nurašyti į nuostolius. Kuo remiantis? Ką mes, po velnių, vienas apie kitą žinome? Ką – tikro? Maža kas ką pasako, maža kas kokį akmenėlį dėl intrigos pamėtėja, pagaliau maža kas kokią vinį įkala. Ar net ir visai tave prikala. Prie ko? Prie to paties. Ir tas pagrindas... Kad ir koks jis atrodo šiais laikais pasenęs, kito, už jį geresnio, per tūkstantmečius taip ir neatsirado.

Post

Tas vaizdas – žmogui užsiuva akį... Pamenat, kino filme „Skafandras ir drugelis“ gydytojų konsiliumas nutarė, kad gražuoliui žurnalo „Elle“ vyriausiajam redaktoriui, širdžių ėdikui, tikram mačo, paralyžiuotam po insulto, jos daugiau nebereikės. Sulig kiekvienu dygsniu siaurėjant akipločiui, vyras dar iš visų jėgų šaukia: „Ką jūs darot!“, bet šauksmas bebalsis, gydytojas jo negirdi – kino salės tamsoje jį girdime tik mes – ir lyg niekur nieko, darbuodamasis kasdieniu darbo įnagiu, siuva toliau... Kai vėliau pas tą žmogų ateidavo lankytojai, žmona, vaikai, draugai, į jo pasaulį jie patekdavo pro kitą akį šonan nusuktu obuoliu – lyg pro iliuminatorių...

Ką aš daryčiau, vis paskui galvojau, jei man taip dygsnis po dygsnio užsiūtų akį. Abi... Kol siūtų, tikriausiai dar žūtbūt stengčiausi įsitraukti ką nors šiapus. Tai prilygtų žaidimo „Kokius tris daiktus pasiimtum su savimi į negyvenamą salą?“ banalybei, tik čia, deja, rinktis nelabai būtų iš ko. Šiapus akies voko kaip į negyvenamą salą ko nori nepasiimsi. Galbūt tarp dygsnių dar spėsi vidun įsitempti saulės šviesą, chirurgo veidą ir tą adatą, kieno nors, pavyzdžiui, sienų ar lubų, fragmentą... Na, o visa kita, trūkstama, ten, viduje,

jau teks nusipiešti pačiai... Rašančiajam – žinoma, piktžodžiauju – tai rečiausia galimybė, kas žino, gal net išvis likimo suteikta privilegija, rašant nebe nusižiūrėti „per petį“, t. y. ne nusirašinėti realybės formas, o kurti jas iš nieko, piešti tol, kol ten, viduje, aklinoje tamsoje, vėl iš naujo susikurs Diena ir Naktis, sausuma ir jūros, žolė ir medžiai, du didieji žiburiai, didysis – dienai valdyti, mažesnysis – nakčiai, taip pat žvaigždės, dideli vandens gyvūnai ir visokios galinčios judėti esybės, paukščiai, laukiniai žvėrys, galvijai ir ropliai, – ir sukurtasis pasaulis pats kaip jūra ims plaktis į tavo kūno krantus...

Nusipiešti trūkstama... Vis klausiu savęs, kodėl kadaise tai buvo laisvai pasirenkama galimybė, fantazija, vaizduotės išdaigos, kas nori, o dabar dažnai – tik neišvengiamybė. Gal todėl, kad kadaise viskas tavyje ir aplink tave tiesiog sau būdavo, o dabar jau – ištinka? Na, tikrai ima ištikti tai, kas visą laiką būdavo taip, kad tarsi nė nebūdavo (ir nebūtinai šie pokyčiai prasideda senatvėje, kai svirplys iš pievos atsikrausto smuikuoti tavo galvon, gali ir kur kas anksčiau). Štai, pavyzdžiui, nei iš šio, nei iš to ne išaušta, o staiga tave ištinka rytmetys arba perlamutrinė dienos šviesa. Ištinka naktis. Dangus ir debesys. Gali ištikti ir pakelės akmuo ar smilgos stiebas. Miško samanos. Bet kas. Būsena ar jausmas. Taip, kartais ištikusi nustebina net tavo pačios nuostaba ar ypač džiaugsmas, koks jis buvo kitados, – ne išankstinio žinojimo ir baimės atseikėtas atsargus džiaugsmingumas, o tikras džiaugsmas, sprogdinantis ausų būgnelius... Nesupranti, kodėl ima ištikti net paprastų pa-

prasčiausi daiktai – centimetro juostelė ant siuvėjos kaklo drabužių taisykloje. Arba ten pat tavo ranką svarinančios pusmetrinės siuvėjo žirklės. Juodieji serbentai, papilti ant šaligatvio. Išblukusio rašalo ar sutrintos mėlynės spalva Turkijoje vienos rusės šilko suknioje.

Ar kada būtum pagalvojusi, kad ištiks ir tokia kasdienybių kasdienybė – terpentino kvapas? O dabar štai jis neatsiklausia, nori ar nenori, jau pats „pripiešia" tau kamparą, mentolį, eukaliptą, ir ne šiaip eukaliptą, o su viršūne paremtais debesimis, savana, antilopėmis, aukštoje žolėje šuoliui sustingusiu leopardu, – tai vis komponentai, iš kurių gaminamas gydomasis tepalas krūtinei ištepti (tau 41 laipsnis temperatūros ir per tavo dar plokščią dundančią krūtinę važiuoja anglių prikrauti traukinių vagonai); tas kvapas nesustoja pusiaukelėje – jau klijuoja ant padų garstyčių lapelius, stato prie lovos staliuką viena koja, ant jo – nekenčiamą pieną su medumi ir plėvele, prakaituotoje pavakarės prieblandoje kaip titnagas ugnį įskelia balsus, rūpestį juose, įskelia net mirties baimę ir, lyg to dar būtų maža, už lango danguje įpučia raudonas šalčio žarijas, kieme suneša vėpūtinius, po lietvamzdžiu iškloja kumščio storumo ledą, o į juostančius paupio krūmus įsega vilko akių žiburėlius – tam vilkui eglių spyglių prisivėlusiu kailiu kitų vaikų nereikia, tik tos mergaitės, jis užuodžia ją net per tolimo dubulto stiklą...

Serbentų uogos prisiaugina vyno kvapą ir sodo ūksmę, pašaknėse – tamsą, o iš jos – kurmio įkandimą, kai juodos strijos ranka per pusdienį nueina net iki pažasties ir

tik per plauką nenumiršti, čia tai jau iš tikrųjų, nes tėvai toli, trijų dienų vestuvėse, o tu palikta tokiai Dulinskienei su sijonu ir treninginėm kelnėm, Oceolos, seminolų vado, veidu, su žilų plaukų kuodu ant pakaušio ir už diržo užkištu tomahauku, kuris gerai tinka ir balandai nukirsti, ir žiurkei į dantis užvažiuoti; Dulinskienė į sandėliuką su trauktinėmis ir denatūratu sukursuoja penkiolika kartų per dieną, kol, burbėdama po nosimi, ima lošti šachmatais pati su savimi, pati iš savęs, be paliovos darydama sau šachus, kartais net matus, ir tu jai – tik tarp tų matų... Dar serbentai būtinai prisiaugina vidudienio tingulį – didelį rainą tigrą, jis guli nusvarinęs galvą į petunijų duknas, letenas iškišęs pro tvoros statinius ir, kai kas nors eina pro šalį gatve, tingi atplėšti net akies voką. Mieguistus zyziančius vidudienio garsus. Saulės šviesą. Tik kodėl ta saulės šviesa tada, galvoji, būdavo tokia – visur esanti, plūstanti saulėgrąžų aliejumi, o dabar kartais jau sena, aptrupėjusiais kraštais? Gal net turinti pretenzijų į biblinį senumą... Prisimerki štai parke ant suoliuko ir pro blakstienas matai žvyruotu taku į tave artėjančią baltą dėmę, atplėši akis, o ten – toje senoje, biblinėje, šviesoje – balandė baltomis krūtimis. Ji ką tik snape nešėsi nuskintą alyvmedžio šakelę, o gal – kas žino – išskrido iš kieno nors, jau iš šio pasaulio iškeliaujančio, burnos...

Šviesoforo atspindžiai ant šlapio asfalto – žali, geltoni, raudoni – visada pritraukia kalėdinių žaislų atspindžius, tada nuo liktorėlių varvantį vašką, tada nuo eglutės užsidegusią Snieguolės suknelę, atvirukus „S novym godom, s no-

vym sčiastjem“, geltoną vatinį sniegą su keraminiais žvėreliais tarplangiuose ir obuolius ant aukšto po vatine antklode, ir taip labirintas po labirinto veda tave, iki prieini ano meto glūdumą. Ta glūduma – tai snieguotos mėlstančios vakaro tolumos raudoniu pamuštais skvernais, gal todėl, kad požemiuose, rūsiuose tais laikais, pasakodavo žmonės, kas nors nuolat krauju atsikosėdavo, kruvinus dantis dėl mūsų visų barstydavo, o mes to nė nežinodavom...

O gruodas? Ką gi pritraukia gruodas? Kai šaltą rytmetį, pirmą kartą pašalus, išeini į lauką – kaskart užmini ant sužvarbusio mamos veido...

Bet kodėl, savęs klausi, tas terpentinas ir gruodas, ir sutrinta mėlynė suknelės raštuose kitame Žemės krašte vis dar dažnai ištinka tave ne šiaip sau, o kaip išplėšti? Su mėsomis išplėšta saulės šviesa, vėjas, sniegas, siuvėjo žirklės, terpentino kvapas...

Gal todėl, kad ne taip paprasta menkutei smulkmenai prisiimti visumos įpareigojimus, o visumai – ramia širdimi, išmintingai ir be sentimento – praradus imperijos didybę kraustytis kampininke į tokį nieką? Instaliuotis skeveldroje. Šukę apgyvendinti kaip namus. T. y. kaip gyvenimo tropo, dabar jau gal paties svarbiausio, vis mokyti ir mokyti tave metonimijos.

Post... Jis visada ateina, net ir tada, kai, rodos, nieko apčiuopiamo neprarandi.

Ir nori nenori nuolatos kas nors tave veda – ten, atgal, namo (tai ne sentimentas, čia toji metonimija taip veikia, kai dalis dėl jai vienai žinomų priežasčių reikalaute reikalau-

ja visumos)... Daug nereikia, užtenka smulkmenos – pelės pėdų per sustingusius keptuvės taukus. O tada jau – kiaurai virtuvės sieną rudeniniu kiemu, skveru, gatvėm, kur šaltis, kol kas dar besislapstantis ore kaip niekur nesantis, tuoj tau pastos kelią temstančiame skersgatvy ir, vilkintis ilgą odinį lietpaltį, kaip ir visi žudikai profesionalai, staiga pasisukdamas profiliu blykstels peilio geležte, – sinoptikai pranašauja, kad šiąnakt pirmąkart netikėtai stipriai pašals ir kad žiema, regis, bus šalta... Namo veda naktinės peteliškės kūno daužymasis į toršero gaubtą – po jo šviesa tik tu ir Gabrielio Garcíos Patriarchas, kartu su šikšnosparniais slankiojantis po tuščius rūmus, pasmerktas amžinybės ir trijų sakinių labirintuose... Veda pirmieji lietaus lašai tvankią dieną, šilti, tamprūs, nes juose skaidriomis vandens sienelėmis suspausta žalsva elektra... Per pavasarinį atodrėkį – smunkantis sniegas ir požeminis girgždesys, kai, krestelėjusi pasaulį, apie savo užbrinkusią ašį vėl ima suktis Žemė... Kokia nors šalpusnio flanelė. Kvapas. Garsas. Šukės. O visa kita – trūkstama, t. y. visa likusį, – jau nusipieši ir pati...

Tokie – jau tik metonimiški – namai. Namai po namų...

Bet kada būtum pagalvojusi, kad kaip namai – ir labai laikini – tave ims ištikti ir tavo kūnas. Dar taip neseniai apie kūną kaip apie namus skaitydavai tik filosofijos traktatuose ir medicinos bukletuose, pavyzdžiui, plastinės chirurgijos centro reklamoje („Puoselėkite vienintelius savo namus visatoje – kūną, ir, jei Dievas jums suteikė netobulą nosį, nenusiminkite, patikėkite ją mums, šios srities pro-

fesionalams“), nes dar neseniai kūnas tik būdavo. Tiksliau, būdavo taip, kad jo kaip nebūdavo. Abi rankos, abi kojos, abi krūtys. O dabar štai stovi po dušu, ir jos tave – skyrium arba ir visos drauge – jau ima ir ištinka. Ištinka abi kojos, abi rankos, abi krūtys. Ištinka pusgeriai inkstai, dar neapsamanoję, neapėję asiūkliais ir pataisais plaučiai ir apynormalė širdis. Ištinka klausa, įkalinta ausų įvijose ir apsukose, baisu ir pagalvoti, kas būtų, jei ji ištrūktų laisvėn ir sumanytų nebegrįžti. Būtinai ištinka akių šviesa – gerai žinai, kad ji gali būti užsiūta bet kada, tereikia likimui paseilinti siūlo galiuką...

Gal, sakau, taip ima darytis todėl, kad, bėgant metams, savame kūne imi po truputį iš šeimininkės tapti subnuomininke? Antai visokie įsibrovėliai, vagys, kaulų vagis ir kraujagyslėmis klastingai sėlinantis – atminties, kol kas, tiesa, dar tik draugiškai, sako: „Nagi, brangute, ar ne per plačiai čia užsiėmei, lipk ant viršutinio gulto arba pasislink.“ Pasislenki, aišku, padarai vietos... O juk ateis laikas, kai iš jų visų, iš tų vagių, pakelės plėšikų, save ir išvis nuomosiesi, derėsiesi dėl kainų, kalėdinių nuolaidų ir ypač dėl nuomos terminų. Kas žino, gal į savo kūną užeisi tik kada ne kada, ir – tik kaip į svečius... Jau žinau, ką galvojat: „Na, ir vėl ji moko mirti – kas sekundę, kas minutę, kas valandą.“ Ne. Aš irgi, kaip ir jūs, – už tvirtą sėdėjimą balne, kai akys dega ugnimi, o ant kojų – saulėj žvilgantys pentinai; visa privaloma kovinė ekipuotė – šarvai, šalmas, vienašmenis kardas, dvi ietys, arbaletas, o ką tik paleistas žeberklas net zvimbia tiesiu taikymu priešo tarpuragin...

...Skaitinėju Karen Blixen „Iš Afrikos“ – tą knygą kartkartėm vis atsiverčiu, gal kad prisiminčiau, kaip nuo žodžių, idant jie vėl taptų tikri, reikia nudrėksti banalybės odelę, nušveisti pilkas visuotinio vartojimo apnašas, – ir mane pats susiranda toks epizodas. Kikujai, viena Afrikos gentis, savo mirusiuosius ne laidodavo, o palikdavo lauke hienoms ir maitvanagiams. Rašytojai, jau išmintingai susitaikiusiai su pasauliu ir savimi, patikdavęs tas paprotys – ji manydavusi, kad turbūt malonu gulėti po saule, žvaigždėmis ir taip greitai, švariai ir atvirai išnykti – susilieti su gamta, tapti peizažo dalimi. Aukštoje miško žolėje ar lygumoje ji dažnai rasdavusi glotnią tamsiai rudą kaukolę. Ir ji jai būdavo lyg nuo medžio nukritęs riešutas.

Riešutas... Jei tu netyčia jį rastum miško žolėje ar lygumoje, ir ne Afrikos, o Lietuvos, kaip jis tave ištiktų? Kaip *post*? Kaip tam tikra prasme – namai po namų? Vis dėlto... Mąstykim blaiviai – net jei tas riešutas į žolę būtų nukritęs taikiausiu pasaulyje būdu, ar nereiktų suskubti pranešti artimiausiam policijos komisariatui? Ypač jei praeitą žiemą būtų buvę itin šalta. O juk šaltį ir jo braižą mes jau pažįstame, tik dar priminsime to nusikaltėlio ypatinguosius požymius: odinis lietpaltis, tatuiruoti pirštai, į viršų sušukuoti plaukai, primerktų akių žvilgsnis ir yra žinoma, kad savo bosui tarnauja „tik“ vairuotoju.

Bet šaltis čia, aišku, būtų tik vienas iš įtariamųjų...

Bomžė

Ta akimirka... Kai koncertui baigiantis klubo scenoje ji dainuodavo „Tarp traukinių bėgių aguona žydėsiu, akliems mašinistams skirsiu dainas... kai ateis mano mirtelė... ramumaramumaramumaaaa...“, iš burnos kliūsteldavo kraujas. Sostinės publika, nuoširdūs klausytojai, *jos* klausytojai, kaskart sulaikę kvapą, sumišę, ištiesę kaklus, smalsiai (ir godžiai) stebėdavo, ar tai ne triukas, ne „penkių pojūčių apgaulė“, – tos akimirkos, nepaisant nieko, visi laukdavo ir ji turėdavo būti nesublefuota. Žmonės ilgisi tikrų dalykų, kad ir kokia būtų to kaina. „Menų malūne“ vienas muzikos apžvalgininkas net rašė: „Kiek kraujo, taip eikvodamasis, per gyvenimą galì ištekti?“ Po jos pasirodymų publika skirstydavosi įaudrinta, sakytum ta trumpai kirpta, lyg žuvėdros sparnas išlenktais antakiais mergina būtų atvedusi prie bedugnės krašto ir privertusi pažvelgti žemyn; tai trikdo, gąsdina, galų gale erzina, nes pati didžiausia bedugnė – tu pats, o kas ten sava valia nori žiūrėti... Kartą jaunas žilas vyras, irdamasis prieš srovę, net šaukė: „Aš ją uždrausčiau!“ Ir vis dėlto... Ji dainuoja ne taip kaip kiti, kaip purpulės ir kurkulės – tų kurkulų mums prikurktos pilnos ausys. Ji dainuoja, kaip Cvetajeva rašė savo eilėraščius –

„rykle ir diafragma“. Ir prieš tokį dainavimą trupa kalnai, linksta keliai...

Vienas garsus dainininkas su perlo auskaru, vilkįs mėlynus lakūno marškinius su stilizuotais antpečiais (vizitinė kortelė), ant kairio peties patupdąs žaliąjį driežą, kuris sustingsta, jei reikia, visai dienai, basnirčia įsispyręs į baltus teniso batelius, už rankos atsitempė ją į televiziją. „Tokius protuberantus žemė išmeta ne kasmet! – susijaudinęs išstūmė priešais jauną, labai įtakingą prodiuserį. – Unikumas! Absoliutus unikumas!..“ Prodiuseris stačia velvetinio švarko apykakle, Elvio Presley bakenbardais ir Lagerfeldo pirštinėmis (tų pirštinių, sako, jis nenusimauna niekada, nei kai doroja didkepsnį, nei kai glosto katę ar savo merginos plaukus), iškart perpratęs, su kuo turi reikalą, nedvejodamas įtraukė ją į vieną svarbiausių savo projektų.

Pradžia... Darbas su ja, t. y. su medžiaga. Šlifavimas. Būdai „paduoti“. Kiek dar daug visko jai reikėsią išmokti! Ji tokia truputį... neįforminta. Kampuota. Dreskianti. „Deimantas, bet (dar) be apsodo...“ O ko labiausiai trūktų, tai bendravimo įgūdžių: neprognozuojama, štai pokštels į kaktą neparinkusi žodžio, o pasekmės... Rodos, būsianti ir „valstietiškos padermės – žemdirbiškomis pėdomis“, „vaikystėje turbūt daug bulvių suvalgydavusi?“, „lietuvišką žemelę gimusi plačiai minti?“ – na, čia vis viena nepavydi projekto kolegė... Privalu ką nors daryti ir su vardu, pavarde – Onutė Pranaitytė. Šitoks balsas ir toks, atsiprašant, vardas. Kas tu šiandien, „Onute“, pramogų pasaulyje?

Kaimuva. Kas kita – Anna Marija. Arba Onattela. Ar tiesiog Ono. Gali būti ir paprasčiausia O. Užtat kokia stilinga, kaip tobulai išgaubta ta O... Taip, stilius... Ar ji, dar tik vakar atvykusi iš provincijos, žino, kas yra STILIUS? Stilius yra viskas. Alfa ir omega. Stilingos akys (ūku aptrauktas žvilgsnis arba juodi akiniai, nepakeičiami per laidotuves, bet subalansuoti ir vestuvėms), stilingi vakarėliai (juose, visai kitaip nei paprastuose, „susijungia mada, maistas ir gyvenimo būdas" – itališkas mineralinis vanduo, floristų puokštės, Jorkšyro terjerai su siuvinėtais kimono ir „Maserati"), stilingos gėlės (vyšninių kalijų ir rausvų hortenzijų derinys), stilingos ašaros (šiuo metu pačios pačiausios – juodos), stilinga mirtis (apsivilkus žvynų suknią ir apsiavus puantus, skambant Saint-Saënsui, kai palovyje *po to* dar kurį laiką sklando plunksnelė)... Stilius – tai kaip antroji oda, su juo arba gimstama, arba ne. Kas neturi stiliaus, tas neturi nieko. Tas yra nulis ir budulis – du viename. Kaimas kryžkelėje. Su ja dirbo pačios „Lagerfeldo pirštinės" ir Aga Makedonietė į arklio uodegą surištais plaukais, odine striuke, ilgaauliais batais, už aulo užsikišusi šmaikštį – juo, eidama koridorių labirintais, vis pakarpydavo orą. Nuolat kartodavo: *Oh my gosh*. „Šou" jai irgi išeidavo kaip „šo". „O, mai Goš, jie padarysią tokį šo, nu tokį šo, kad visi išgrius..."

Projekto vizualinis sprendimas, scenos grafinis piešinys, lazerių šou, 4D vaizdo projekcijos – prie viso to triūsė begalė žmonių, o dar ir trys kviestiniai švedai, du olandai, prancūzas ir vokietis... Ją apvilko raudona suknia, krūtis

pakėlė specialiais lankiukais – aguona ji pražysianti ne tarp bėgių, o kur kas aukščiau. Paklausė, ar dainuojant lengva kvėpuoti, liepė įkvėpti ir iškvėpti, dainuoti turi būti labai lengva... Tada atėjo eilė plaukams: į juodas peruko garbanas įpynė vielas – ji būsianti ne šiaip aguona, o gorgonė, ir tai visus išneš į orą. Sėdinti ant rato, prikabinta prie lyno už kabliukų nugaroj, ji kilsianti į viršų, o lėtai leidžiama žemyn dainuosianti, per dainos kulminaciją iš burnos jai purptels vyturys, žinoma, tai optinis triukas, 3D; paskui – sprogimas, su trenksmu užsižiebs fejerverkų šviesos, į scenos krantus ims vilnyti dūmai, iš rūko išnirs „Songs of Bubbles" su visa nežabota energija, „Silver Parasites" šokėjai, nuogi, raumeningi, bronziniai, tik su kailinėmis siaurikėmis gėdai prisidengti, būgnininkai husarų uniformomis, suplevėsuos vėliavos, kibirkščiuodama spjaudysis ugnis, galiausiai iš užkulisių, drebindamas arenos žemę, įžengs tikras pabalnotas dramblys iš Indijos, jau užsakytas...

Pakibus aukštai, beveik iki pat arenos lubų metalinių konstrukcijų, kur jau, galima sakyti, retėja oras, atrodė, kad viskas, kas su ja vyksta, iš tikro vyksta ne su ja. Tas įspūdis... Lyg panirtum į nesibaigiančius veidrodžių atspindžius, o tų atspindžių dar atspindžius, o tų atspindžių atspindžių dar atspindžius, kai jau nebežinai, kur esi, o kur tik atsispindi, – turi įsikąsti, surikti, kad susivoktum, kur tu, kas tu, bet štai keli prie burnos ranką, ir šimtai onučių taip pat kelia, išsižioji – tos onutės irgi išsižioja... Jau nuleista žemyn, – ten bruzdėjo didelis skruzdėlynas, girdėjosi Agos Makedonietės komandos, visos skruzdės buvo

pasidalijusios darbais, zujo, bėgiojo, kiekviena tempė savąjį šapelį, – paklausė arčiausiai stovinčio senuko su panama ir iš portfelio kyšančiu graibštuku drugeliams gaudyti, lyg ir nieko neveikiančio, tik kažką vis užsirašinėjančio bloknotėlyje, tas bloknotėlis, matyt, ir buvo jo šapelis, – ar ji galinti iš čia trumpam ištrūkti. Jis atsakė:

– Aš čia mažas žmogus, bet pažiūrėsiu, ką galiu padaryt...

Išėjusi į koridorių, šiaip ne taip suradusi persirengimo kambarį, išsinėrė iš suknios, nusiplėšė peruką, pro šalį einančios moteriškės, gal techninės darbuotojos, o gal šiaip tenykštės labirintų pelytės, paklausė, ar ji galinti iš čia ištrūkti.

– Pažiūrėsiu, ką galiu padaryt...

Išeinančią ją vis dėlto pastebėjo, ir pokalbis kabinete ant juodų odinių fotelių buvo sunkus. TOKIA galimybė... Ji ne kožnam nabažnam pasitaikanti. Ar ji tvirtai apsisprendusi? Lauke – tuntai tokių kaip ji, ir jos bet ką padarytų, plaukais grindis mazgotų, kad tik apsikeistų su ja vietomis; be to, jie žino, – jai ant kaktos užrašyta, – kad ji sugrįšianti, tik atgal jie priimą su dideliu nenoru („Lagerfeldo pirštinės“)... Ji išeina... „Vaikeli, bet ar tu nepasigailėsi, tai tavo ŠANSAS!“ – „Perlui ausy“, nuoširdžiai motiniškai ją globojančiam, suvirpėjo ir perlas, ir balsas (po paskutinės plastinės operacijos jo viršutinė lūpa liko kiek pakilusi, ir jis, deja, jau visada, net kai sakydavo tai, ką tvirčiausiai žinojo, pavyzdžiui, savo namų adresą, būdavo pasmerktas nuostabai)... „Ne...“ *Voilà...*

Nueidama ji dar išgirdo:

– ...bet ji dainuoja!..

– Ji – nulis!

– ...gal ji neatitinka mūsų formato, bet ji nuo Dievo...

– Ne Dievas perjunginėja kanalą.

– ...tai koks jos tolesnis kelias?

– O, tiesus! Tiesesnio nebūna – bomžės!

Čia, už geležinkelio pervažos, ji atsidūrė savo stichijoje. Tai Stalkerio Zona. Šiurkšti žolė, pabėgių kvapas, tepaluota žemė. Pasaulis yra toks, koks yra, – paišinas ir strazdanotas, suskirdusiomis kulnimis. Jis visada – tik šiapus atspindžio. Su berete, paštininkės krepšiu per krūtinę, ji ėjo dideliais žingsniais, palinkusi į priekį, lyg turėtų atlaikyti stiprų priešpriešinį vėją, nors jokio vėjo taigi nėra... Kai esi nulis, tai yra kai tu esi tik tu, svarbu vėl užčiuopti po kojų gruntą, vėl atgal į gardus suvaryti paklaikusias po visur išsiblaškiusias mintis. Tokiomis akimirkomis ji galvodavo apie savo tėvus, paliktus tolimame Šiaurės Lietuvos miestelyje, apie knygas, suskaitytas iki skylių. Apie Cvetajevą, gyvenusią taip, kaip rašiusią, kūrusią „biografiją pagal meno dėsnius“. Apie Šiškino „Laiškų knygą“ – iš jos išmoko bibliotekoje imti labiausiai užmirštas knygas, nes „kitaip tų rašytojų niekas neprisimintų“. Bulgakovo „Meistrą ir Margaritą“, Volando akis, dešinę su žiežirba gelmėje, kiaurai persmelkiančią kiekvieną sielą, ir kairę – tuščią ir juodą, tarsi siaurą adatos ąselę... Už tų knygų ji laikydavosi kaip už žmonių. Kaip už alfos ir omegos. Galvodavo apie tikrus daiktus. Apie tai, kas jai patinka. Patinka builių debesys ir

paprasti – dangaus – debesys, molis ir juodžemis, smėlis žemėje ir tarp dantų, plaukuotos kamanės kojos su geltonais žiedadulkių mazoliais ir sklandantys tuopų pūkai, vanduo, nešantis šakas, šapus ir putas, patinka bliūdeliai su bukoliniais vaizdais išdaužtu emaliu (tokį, parsivežtą iš mamos, prieš užmaišydama blynus, kartais pabučiuoja) ir inksto formos dubenėlis, jį, kaip žinią, kad gyva, išvydo pabudusi po apendikso operacijos, patinka rūdžių ir samanų spalvos, vaiskus rašalo ir požeminis venų mėlynumas, šnarančios lietaus užuolaidos, dieninės ir naktinės, verdantis iš šalčio upės vanduo, benzino balos ir atpjauto skilandžio vaivorykštės, žibalo, vaško, pjuvenų, ką tik užgesintos žvakės, kaminų dūmo kvapas, daug daug kas, nevertas veidrodžio atspindžio... Patinka, kad varpučiu gali įsipjauti pirštus ir lūpas, kad dainų žodžiai būna iš ašuto ir dreskia gerklę, kad parkerio plunksna cypdama brėžia baltus popieriaus, to kantriausio visų laikų baudžiauninko, marškinius, – patinka viskas, kas palieka kraujo pėdsaką... Galvodavo apie savo gimines, praeityje nutolusius vyrus ir moteris – „kiti balsai, kiti kambariai...“ Kai kuriuos ji pažinojo tik iš pasakojimų, prisiminimų, nuotrupų, klaidžiojančių daiktų – adatinių, laikrodžių ir druskinių, samanų ir rūdžių spalvos nuotraukų, bet jie, esantys niekur, stebuklingu būdu jai teikdavo jėgos. Močiutė, mamos motina, jos tamsūs sūdrūs plaukai, virš kaktos perskirti šviečiančiu Džeinės Eir takeliu, o paleisti – juoda upė, apie tuos plaukus sklido legendos, ji tepdavo juos „žaliais“ barščiais, burokų raugalu, turėjo storas kietai supintas kasas iki pakinklių, aštuoniolikmetė sirgo

šiltine, klejojo, jai vis vaidenosi „baltos panos“, atsikėlusi po ligos priėjo prie veidrodžio, perbraukė galvą šukomis, ir kasos nukrito ant grindų, paskui ataugo; ištekėjusią ją senelis, taigi jos vyras, mušdavęs ir, kad neištrūktų, tomis kasomis kaip virvėmis apsivyniodavęs ranką, drūtos būdavusios virvės, kaip ir jų santuoka, colinėmis vinimis kalta, – iš jos pabiro vienuolika vaikų... Kurčias senelio brolis Bronius: anais, smetoniniais, laikais, kai jam tebuvę penkeri, jis padėdavo daryti fabrikams skardinius kaminus; sulenktus skardos lakštus reikėdavo sukniedyti – lakštuose išgręžti skylutes, įstatyti kniedę ir kūju ją užplakti, ir jį, mažą vaiką, įkišdavo į pusmetrio skersmens vamzdį, kad jis po kniede pastatytų medinį paspyrį; kai tik tą kniedę užplakdavę, Broniukas paspyrį pastatydavęs po kita ir taip keliais – kaminas po kamino – šliaužė į savo tylos pasaulį (galvą, kad nepribyrėtų dulkių, jam rūpestingai aprišdavo balta skarele, – yra nuotrauka, kur jis su ta mergaitės skarele, – bet kad gali likti kurčias, niekam nešovė, jis liko)... Aldona, geležinė giminės moteris, persimetusi per petį kaip rugių pėdą galėdavo lengvai panešti bet kurį vyrą – panešdavo, taip namo iš miško parsinešė ir savo būsimą vyrą, jiedu labai laimingai gyveno, pirmąją naktį praleido šalia lovos: gaila buvo gulti į baltai paklotą patalą – į „belizną“, tad pasimetė prie lovos senus kailinius ir pravargo iki ryto, paskui abu ilgai iš to juokėsi, kartu jie išgyveno 55 metus, visą laiką kreipėsi vienas į kitą „jūs“, mirė tą pačią dieną, jis auštant, ji vidurnaktį sušnabždėjusi: „Man gera buvo...“ Ieva, mokytoja pravarde Karmen (apie ją ir kitus pasako-

jo auksinės atminties teta Gražina), mėgdavusi raudonas suknias su volanais, vis sėdėdavusi ant pirmojo gimnazijos klasės suolo. Ji dėstė algebrą, geometriją ir senąją istoriją, lentoje piešdavo lotoso žiedą, papirusus, hieroglifus, egiptietišką veido profilį, taip pat ir graikišką, kai kakta ir nosis yra beveik tiesi linija, stebuklas jai būdavo lentoj užrašyta algebros formulė $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$, pamanyk, koks grožis, stovėdavo viską užmiršusi, lyg žiūrėtų į saulėlydį ar tekantį upės vandenį: $(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2$, o mokiniai už nugaros kikendavo... Dėdės Kazio įsūnis Romanas, vienišas žmogus, turėjęs įprotį svečiuose, kad ir kur nueitų, prigulti ant šeimininkų lovos, – tie jį persodina ant kėdės, į užstalę, „kaip žmogų", o jis apsisukęs, žiūrėk, ir vėl ant tos lovos guli parietęs kojas, gemalo poza, užsimerkęs, – vėliau jis pasikorė, jam trūko laimės vitaminų... Jie visi buvo tikri – nužiesti iš tikro molio. Išdegti laiko. Kitų tokių jau niekada nebus. Kaip nebūna dviejų vienodų snaigių – jokie atomai niekada nesusidėsto taip, kad snaigė vėl pasikartotų, o žmogus juk ne snaigė... Ir ji nepasikartos. Tas vienetinumas, jai atrodė, yra svarbiausia visko šiame pasaulyje sąlyga. Tiesa... Juk kartojasi ir meluoja išsijuosę visi, kas netingi: reklaminiai šūkiai ant pakelės skydų, parduotuvių vitrinos, laikraščiai, televizija, etiketės, skrajutės, bukletai, agitaciniai lapeliai, pažadai pašto dėžutėse, net pašto ženklai (tik su žvėrimis, paukščiais, ropliais, drugeliais ir Mona Liza – ne). Žmonių apsimetinėja ir meluoja – veidai, išmokę išraiškų, fizionomikos, vaidybos meno. Rankos – suokalbininkės, intrigantės, rūmų damutės. Bal-

sas, – švelnus, romus, įtikinėjantis, guodžiantis, aksominis, – vilkas ėriuko kailyje. Bet ji jau žinojo, kas žmogaus niekada neapsimetinėja ir nemeluoja, – kojos. Kojos, basos ir batuose, yra sąžiningiausi pasaulio padarai. Ji net buvo sukūrusi Šv. Kojų litaniją:

„...kojos, suparalyžiuotos drovumo. Kojos, apimtos nevilties. Kojos, apraudančios mirusįjį. Kojos mąstytojos (kaip Rodino skulptūroje, įtrauktais pirštais). Kojos, ištiktos stuporo. Kojos, prašančios išmaldos. Kojos, dalyvaujančios pokalbyje dėl priėmimo į darbą ir nepriimamos. Kojos, sugautos autobusų kontrolierių ir mokančios baudą. Kojos, laikančios egzaminą ir sukirstos. Kojos, per pakylėjimą priimančios Švenčiausiąjį. Kojos, prekiaujančios turguje chrizantemomis ir sušalusios į kaulą. Kojos, užtemus protui, gatvėje iš vaisių pardavėjos pavagiančios citriną. Kojos, nusižeminusios, kai sėdi prieš valdininką ir nuo jo valios priklauso viskas. Kojos, tvirtai besiremiančios į žemę. Ir žemės nesiekiančios. Kojos svajoklės. Kojos, priėjusios liepto galą (metaforiškai ir tiesiogiai). Kojos, niekada nekuriančios jokio įvaizdžio ir neapsimetančios tuo, kas nėra. Van Gogho „Batų" kojos, seniausiai mirusios, bet palikusios visų amžinajam avėjimui „Batus"... "

Taip apie pasaulį, apie daiktus, tiesą ir šansą, kuris gyvenime nukrenta, bet juo nepasinaudoji, ji papasakos savo vaikinui, kai jie susitiks šiandien (trečią kartą) parke. Jos žmogus. Tylenis, dažnai nežinai, ką galvoja, bet jie, rodos, susikalba be žodžių – iš ilgesio ir vienatvės ji jau buvo priskyrusi jį savo kraujo grupei... Štai jis, sutrau-

kydamas rudeniškos pavakario saulės spindulių siūlus, vis ilgėjančias voratinklių gijas, skrosdamas paskutinius mašalų debesėlius, ateina taku lyg Jėzus Kristus – pailgo veido, palaidais plaukais iki pečių, nutįsusiu megztiniu, apsiavęs, nors jau vėsu, basutes, per petį persimetęs drobinį maišelį su užrašu „Balta drobulė“... Jie susipažino prekybos centre, kur jis prekiauja ūkininkų produktais, uogienėmis, džiovintais obuoliais, kumpiais, baltaisiais sūriais, kmynais. Jis ryšėjo juodą ceratinę prijuostę iki žemės, vilkėjo languotus marškinius paraitotomis rankovėmis, nuo jo dvelkė namais. Aukštas, veidas neperskaitomas lyg ką tik pasnigęs sniegas kaip daugumos albinosų, balti antakiai ir blakstienos, balti plaukai, surišti į uodegą, ausyse auskarai – vienoje kūjis, kitoje pjautuvas. Jis atriekė jai plonytę kumpio riekelę, pasvėrė popieriniame maišelyje, sulenkimo vietoje gražiai užklijavo apskritą lipduką „Rikis“ su juodu vynų kortos lapu... Per pirmąjį pasimatymą buvo labai santūrus, kalbėjo pamatuodamas kiekvieną žodį, lyg prieš ištardamas jį patikrintų iš visų pusių, ar neįgedęs, nesupuvęs, ir tik tada balsiai paleisdavo į orą. Kai jie, išgėrę butelį vyno, išsikalbėjo, jis, skaisčiai išraudęs, į ją nežiūrėdamas, papasakojo, kaip pirko prostitutę, kaip sumokėjo pinigus, o po to... Vėmė. Ir vėl vėmė... Jis tikras, ji tada pagalvojo, o jo tėvas turbūt yra malūnininkas su tokia pat ilga prijuoste – malūno, pasieniu sukrautų akmeninių maišų, prieblandos, miltuotų saulės spindulių, apdulkėjusių batų, antakių ir blakstienų vaizdas, nežinia kodėl, gal kad priminė kažką labai tolima, gal dulkėtas senųjų paveikslų prieblandas, ją

ramino... Nors apie jo šeimą, kaip ir apie jį patį, ji nieko nežinojo. Ir dabar nė manyt nenumano, kad tai, ką ji pasakoja apie pasaulį, apie daiktus, apie praleistą šansą, o ir jos Šv. Kojų litanija jam nepatinka. Labai labai nepatinka. Ji dar tokia jauna ir paika! Ką sau leidžianti! Ji net nenutuokia, – lyg gyventų paralelinėje tikrovėje, – kas yra kova už būvį, grumtynės dėl vietos po saule, kai darbe miegi ant kampe pamestų drobinių maišų (ant baltos drobulės) ir dėl tos vietos dar kauniesi, nuolat dairaisi per petį, neprarandi budrumo, gudrauji, skundi, meluoji, kitaip tave patį įskųstų ir nušluotų nuo žemės paviršiaus... Ji dar tokia... Dar ją šlifuoti ir šlifuoti. Daug ko dar kartu turės išmokti, nueiti ilgą kelią, kol...

O ji... Išsekinta šios dienos, kai nežinai, kas ir kodėl tavyje taip daužosi į skaidrų, perregimą indą be sienelių, – tavo siela? – staiga atsitūpė prie jo kojų, palietė Kristaus basutėse sušalusius pirštus, irgi vienišus, kaip ji įsivaizdavo, gyvus kankinius iš ilgesio, ir, žiūrėdama į viršų, į akis, ištarė:

– Myliu tave...

Jis atšoko kaip nuplikytas, išraudęs iki plaukų šaknų, išgąsdintas, lyg ji būtų nuvedusi jį prie bedugnės krašto ir privertusi pažvelgti žemyn, o ten... Na, va, argi jis nesakė? Kas gi taip daro? Taip tiesiai. Taip paprastai. Lyg šautų į kaktą... Argi normalūs žmonės taip elgiasi? Ne, gal tik bomžai kokie! Tik tiems valkatoms jokių ribų, jokių tabu...

Pakeleivė

Moteris, vyras ir du jų paaugliai vaikai, berniukas ir mergaitė, važiavo autostrada sedanu. Vyras ir moteris ryte pykosi, iš pradžių dėl nieko, paskui dėl visko, galiausiai jis taip trenkė durimis, nebe pirmą kartą, kad virš staktos atšoko tinkas, ji jau buvo bepilanti (iš silpnumo) į sieną lėkštę, šįkart – su bukoliniu vaizdu, bet... Taifūnas pasiautėjęs kaip visada išsikvėpė, nenunešdamas stogų, nepragaišindamas gyvulių, padargų, ir ji dabar, kaip paprastai duota tik moterims, galvojo vienu metu – čia neverta ieškoti hierarchijos – apie daug dalykų. Reikia paskambinti sūnaus auklėtojai, apkirpti tėvą, patikrinti darbo suvestines, projektų sąmatas, aplankyti draugės motiną daugiabučio lango inkile, užsirašyti pas stomatologą – liežuviu perbraukė priekinius dantis ir prisiminė motiną Mariją iš „Didžio grožio“, kaip ši pro dantų „šakneles“ sušnypščia magiškąjį „šššššš“, ir didis grožis pakelia sparnus skrydžiui... Dar galvojo: jei su juo, kilimo iš Utenos, štai jau šimtą metų sėdinčiu šalia ir vilnoniu nuo rūkymo balsu į mobilųjį telefoną sakančiu: „Hyundai“?! Susikiškit tuos savo „Hyundai“ žinot kur? Anan galan“, ryžtųsi pagaliau skirtis – ar užsiaugintų vaikus viena. „Užsiauginti“ – sangrąžos dalelytėje moterys dažnai laiko

gerai išdžiovintą paraką, o sausiausiose parako svajonėse, žinia, kas – žiežirba...

Jis šiuo metu galvojo tik apie darbą. Vyrams neduota tuo pat metu galvoti apie daug dalykų. Pasiimta išeiginė, galėtum būti dykas kaip vėjas, tik kur tau – prie pavarų svirtelės padėti du mobilieji telefonai ir abu kaip pasiutę skamba: „Generatoriaus gedimas? Šepetėliai? Tai ar paduoda, Maksai, kibirkštį, ar nepaduoda?“; „Ryt siųsim „tarakoną“, laukit!“; „Hidraulika, Mišania? O vikšrai kaip?“; „Tai ta mandavoškė vėl neformina? Duokš man ją!“; „Važiuokit į Kuprioniškes. Į Kuprioniškes, sakau, dabar važiuokit, ar jūs ten apsirūkę?“ ir t. t., ir t. t. – toks tas čia dykumas... Jis, vienos ne per didelės, bet ambicingos statybos mašinų įmonės techninės tarnybos ir kartu sandėlio vadovas, du viename, užvaikytas ir „uždulkintas“, kaip padūsaudavo prie alaus tam pačiam Maksui, gendančių siurblių, generatorių, guolių, pusašių, vikšrų, velenų, strėlių, kaušų, purkštukų, žodžiu, „vargo pisuoklis plačiąja prasme“, buvo apdovanotas užtat, anot šmaikštuolio Makso, Julijaus Cezario profiliu: romėniška nosis, stambokas veidas nelyginant patricijų ir kiek per anksti plinkantis pakaušis, taip, taip, Cezaris, istorinis plikis, pakaušį tepęs maltų arklio dantų, degintų pelės ir elnio išmatų, lokio taukų mišiniu, netgi, jei istorija nemeluoja, kuilio šlapimu, laurų vainiką mėgo toli gražu ne dėl garbės – iš vargo...

Jų berniukas mąstė apie nuogas moteris. Kaip gerai, kad savo galvoje gali pasislėpti kaip slėptuvėje. Jis jau buvo įžengęs į tą metą, kai vaikas virsta padaiguotu paaugliu, –

mutuojantis, lūžtantis balsas, brendimo spuogai, per žiemą ištįsusi pėda. Šlapi sapnai... Atsiribojęs nuo jų visų, tų jų nusibodusių nesąmonių, rietenų ir vaidų, generatorių ir velenų, įsikišęs į ausis ausinukus, užsitrenkęs decibelais, kinkavo galva pagal muzikos taktą. Turėkitės...

Mergaitė... Trys paeiliui plaučių uždegimai, paskui – ar bereikia stebėtis – anemija: permatomi piršteliai, pergamentinės ausys, popierinės šnervės, balta, net žalsva veido oda, bijanti šviesos. Ką galvoja ji? Išbėgę bulvių daigai paprastai nieko negalvoja, troškimų neturi. Kas, kad ji iš lovos kambario kampe prieblandos, tąsios, prakaituotos, žvilgsniu perskelia lango stiklą, kas tai pastebi, kam tai rūpi, tuoj apkaltinamas skersvėjis, dar kas nors, o vėliau, išaugusi vaikystę, ir tas galias ji bus išaugusi kaip paprastą anginą... Motina, atsisukusi nuo priekinės sėdynės, striukę jai liepia tai užsisegti, tai vėl atsisegti.

Diena – samaninė, šėma, pavasaris kaip nė vienais metais vėluoja sprogti: salotinė medžių ir krūmų žaluma, suputosianti gal tik po kelių savaičių, – dar pumpuruose, žolė – dar šaknyse, ugniniai syvai – dar snaudžiančiuose skruzdžių pilveliuose. Bitės, vapsvos, mašalų debesys, drugių sparnų aksomas ir tiulis su spalvų fejerverkais ir raštų rebusais – dar plyšiuose, tamsoje. Pasaulis, neišsiritantis iš lėliukės. Ką veikti tokiame priešpasaulyje?

Staiga vyras, niekam nieko nesakęs, manevringu vairo suktelėjimu – ir kas jam šovė į galvą? – iš autostrados pasuko į šunkelį. Moteris pakėlė antakius.

– Pavažiuosim aplinkui, čia bus tapybiškos vietos, vis

linksmiau... – jis tik norėjo (o, jis prisimins tą posūkį!) kiek pajuokauti, kaip sakoma, savo laisvą dieną truputį pabepročiauti, išpulti iš rutinos...

...Jau dvidešimt minučių jie važiavo tuo aplinkkeliu, pro mišką, apirusį medžiotojų bokštelį, apleistą dviaukštį namą, kurio antrame aukšte su langu pusiau nudrėksta užuolaida tikriausiai vaidenosi, iš balos prie to namo lakantį šunį, jau matė ir parskridusius gandrus, ir juoduosius strazdus snapais, išdrožtais iš oranžinės medžio šerdies, bet jokio linksmumo nei įdomumo neatsirado. Ta pati šiuo metų laiku pakelės monotonija, elektros stulpai, karklai raudonomis viršūnėmis, laukai mergaitę užliūliavo. Tiesa, laukuose dar subaltuodavo pragaišusios žiemos pėdsakai, ir juoduojanti žemė su tais sniego lopiniais ten atrodydavo tarsi milžiniška adata, grubiais dygsniais pridaigstyta prie vėjuoto pavasarinio dangaus. Kaip jie, riedantys savo citriniu sedanu, – prie šios dienos...

Staiga už posūkio, beveik ant kelio, išdygo kupstas – 80 km per valandą greičiu į juos artėjo senė su maišu ant kupros ir dar dviem išsipūtusiais rankose. Vyras – ratai net sužviegė – greitį sumažino. Moteris pakėlė antakius, šįkart reikliau. Vaikai gale – berniukas, nubudęs iš ausinukų, akis per jėgą praskėtusi mergaitė – nepatenkinti suurzgė. „Ak, jūs man taip, pindukai?“ – vyras, visą laiką oda jusdamas moters nepasitenkinimą ir vis labiau irzdamas, mašiną tyčia sustabdė.

Senė, prisiartinusi smarkiai šlubuodama, vilkdama dešinę koją, durų rankenėlę atlupo lupte ir, netarusi nė žo-

džio, vidun ėmė veržtis energinga kaip garvežys: veide – atominis karas, maišą nuo kupros, kurį buvo prisitaisiusi virvelėmis prie juosmens, ir polietileninį krepšį, juodą, su plastikinėmis rankenomis, perrištomis raišteliais, per sėdynės atlošą tuojau vieną paskui kitą permetė į bagažinę, o tą trečiąjį, „Maximos“, atsisėdusi pūtuodama įspraudė sau tarp kelių, vo taip!

Vaikai, beveik lipdami vienas ant kito, susigrūdo kitoje sėdynės pusėje. Berniukas išsiėmė iš ausų ausinukus. Moteris, pakreipusi galvą ir jau vos tvardydamasi, žvelgė į vyrą reikalaudama pasiaiškinti. Jis jai atsakė kreiva, kerštinga šypsena: „Na, argi nemalonu pagelbėti senelei? O gal tu beširdė?“

Jie pajudėjo. „Senelė“ gale sėdėjo karingai užmūrytomis lūpomis, gal iš tiesų, kaip sakė viena rašytoja: jei ligi valios atsikalbėjai jaunystėje ir per visą gyvenimą, kam dar tuščiai aušinti burną senatvėje. Ji buvo panaši į žiniuonę, kurią kadaise pažinojo visa Lietuva. Šiurkščią, nepripažindavusią jokio takto ir politkorektiškumo, voždavusią tarpuragin tiesiai šviesiai: „Arba sakyk, ko nori, arba mauk po velnių!“ Pasakojama, kad žiniuonė, kai dar nebuvo žiniuonė, baisiai skurdo – tuoj po karo važiuodavusią į provinciją tikrinti vaistinių su kerziniais batais, kareiviškom kelnėm, miline, ją kai kada palaikydavo valkata, pabėgėle iš Rusijos ir kartą net buvo uždarę į daboklę asmenybei nustatyti... Pažinojusieji sako ją turėjus kietą ranką, gal kad kadaise studijuodama lankė džiudžitso treniruotes; kai kartą kelią pastojo trys banditai, ketindami apiplėšti, ji su visais susi-

tvarkė be vargo: vienam kirto atpakalia kaire, kitam spyrė į tarpkojį, trečiam smogė dešine, vagys net pamanė, kad ta boba ginkluota... Jos žodžiai visą gyvenimą, kad ir apie ką būtų kalbėjusi – plakimąsi dilgėlėmis, beržo grybą, rupūžių ir gyvačių antpilus nuo nervinių spazmų, alergijas, druskų nusėdimą, magnetinius laukus ir miegą, inkstus žalojantį kalcio oksalatą, tarkuotų bulvių sunką, morkų sultis ir t. t., – būdavo nevalyti, rupūs, kaip iš žemės iškasta rūda, užtat – tikri. Jos laidotuvių dieną kilo pūga ir kai kas tai palaikė paskutiniu mums siunčiamu gerosios Lietuvos raganos ženklu...

Ši ypata į aną panaši tik iš išvaizdos. Tokios susargdina. Pataikyk šalia jų atsisėsti traukinyje ar autobuse, tas tuoj tave apninkantis niežėjimas, tegu tik psichologinis, krutėjimas, net vibždėjimas drabužiuose, po apatiniais, jau ir už kelnių gumos (taip taip, demarkacinė linija jam nė motais, eina kiaurai), už ausų, persimetantis į plaukuotąją galvos dalį ir, kaip jau sakėme, ne tik galvos – kas linksmiausia, pagaliau kvapas, kurio prisigeria net oda, su niekuo nepalyginamas gyvenimo užribio kvapas...

Žili senės plaukai po skarele, regis, buvo apgerbiami siuvėjo žirklėmis, keliais čakštelėjimais, kaip gyvatvorė, o gal, kas žino, – vaikai ją stebėjo net išsižioję, – apkapojami tomahauku. Rudas balakonas, vyriški batai, bovelninės kojinės, virš kelių prispaustos gumom, įsirėžusiom į mėlyną šlaunų odą, – berniukas susidomėjęs (ir pasibaisėjęs) tai įvertino iš karto. Ir galiausiai aromatas, jo viršutinės, vidurinės ir pagrindinės (bazinės) natos – per keletą minučių

šito „Chanel N° 5“ prisipildė visas sedano salonas. Jei jį, kaip ir bet kuriuos kvepalus, bandytum išskaidyti kaip struktūrą sudedamosiomis dalimis, tomis natomis, tai būtų: žolė ir pernykščiai lapai, vištų plunksnos, šuns kailis ir blusos, supuvusi silkė – ja atsiduoda ana neapsiplaunančių moterų vieta, nesvarbu, ar jos karalienės, ar valkatos. Išaižytų pupų ir žirnių ankštys. Šnabždantys svogūnų lukštai. Prie durų sukabintos vėjo judinamos išnaros – kadaise ten būta mažų, po kojomis šmirinėjančių gyvūnėlių. Žinoma, juoda kaip pekla tamsa. O aromato kulminacija – ta žemutinė, bazinė, nata – kosminė vienatvė, kai tavo kompanionas, kuris niekada nenuvilia, – tik dangus virš galvos. Visus kitus tenka su šaknimis plėšti iš praeities – mirusiuosius, arba prasimanyti – gyvuosius.

Tikriausiai alkana – o, klaidingas galvojimas, kad seniams beveik nebūdinga valgyti, nes jie turėtų būti sotūs nugyventu gyvenimu, – ji kuitėsi po „Maximos“ maišą, kol išsikrapštė vištos kulšį, dar šiltą, sultingą, varvančią, ta kulšis iš gryniausio gintaro jos rankose buvo aštuntasis pasaulio stebuklas po Rodo koloso, ir suleido į ją dantis. Atsiplėšusi gabalą ūmai atsisuko į mergaitę:

– Nori? N-te...

Mergaitė, apimta kraupo, prisispaudė prie brolio.

– Nu, ne tai ne, varvinkit seilę, kilbukai... – kryptelėjusi pečiu, senė oriai valgė.

Nuo šoko vis dar neatsitokėjančioje sedano tyloje apčiulpusi kulšelę, ji vieną po kito aplaižė pirštus ir inteligentiškai, pabrėžtinai neteršdama aplinkos, kauliuką susupstė

į popierinę nosinę ir įkišo į maišą. Ką gi, numarinus alkio kirminą, juk būtina ir troškuliui per galvą užvažiuoti, ar ne? Maiše sužvejotas „Sprite“ gėrimas į gerklę nugarmėjo kaip pavasarinis krioklys. Apsiašarojusi ji keletui sekundžių sustingo stikliniu žvilgsniu žvelgdama į niekur, tada atsirūgo. Su griausmu. Berniukas kreivai nusišypsojo. Jis jau kurį laiką ją stebėjo piktdžiugiškai šypsodamasis. (Mergaitė – tik taip, lyg į jų automobilį būtų įsėdusi pati mirtis.) Paaugliui visas šis performansas patiko ir dėl to, kad pats neseniai buvo pakliuvęs į didelę bėdą. Dar prieš pusmetį jo veidu dieną naktį, mirgėdama nuo šūvių ir kraujo, besiliejančio laisvai, sruvo mėlyna ekrano šviesa: taip taip, paromis – „Speed Night“, „Agentas 007“, „Juodasis snaiperis“, kas be ko, „čatai“, „čatai“ ir dar kartą „čatai“, jis jau net nebevaikščiojo į mokyklą, sumaniai išraitydamas pinkliausias istorijas (paskui savo išradingumu ir pats stebėjosi), manipuliuodavo ir meluodavo kaip tikras narkomanas su stažu, o juk nuo čia, kaip teigia specialistai, jau nebetoli ir stadija, kai po kelių dienų abstinencijos – „galimi traukuliai“, tad jiedu su motina abipusiu sutarimu net dalyvavo terapinėje televizijos laidoje „Labirintas“, kurioje dedukciniu būdu, padedant žiūrovų auditorijai, nustatoma diagnozė (jis įsiminė vieną eksperčių sakant: „Įsivaizduokit, jo galva ir taip pilna atvirų laidų, o jei mes ant jų dar pilsime vandenį...“), o paskui ir pasiūlomas gydymo būdas – išradingai įspeistas į režisierių, prodiuserių paspęsto „labirinto“ spąstus, standžiai suvystytas argumentų tinkluose, taip standžiai, kad jau nebelieka kuo kvėpuoti, viešai prieš kameras, prieš

šimtatūkstantinę auditoriją (tiek tada į jį žiūrėjo), šnirpšdamas ir ašarodamas nuo filmavimo studijos šviesų, o iš tikrųjų iš pažeminimo ir gėdos, pasižadėjo: „Prisiekiu, kad daugiau bendrausiu tik su REALIAIS žmonėmis, uhu... uff...“ Realiais... Tai dabar turėkitės: šita boba – REALI. Realesnė už tėvą, motiną ir seserį, net kartu sudėjus. Gal kad jie visi bekvapiai?

Kai senė pakėlė ranką pasitaisyti plaukuose šukų, jis spėjo pastebėti ir kitą, po gintarinės kulšies, stebuklą – ant riešo „Komandirskije“. Tą patį, kurį išvydus burnoje ima telktis seilės, su juodu ciferblatu ir nupieštu tanku, svaigiai sunkų, tas daikčiukas, visi žino, ir lauže dega, ir vandeny skęsta, o kaip gyvas, taip gyvas – nebijantis vandens, atsparus smūgiams, savaime užsivedantis, patikimas, fantastiškas, nešiotas aukščiausio rango rusų karininkų, žodžiu, ką ir šnekėt, ne laikrodis – Džeimsas Bondas.

– Kur, ponia, jums pavyko jį rasti? – paklausė aksominėmis išauklėto jaunuolio intonacijomis, o liežuvis, aišku, niežėjo nuo „kur tau pavyko jį nukosėti?“

– Kodėl tu manai, kilbuk, – senė metė į jį žvilgsnį graikinių riešutų kevalams triuškinti, – kad aš jį nukosėjau? O ne paveldėjau iš savo tėvo, poligloto, gamtos ir medicinos mokslų profesoriaus? Be to, dar kolekcionavusio mineralus, kriaukles, drugius, net ir labai retus egzempliorius, net *Hamearis lucina*, *Maculinea teleius*, a?!

Jaunuolis išraudo. Kaipgi ji, ta... ta... smarvė, gali įsigauti jo galvon? Nusisuko į langą įsižeidęs, bet ir kiek išsigandęs, o jei ji vis dėlto spėjo jo galvoje pamatyti VISKĄ, bandyda-

mas susidėlioti taškus ant „i“ – pasaulis toks painus, toks labirintas... Juk visiškai aišku, kad nei kulšis, nei poliglotas, nei „Komandirskije“ neturėtų su *ja* – jei galvosim logiškai – niekaip sietis, ir vis dėlto siejosi, po galais. Kažkaip siejosi...

Mergaitė tik pašnairavo iš tolo į senės pusę, jos absoliučiai nedomino nei laikrodis, nei „Sprite“, kurį mėgo labiau už bet ką.

O senoji, minkštai lyg ant pūkų pagalviuko dėl laimingo atsitiktinumo nutūpusi, malonumą nutarė pratęsti – skaniai pavalgius ir atsigėrus, „kolgi“ ir nepasišnekučiuoti draugiškoje atmosferoje? Jos akys blizgėjo, buvo atkutusi:

– Kokia puiki kelionė... Ir ponai tokie malonūs, – ji išdainavo lyg sau, lyg jiems. – Tai ar daug pinigiukų, ponas, man čia kainuos? – paklausė maivydamasi.

– Nieko, močiute, nieko, – nusijuokė vyras. – Tai ar toli dar tamstos namai?

– O, tai dar pavažiuosim, pavažiuosim, ponas... – pasakė patenkinta, ir jos akių vokai nusileido paslaptingai, kaip rupūžių (rupūžių akys, spindinčios nelyginant varis, kas nežino, grožiu pranoksta gazelių akis...), apgaubdami nepažinaus pasaulio tamsą su plyksinčiomis ugnelėmis – taip juodame kosmose, už šviesmečių, palikdami judėjimo pėdsakų uodegėles, švyti tolimi asteroidai.

– Bet mums jau reikia respiratorių. O tau gal ne? Tavo nosiai šitas aromatas turbūt pats tas? – moteris pasakė tyčia garsiai, reikliai spitrydama į Cezario profilį.

„Tikrai, kodėl, po velnių, mes ją paėmėm?“ – vyrą tas kvapas jau irgi žudė...

Staiga mergaitė – na, to ir reikėjo tikėtis – sužiaukčiojo, paskui suvirbeno plonu kaip pelės uodegos galiukas balseliu, galiausiai nebe verkė, o cypė – taip, atrodo, ji visai silpna, ją galėjo parblokšti vėjo gūsis, dabar štai parmetė kvapas.

– Tos moterų ašaros... Nu, ką, siusiot mažiau reikės... – senė ištiesė ranką taikydamasi paliesti mergaitės plaukus, bet moteris priekyje, atrodo, tik to ir laukusi, atsigręžė, net auskarai, raudonas Murano stiklas, pritariamai sutilindžiavo, ir pagaliau rėžė, ką norėjo:

– Užsičiaupkit, tamsta! Ir džiaukitės, kad išvis čia sėdit ir važiuojat! Galėjot ir nevažiuoti! Man jau, Petrai, gana! Lilita, prasisek!..

Mergaitė, paakinta motinos žodžių, prapliupo su nauja jėga, galiausiai ėmė nebeatgauti kvapo, dusti, žagsėti... Berniukas neapsikęsdamas – tos mergų ašaros! – nusikeikė triaukščiu, ant viršaus dar uždėdamas: „Durnių laivas, blia...“ Tėvas, vos tai išgirdęs, įsiutęs išjungė ką tik suskambusį telefoną ir jau ėmė kauptis moralui („Tu, šikniau, negerbi nei savęs, nei kitų“ ar ką nors panašaus), tik vis nesumojo, nuo ko čia įtaigiau pradėti – moralai, kaip ir apskritai kalbos, tostai ir anekdotai, buvo jo silpnoji vieta, niekada jais nesublizgėdavo, moteris irgi jau, kaip sakoma, ėjo iš krantų, žodžiu, citrinieniame sedane – sąmyšis, triukšmas, dantų griežimas. Tik niekas netrikdė senės olimpinės ramybės. Ji sėdėjo atlaidi ir net geranoriška jų žmogiškoms silpnybėms ir nuodėmėms, sėdėjo šiltai ir užtikrintai, nes buvo to nusipelniusi: visas pasaulis jai skolingas, ir tai, kas

yra duodama, ponai, jokia paslauga – teisėtas skolos grąžinimas, vo taip! Vėl užsivertė „Sprite“, vaikams nebesiūlė, tik slapčiomis, kad nematytų tėvai, mirktelėjo erzindama: „Pavydėkit, kilbukai...“

Kai jau buvo galima sustoti ir ji su visais savo ryšuliais ėmė rabždintis laukan, jie, dievaži, atsikvėpę su neslepiamu palengvėjimu, taip pat išlipo pramankštinti kojų, o iš tikrųjų, ką čia slėpti, – išstumti iš plaučių tą baisųjį kvapą...

Ir tada senė, pranokdama pati save, kitaip nepasakysi, nekalčiausiu veidu dar lyg niekur nieko paprašė: gal kuris palydėtų ją iki namų? Netoli, galima sakyti, čia pat, tik už kalniuko. Geriausiai būtų (paskui jie prisimins tą jos žvilgsnį, vario spalvos, gelsvai rudą, neperprantamą, žodžiu, rupūžišką), jei palydėtų tas berniukas, ji smiliumi dūrė vaikui į krūtinę.

Moteris net žodžių pristigo:

– To dar betrūko! Petrai! Aš ne-lei-džiu! – išskandavo vyrui tiesiai į veidą.

Bet vyras, dėbtelėjęs į ją baltom, nusispjovė:

– *Tu* neleidi? O *aš* leidžiu! Palydėk, sūnau...

„Yesssss!“ – berniukas, sugniaužęs kumštį, azartiškai truktelėjo žemyn tą įsivaizduojamą rankeną, traukomą Holivudo filmuose ir ne filmuose – mūsuose, kai tik sakoma *yes* su daug „s“. Jį ginė smalsumas – kokiuose apartamentuose gyvena *tokie* laikrodžiai. Ir kas dar, be jų, ten gyvena? Viliojo pažadas, kuriuo mėgsta persirengti pavojus. Kaipgi čia, šioje vietoje, neprisiminti tų jos namuose kabančių išnarų – kadaise ten būta gyvsidabriško judrumo padarėlių

su kūnu ir krauju, jaunučių, vinklių kauliukų, švelniakailių, nudobiami prityrusios ir neperkalbamos rankos, kažin ar jie suspėdavo bent iššiepti dantukus. Cyptelti...

Jis paėmė nešti „Maximos“ krepšį, ir senei dabar nebereikėjo nieko užsikrauti ant kupros, nueidamas paskui ją, jis, kietuolis, dar mirktelėjo tėvams: „Ko dabar nukabinot nosis, nors turėsiu ką mokykloje papasakot.“

Kai jiedu ėmė kopti į kalną, jis negalėjo atsistebėti, kad ją reikia vyte vytis, pasirodo, ji visai ir nešluba, eina spėriau už jį, ką ten eina – lekia, o jo „Maximos“ krepšys toks sunkus, turbūt prikrautas švino. Senė, į kalną vis stiprėjant vėjo siausmui, jam dar riktelėjo per petį:

– Žiūrėk man, kilbuk, neatsilik!

Žinoma, jis neatsiliks, čia principo reikalas, nusispjovė „tėvo būdu“ ir įsirėžęs tempė į kalną savo naštą, pāskui principą ir, aišku, pāskui laikrodį, galimas dalykas, ne tik pāskui jį – kuo toliau, tuo labiau ta boba jam darėsi „gauruota mįslė“...

Kai ant kalno jų figūrėles nuskandino kamuoliniai debesys, mergaitė apačioje prisiglaudė prie motinos ir jiedvi apsikabino:

– Na, ko gi tu?..

– Ko... Ji tokia sena ir baisi... Kodėl ji nemiršta?..

– Ji mirs tada, kai jai bus reikalas! – nukirto vyras, paspardydamas padangą.

Nusispjovė. Tos mergos (blia...). Padaužęs delnais krūtinę, susirado priekinėj striukės kišenėj cigaretes, užsirūkė. Dūmai, kai užsitraukdavo, pro nosį išeidavo plonomis veržė-

liomis srovelėmis, paskui iš burnos išvirstančiame debesyje pradingdavo visas veidas. Netikėtai cigaretės paprašė ir moteris...

Jie dairėsi rūkydami... Nuokalnėn už plikų juodalksnių netikėtai išnirusi (daro vingį?) tekėjo upė. Ji varė, regis, dar ne vandenį – magmą; tik šiąnakt čia – juste jutai – vėluodamas, riaumodamas buvo išplaukęs ižas, visu paupiu galinga jėga į krantą buvo išsviedusi lytis, kaip prieš milijonus metų sprogusio ir ištaškyto pasaulio ledines skeveldras, po vieną, po kelis ant jų tupėjo nuo vėjo pašiurpę kirai – keista vieta...

Vyras, numetęs nuorūką, pritraukė pilnas plaučių talpyklas oro ir ėmėsi atidarinėti sedano dureles, moteris suskato jam į pagalbą. Jis vėl įjungė telefoną, ir kažkas iškart paskambino, dėl žoliapjovės: „Žinoma, kad kokybė garantuota, galit neabejot – vokiečio darbas!.. Ima, ima ir smulkius krūmus, mulčiuoja...“ Kitu telefonu pats paskambino: „Saniok, ką ten sapalioji? Vėl vikšrai? Kalbėk, jomajo, aiškiau! Tai jūs dar ne Kuprioniškėse?! Sania, apsigraibyk, tu jau apspangęs? Sania, jau?!“ Kad ir kaip keista, tie skambučiai, nesiliaujantys kiaurą parą, vedantys moterį iš proto, primetantys Sanios ar Mišanios užgėrimų ir išblaivėjimų grafikus, šeiminius cirkus, skyrybas ir susiėjimus, „greitukus“ ant stalo ir po stalu, kvėpavimą, pažastų ir kojų prakaitą, penktadieninį alų su puta ant Sanios ūsų šepetėlio (vyrui kalbant telefonu, tie kvapai braute braudavosi į šnerves ir nuodijo gyvenimą), dabar buvo jaukūs, raminantys. Naminiai. Tokios naminės būna

iš klajonių, šalčio ir darganų į šilumą prisibeldus languotos šeimininkių prijuostės su kišene ant pilvo. Kapsėjo laikas, jau ir šalta darėsi, o vaikas vis negrįžo... Vyras apsidairė, klydinėjančiu žvilgsniu fotografuodamas šią keistą vietą. Skaičiavimų, matematinio tikslumo žmogus bandė nustatyti tikslią jų buvimo vietą kelių atlase, žemėlapio koordinačių tinklelyje – G tai ar B? O gal jau vis dėlto C? Staiga suduslėjusiu balsu paklausė, ar jiedvi nieko neišgirdusios. Lyg kažkas būtų suklikęs... „Ne, nieko", – mergaitė pastiro, o moteris, sulaikiusi kvapą, klausė vėjo ir elektros laidų gausmo. Klausė nebe ausimis – nugarkauliu. Kai taip įsitempi, užgirsti ir tą plyštančio voratinklio garsą – toli laukuose sniego ikreliai leidžia vandenį...

Vyras tylėdamas užrakino mašinos dureles, ir visi trys nesitarę, lyg būtų duotas ženklas, tekini pasileido į kalną. Ir mergaitė? Nė minties, kad ji čia pasiliktų viena, svaigo galva nuo oro pertekliaus, smūgiavo kvapai – žemės, žolių šaknų, polaidžio vandens, pelynų juodų stagarų, oro, – bet ji didvyriškai laikėsi ant kojų, tik kodėl viskas – ir ta pernykštė žolė, ir velėna, ir net vakarop vis dar sustiklėjantis oras, skambus, melsvas, – kvepia... ta sene?

Ant kalniuko jie užbėgo uždusę, ir tai, ką išvydo, pakirto kojas. Apgavystės akivaizdumui nebuvo ribų: atsivėrusioje milžiniškos erdvės platybėje, atsagstytas iki paskutinės sagos, plaikstėsi palaidas vėjo apsiaustas. Ir – jokio būsto. Jokios pašiūrės, jokios trobelės ant vištos kojelės, ničnieko, kur būtų galima gyventi žmogui. Dykros, krūmokšniai ir vieniši medžiai, pernykščios žolės prerijos, tolumoje – miš-

kas. Miškas taip toli, ištirpęs horizonte, mėlynas, kad jie nieku gyvu nebūtų įstengę iki jo nusigauti. Senė su berniuku tiesiog dingo.

Neįstengdami atsitokėti, patikėti tuo, ką mato, jie desperatiškai žvalgėsi nuo kalno, juk tai fokusininko triukas: šimtų žiūrovų akivaizdoje į cilindrą sudedamos pirštinės, triušiukas, skarelė, kaklaraištis ir piniginė, o mirksnis, mostelėjimas burtų lazdele – ir cilindras tuščias. Jų sūnus prasmego skradžiai žemę.

Moteris suspigo. Bloškusi rankinę į stagarus, ėmė kumšteliais tvatinti vyrui krūtinę:

– Prakeiktasis! Niekše! Niekšeee...

Vyras, įgaužęs sprandą, smūgius priimdamas pelnytai, traukėsi atatupstas, Dieve brangus, kaipgi čia yra, jis karštligiškai kalkuliavo kilometrus nuo kalno papėdės iki miško ir atgal – racijos žmogui, visą gyvenimą pasikliaujančiam logika, pačiupinėjamais dalykais, mašinų prieširdžiais ir skilveliais, nepripažįstančiam jokios mistikos ir jokių spekuliacijų, dar niekada taip nebuvo iščiuožęs pamatas. To jausmo net nusakyti neįmanoma: rodos, skambini vėjui, o jis nekelia ragelio...

Taip taip, telefonas... Jis desperatiškai išsitraukė vieną savo mobiliųjų. Maigytų ir maigytų mygtukus. Bet į ką kreiptis? 112? Kur jie yra? Koks čia policijos komisariatas? Važiavo autostrada, tada Anužiai, sukti niekur nereikėjo, bet kaip tyčia ties Anužiais jam šovė į galvą pasukti dešinėn, pasukti juokais, pasukti, kaip sakoma, ant durniaus, kad būtų linksmiau, nuklysti jie negalėjo, anokie čia ats-

tumai, ta Lietuva – išvis gaidžio ašara, gali ją skersai išilgai išvaikščiot, o X failais jis netiki, jokiais X failais netiki iš principo, ir vis dėlto... Jis suvaitojo.

Kai taip nutinka, pereini visas neišvengiamas stadijas – stacijas: šoką, neigimą, pyktį, kaltų ieškojimą, skausmą, sugniužimą, apatiją. Apmirtį... Jie blaškėsi ant kalno kaip pamišę. Vyras rėkė plačiai pražiota burna, virpindamas mažąjį liežuvėlį gomurio gale, gerklės šaknyje, šaukė sūnų vardu, bet tas šauksmas, kas, kad iš visų gelmių, susigerdavo į vėją, kaip sapnuojant, persekiojant košmarui susigeria į sapno vatą. Moteris iš nevilties susmuko ant žemės, ji jautusi, visą laiką jautusi, kad kažkas nutiks... Mergaitė lyg užsukta zujo nuo vieno prie kito, pratisai cypdama, kniaukdama, – ji reikalavo dėmesio, be jo tiesiog nebemokėjo kvėpuoti, imdavo dusti. Pavargusi sukuksėdavo ir vėl užsivesdavo iš naujo...

...Leidžiantis žemyn, sangrąžos dalelytė jau buvo pramušusi volę. Moters skruostus plikė sausos pykčio ašaros. Ji jau seniai apie tai galvojusi, bet dabar – viskas! Tuojau pat, vos jie grįš į miestą, ji padės jam susikrauti šmutkes, kas netilps, eis tiesiu taikymu per balkoną, jai JO – psicho, lopo, idioto, locho, lūzerio, veiloko (brudenos!) – nereikia nieko, tegu eina į visas keturias puses. Tik pirmiau sugrąžina JOS Vitaliuką...

Pablūdusį, nuo kaltės ir nevilties apgirtusį vyrą skyrybų idėja pasiekė lyg per ūką, bet ūmai išsiblaivęs jis suprato, ko nori, – tų skyrybų, pasirodo, nori dar labiau, ir krauju pasruvusiomis akimis, pats nustebęs, kad taip iki galo, taip

absoliučiai sutampa su savimi, suriko tai, ką jau seniai norėjo surikti, bet vis lyg nedrįsdavo:

– Užsičiaupk, kale!

Mergaitė, inkšdama jau visai be jėgų, braudamasi per pernykščią žolę, apkibusi lakišiais, dar nikstelėjo koją, įsikando liežuvį, bet jos niekas nepaisė – staiga motina atsigręžė į ją su baisia neapykanta.

Prie mašinos jie nusileido per kemsus, kliūdami už stagarų, svetimi vienas kitam, kas sau – panašiai grįžta iš pralaimėto mūšio nuteriotos kariuomenės likučiai. Kai vyras bandė ne savo ranka rakinti mašinos dureles, – tik kur, kur dabar jiems pasiduoti? – iš už kapoto pasigirdo...

Taip, tai buvo įžūliausias kikenimas:

– Išdū-ū-ū-ū-ū-ū-riau!

Priešais stovėjo Vitaliukas. Gyvesnis už gyvą čiulpė saldainį. Ar tik ne trupiniais aplipęs barbarisas, sužvejotas aprūdijusiose didelio (profesoriško) stalčiaus sietuvose tarp visokio šlamšto, colinių vinių ir vinučių, prieštvaninių stiklinių švirkštų su metaliniu stūmokliu ir adatų, sagų, dar net su caro ereliu, skardinių dėžučių nuo pastilių, siūlų ričių, apakusių veidrodžio šukių, nuzulinto švitrinio popieriaus, dulkių, taip nuraudonina liežuvį ir lūpas?

Kas ištinka tokią akimirką? Žinia, kas – kaulus traiškanti devynių aukštų namo džiaugsmo banga, bet tik labai trumpam.

– Ką ten turi burnoje? – motina savo vaiką norėjo ir užmušti glėbyje iš meilės, ir prikulti. Labiau, regis, prikulti, dar neatitokusi iš siaubo (tik dabar ėmė justi to, kas nutiko,

mastą), sumišusio su suvokimu, kad per penkiolika minučių į šipulius gali sudužti likimas, sudužti nebeatšaukiamai, ir juokai čia jau pasibaigę, nesąmoningai gailėdamasi, tiesą sakant, greitai netgi labai gailėsis, tik ar jau neužsitrenkusios durelės atgal? – nagais įsikirto sūnui į smakrą. – Spjauk man tučtuojau, šikniau!

Tas mažvaikis, žinoma, erzindamasis saldainį kaipmat prarijo.

Moteris neatlyžo:

– Kur? Kur *ji* gyvena?

Sūnus atsakyti delsė. Delsė nerūpestingai, lengvabūdiškai, tai varė į neviltį, bet dar labiau išgąsdino, kaip jai pasirodė, ūku aptrauktos akys – tokios dūminės... O jis (kas jam?), kad tik būtų paliktas ramybėje, mostelėjo ranka kaip pakliuvo, turėkitės:

– Ten...

Ten... „Ten" galėjo būti čia. „Ten" galėjo būti kur tik nori: prie šio kalnelio, kurį supiltum kepure, ir už šimtų, tūkstančių kilometrų Andų kalnuose, galėjo būti Rytuose ir Vakaruose, Šiaurės ir Pietų ašigaliuose, Afrikoj, Zimbabvėj, galėjo būti ore, vandeny, žemėje, mažiausiose materialiosiose kietųjų kūnų dalelytėse ir nematerialiosiose, ne kūnų, šilumoje ir šaltyje, šviesoje ir tamsoje, net pačiu neleistiniausiu būdu tavo galvoje, mintyse, ką tik užgimusiose svajonėse (nes bet kokioje pradžioje, kaip žinome, jau slypi ir pabaiga) – visur.

Nagi, paskubėkim! Vyras ragino, rodės, reikia kuo skubiau nešdintis iš šios vietos... Tačiau kai jie sulipo į mašiną

ir jis karštosiomis bandė užkurti variklį, iškrito rakteliai, pasilenkęs graibė stenėdamas, raudonio išmušta plike, – tas nustekentas ir vis dėlto gyvas mūsų dienų vyro instinktas ginti šeimą, savo moterį ir vaikus! – bet pirštai neklausė, nes „runkas jau tinka tik aguonam in bundelių barstyt", nusikeikęs atsisėdo, spauste prispaudė rankas prie vairo, kad apsiramintų, suimtų save į nagą, taip ir liko sėdėti nuleidęs galvą, įrėžęs sprandą. Kaip jautis.

Ir tada – pūga, balandžio pradžioje, iš nieko... Sūkuriuodama stichija ėmė švelniai supti ir mėtyti mašiną, jie sėdėjo jos kapsulėje, už langų siaučiant chaosui, besiblaškančių atomų srautams, pačiame tos sumaišties epicentre, klausydamiesi baimės užvytos tylos ir vienas kito alsavimo. Staiga – garsas... Prozos mago mums papasakotas vienuolės Siervos Marijos atvejis, kai iš plikai skustos galvos kalasi plaukai, burbuliukais mušdami į paviršių ir vydamiesi sruogom stačiai akyse, – joks magiškojo realizmo triukas. Tai – klinika, deja, kol kas plačiau neištirta ir neaprašyta. Jie visi sužiuro į mergaitę... Ta nevaikiško susidrumstusio žvilgsnio tamsa, kai liga, ilgai grūmusis ir galiausiai nenoriai atsiplėšusi, jau ima palikti savo saldžią buveinę. Po baltutėle veido oda supulsuojantis raudonis, stačiai akyse virstantis pienu ir krauju. O garsas... Lyg kažkas plyštų, lyg skiltų, toks garsas būna, kai, įveikdama luobelės šarvą, nūnai jau lukštą, iš pumpuro sprogsta gyvybė.

Norėčiau būti Karenina

Rodės, kaip toks neišvaizdus menko kūno, neįsimintino veido žmogus, apie kokius sakoma – joks, galėjo turėti tokias stebuklingas rankas? Ištuštėjusiam pliaže, jiems gulint ant rankšluosčių, jis paliesdavo (vos vos) jos skruostą, paskui, sulaikęs kvapą, pirštų galiukais, pačiais receptoriais – petį, įsidrąsinęs, žinoma, galvodavo ji, nuėjęs savyje ilgą kelią, kita delno puse, krumpliais, irgi vos vos, perbraukdavo liemens linkį (visą laiką stebėdamas jos veidą), galiausiai – virš jūros lygio iškilusį ir horizontą jam užstojantį jos klubą, išskobtą talentingiausio meistro pačiame kūrybinių jėgų žydėjime – jaunystės, kojų pirštais užgaudavo jos kojų pirštus... Jei jis būtų buvęs siuvėjas (bet siuvėjas jis nebuvo), jam būtų pavykę be žirklių, net siūlo į adatą neįvėrus, pasiūti jai ploniausią, tokį ploną, kad beveik nesamą, rūbą. Rūbą iš oro... Kartą ji pravirko, ne, ne iš laimės – iš laimės neišsipildymo, juk neišsipildymas, kaip ir bet kokia stoka, dažnai yra kur kas daugiau nei pati laimė, pats turėjimas, nors mums ir atrodo priešingai, o to kitko, apie ką čia pagalvojote ir ko tikėjotės, tarp jų nebuvo. „Tik tiek“, – pasakytų kitas įstabus meistras, žodžių siuvėjas... Leidžiantis saulei, nuo pakrantės jie nueidavo paskutiniai, dildavo diena, už

nugaros likdavo žalsva jūros šviesa, vis dar atsispindinti danguje, žvirgždu ir plokščiais akmenukais nuklotas pliažas, pakeliui į viešbutį nusipirkdavo virtų kukurūzų burbuolių, kainuodavusių, rodos, 50 kapeikų... Akimirkos, kai ji prieš trisdešimt metų ilsėjosi Adleryje, saulėlydžiai, juodi kiparisai, tas žmogus, veikiau ne žmogus, o jo „tik tiek" – atmintis šį jos praeities inkliuzą uždarė kaip perlą kriauklėje. Kaip per tiek metų galėjo nepasimiršti tokie niekai?..

Susipažino su juo Maskvos Šeremetjevo oro uoste, kai su poilsiniu kelialapiu į Sočį teko skristi per Maskvą. Pro šalį tada plaukė, kaip ji, dar niekur nebuvusi, įsivaizdavo, visa didžioji šalis (užsieniui buvo skirtas kitas terminalas): kirgizai, uzbekai, tadžikai, turkmėnai, šilkiniai chalatai, plačios kelnės, tiubeteikos – Vidurinė Azija, o ir snieguotas Kaukazas, Sibiras, tas tai barzdotas, kaltūnuotas, ką tik nuo pečiaus, plačiais marškiniais, sujuostais pakulų virve, einantis ristynių su meškomis, ir ji nė akimirkos nepaleido iš rankų lagamino. Naktį jį laikė apglėbusi kaip pagalvį, kol tas vyras su akiniais juodais raginiais rėmeliais, sėdintis priešais ir vis į ją žvilgčiojantis, galų gale priėjo ir pasakė: „Nebijokit, aš bagažą pasaugosiu, o jūs pamiegokit, pamiegokit..." Ji apsidžiaugė, kad ir Adleryje jis paėmė iš jos tą prakeiktą lagaminą panėšėti – vykstąs, pasirodo, kaip tik į tuos pačius poilsio namus. Ji tada dar pajuokavo, kad visai nemoka keliauti, – prisikrovė štai visko per daug: keturios poros basučių, dešimt suknelių... Tą patį vakarą jis pasisiūlė draugauti, t. y. kartu eiti pasivaikščioti ir į šokius, nes atvažiavęs čia irgi vienas, nors yra vedęs ir turi pusantrų

metų sūnų, šitai, nepūsdamas į akis miglos ir neapsimetinėdamas, prisipažino iškart, kaip, beje, ir tai, kad dirba Baku žemės ūkio akademijoje inžinieriumi. Jie šokdavo iki paryčių: Donna Summer, ABBA, Bonnie Tyler, „Queen", Shakin' Stevens, „Boney M.", Al Bano & Romina Power, „Felicità"... Rodos, intymiai susikabinę už parankių, o vis dėlto taip, kad tarp jų nesunkiai būtų įsiterpęs trečias, jie ilgai vaikščiodavo buksmedžių ir juostančių kiparisų alėjomis, kvepėdavo jų derviniu kvapu, šiek tiek primenančiu ambrą, muskusą ir žemę, tai sveikatos kvapas, aplankė dendrariumą, „Rivjeros" parką: bananai (ji matė pirmą kartą), magnolijos, rododendrai, gulbės, antys ir povai, baltos pavėsinės, fontanai ir skulptūros, kaip gyvi iš XIX amžiaus (dabar, atmintyje, jie atrodė cukriniai), – buvo nuostabu. Tik vienas dalykas... Kaskart, kai reikėdavo atverti piniginę, jo smilkinyje išpampdavo gysla, solidžios profesijos žmogų, inžinierių, išmušdavo prakaitas, jis kažką sau po nosimi murmėdavo, lyg poterius, lyg užkeikimus, ji stengėsi to nepastebėti ir, kur tik galėjo, už viską mokėjosi pati, bet nuo to, atrodo, jis tik dar labiau prakaituodavo... Užtat paskutinę dieną, nusivedęs į univermagą, nors ji ir priešinosi, karštai gynėsi abiem rankom, nupirko jai, nepaisydamas protestų, odinius aulinukus su kailiu. Atminimui. Nuo Dmitrijaus iš Baku.

Jos kambario draugės, poilsinius kelialapius išnaudodamos ne taip kaip ji, o „na vsiu katušku", stebėdamos jų draugystę, tas parankes, vis sakydavo: „Na, kodėl gi tu įsikibai į tą beviltišką tipą, į tą skurdžių? Ko nesusirandi ar-

mėno arba gruzino – turėtumėm konjako, arbūzų ir „Kara-Kum“...“ Kartą ji joms prasitarė apie pliažą ir tuoj pasigailėjo – užvertusios galvas jos kvatojosi, kol pavargo: tai tas tavo selskochoziaistvininkas dar ir seksualiai represuotas?.. O, meilės čia aplink virte virė, visi buvo sveiki, gyvybingi, pilni syvų. Represijų nė iš tolo. Vienoj kavinėj prie baro, ji prisimena, priėjo vyras su jūrinike ir nekantriai tampydamas petnešas paprašė rakto nuo pagalbinių patalpų, tas patalpas, kur jis užėjo su peroksidine dama, – girdėjo visa kavinė, – tuojau ištiko žemės drebėjimas, o kai po dvidešimties minučių jie vėl pasirodė rampos šviesoje, damos tušu apvestos akys buvo išsprogdintos, o jo, nuo meilės vos gyvo, petnešos vilkosi žeme...

Po Adlerio jis, tas Dmitrijus, rusas iš Baku, jai dar vis rašė ir rašė, galiausiai nutilo, vėl parašė po ilgesnio laiko, po metų: išsiskyręs su žmona. Laiškas, kaip jai pasirodė, buvo nervingas, visas iš vientisinių sakinių, lyg kokių suplėšyto paukščio pasklidų kauliukų, taip be išlygų, besiglaudžiančių šalutiniuose prijungiamuosiuose, žmonės rašo, kai pasiryžta eiti „va bank“ – mirti arba gyventi, nes kelio atgal nebelieka. Bet ji buvo ką tik laimingai ištekėjusi ir jai buvo smagu apsimesti naiviai ir dar jį paerzinti – atsakyti gimnazistiška mergaitiškų albumėlių maniera, Puškinu: „No ja drugomu otdana i budu vek jemu verna...“

Gyvenime jai tikrai pasisekė, ką ir kalbėti, jos vyras – nesavanaudiškumo ir paslaugumo įsikūnijimas, tai taip reta. Kai būdavo šalta ir dar nekūrendavo, jis skubėdavęs sušildyti jos lovos pusę, t. y. greit ten pagulėdavęs, kol ji ateida-

vusi. Užbėgdavo už akių jos norams. Jai niekada nereikėjo tampytis su nešuliais, jis apipirkdavęs, parveždavęs, parvilkdavęs, o dar ir lupdavęs, skusdavęs, tarkuodavęs, maldavęs (ir pikliavodavęs kantriai kasdienybės miltus), kai ji neturėdavusi ūpo, kai jai skaudėdavo galvą ar šiaip kas. Moterų, jis sakydavo, tokia ypatinga nervų sistema, tokia plona oda, tai ne vyrų. Vyrų oda – krokodilų. Jie beveik nesipyko, o ir kaip pyktis su geru žmogumi? Be to, kartą Vilniaus senamiesčio labirintais jis tol vijosi nepažįstamai moteriai iš rankų rankinuką išplėšusį vagį, kol šis siauroje gatvelėje, kažkokiam pusrūsy, jam atsivėdėjęs smogė; ligoninėje teko operuoti sukneždintą nosį ir sukabinti atsiknojusį antakį...

Prabėgo penkeri santuokos metai, ir ji – kaip toje stebuklinėje pasakoje su pasikartojimais – vėl gauna iš Dmitrijaus laišką. O tas žmogus jai, pasirodo, jau suvis išdulkėjęs iš galvos. Ką tik po antrojo gimdymo, su pienu ne tik krūtų liaukose, bet ir venose, arterijose, tarp kalno marlinių vystyklų (sauskelnių era dar nebuvo prasidėjusi), buteliukų ir mišinukų, žinoma, privalomųjų kupančių puodų, kaipgi be jų, ji jo laišką perbėgo stiklinėmis akimis ir suplėšiusi išmetė į šiukšlių kibirą: intrigai neturėjo nei laiko, nei jėgų, net smalsumui – noro. O kad tas ruskelis jai būtų voke atsiuntęs miego!

Jie abu su vyru daug dirbo, ji bibliotekoje ir mokykloje, be to, šį tą pardavimui mezgė naktimis, jis – vandentiekio tarnyboje, dar ir sargavo, reikėjo auginti sūnus ir mažą dukrą. Tikrovė juos gludino, svidino kaip švitrinis popie-

rius, bet jie nepasiduodavo: jei vakare koks koncertas, renginys, o iš sūnaus kailinėlių lyg tyčia ištrūkusios dvi sagos ir ji neapsižiūrėjo, nesuspėjo įsiūti, įniršusi tuos kailinėlius apvynios špagatu ir vis tiek kartu su vaikais išeis, atstačiusi pūgai jauną liepsnojantį veidą...

Kad prisidurtų pinigų, abu filmuodavosi. Filmavimasis, be uždirbamų pinigų (kartais ten reikėdavo tik pasivaikščioti), – dar ir šioks toks įdomumas. To darbo jiems parūpindavo jos vyresnės draugės dukra, baigusi aktoriaus meistriškumo studijas ir kaip žuvis nardydavusi teatralų ir kino žmonių vandenyse. Paskui jiedu buvo įtraukti į nuolatinę duomenų bazę – fotografijos visu ūgiu ir veido stambiu planu, profiliu ir anfas, ūgis, svoris, akių spalva ir batų dydis – ir vis sulaukdavo skambučio, kai tik filmininkams prireikdavo kokio praeivio, kareivio ar baudžiauninko. Dar iki atsirandant dukrai jie su sūnumis vaidino būrus, laukuose prie ežero dalyvavo didelėje masuotėje – jie abu buvo aptaisyti pakuliniais maišais, o vaikai – mažais maišeliais; štai per garsiakalbį pasigirsta režisieriaus komanda bėgti į ežero pusę, ir visi, keli šimtai basų ir vyžotų būrų, bėga į tą pusę, paskui dunda į kitą, ir taip daug kartų, tiek, kiek yra dublių, kepinant vidudienio saulei, karšta, pila prakaitas, vaikai zirzia, kaprizijasi, bet reikia atidirbti... Tam filmui buvo juodai nudažyta lauke besiganiusi ožka (režisieriaus vizijai staiga prireikė juodos ožkos, nors pasiusk), šeimininkė paskui piktai verkdama reikalavo jai grąžinti baltą ožkelę, atlyginti nuostolius, antraip, sakė, paduosianti į teismą šituos dykaduonius, trypiančius laukus, jos ganiavą, juk čia

jos tėvai, seneliai ir net proseneliai ožkas ganė, žodžiu, ko tik per tuos filmavimus nenutikdavo... Teko jiems vaidinti ir karo pabėgėlius (Pirmasis pasaulinis), per darganą einančius paskui vežimus su manta mediniuose lagaminuose ir languotose skepetose, nuplaktus lietaus, išvarvėjusiomis akimis. Teko „padirbėti" baltais kaip kreida numirėliais, tiesiog gulėti lauke po bombos sprogimo (Antrasis pasaulinis) ir nekvėpuoti. Šalia ištaškyti daiktai, išdraskytas audinio rietimas, sugurintos lėkštės, paskleistos kortos, vienas nuo kojos nusmukęs batas mirko griovio vandeny, ji dar gulėdama pagalvojo: „Visai geras tas batas, gaila"; buvo labai šalta, ant veido krito retos pavienės snaigės, snaigėms ant mirusiųjų veidų uždrausta tirpti, jos ir netirpo – į vaidmenį, kad ir tokį menkutį, negyvėlio, turėdavai įsijausti... Jos vyrą dėl išskirtinių veido bruožų, ypač dėl nosies, buvo pakvietę kelių sekundžių Lenino vaidmeniui dokumentiniame filme (pagal tipažą, sakė, jis tiktų ryškių charakterinių personažų vaidmenims, visokiems istoriniams niekšams). Perrengtas, nugrimuotas, nudažytais plaukais ir antakiais, jis kalbėjo nuo garvežio Aukštuosiuose Paneriuose, tiksliau, ne kalbėjo, o tik gestikuliavo, jo balso jiems nereikėjo. Po filmavimo Leninas su Petru Pirmuoju ir Ivanu Rūsčiuoju dar už kampo parūkė, pasišnekėjo apie orus ir kylančias kainas, vienas kitam patapšnojo per petį, girdi, gal dar susitiksią kur gatvėje ar istorijoje. Jų vyriausiam suaugusiam sūnui irgi teko filmuotis, diena – penkiasdešimt litų, neatskaičiavus mokesčių. Tuo metu, jau pažabojus nusikalstamų grupuočių siautėjimą ir ėmus tai apmąstyti, buvo atsiritusi

filmų apie mafiozus banga, – jis gavo šilkinius marškinius su pailgintais kalnieriais, dryžuotą *gesati di Palermo* stiliaus kostiumą, baltas puskojines, batų dėžutę, pilną „auksinių" žiedų ir apyrankių, grandinių ant kaklo, rinkis ką nori, maukis, kabinkis, žvangink, svarbu tik, kad „akys doleriais blizgėtų".

Taigi, jiems per gyvenimą vis kas nors nubyrėdavo iš tų mažučių vaidmenų... Kai prieš keletą metų italai Vilniuje statė „Aną Kareniną", ji atitiko reikalavimus tarnaitės vaidmeniui – reikėjo tik pereiti koridoriumi ryšint balta krakmolyta prijuoste su padėklu rankoje (ankštoka suknelė trukdė kvėpuoti ir sulenkti rankas), o kitoje vietoje – ant rūmų laiptų palaikyti skrybėlaitės dėžutę. Jos pažįstamam, mokančiam anglų kalbą, iš dangaus nukrito netgi (šimtas litų) epizodinis vaidmuo: turėjo atidaryti karietos dureles iš viešbučio išeinantiems pagrindiniams personažams, pliaukštelėti delnais ir šūktelti *Go!* Taip, statant tą filmą dalyvavo ir lietuviai: ūsuoti didikai, kaimietės, vilkinčios šėmus paltus, apsigobusios rusiškom skarom, dengiančiom kaktas, nešikai, vyresnysis liokajus, kunigas, advokatas, net princesė Sorokina ir daugybė kitų; kai kuriuos ji pažinojo iš anksčiau – buvę būrai, baudžiauninkai dabar vilkėjo frakus ir mokėsi šokio judesio, skundėsi, kad spaudžia lakuoti batai... Filmuota įvairiose Vilniaus vietose, muziejuje, cerkvėje, filharmonijoje, geležinkelio stotyje, taip pat ir viename mokslo tiriamajame institute, įsikūrusiame šiaurietiško neobaroko rūmuose. Tądien, ji pamena, ten buvo šalta, bet pagal scenarijų trūko sniego, ir stora žarna pūtė

celiuliozinį sniegą, baltą ir purų, kaip tikrą, jis nuklojo gatvę už metalinių virbų tvoros, medžių šakas, žolę. Rūmų kieme spietėsi persirengę statistai ir aptarnaujantysis personalas, Ana Karenina, avinti kroksus, gėrė karštą arbatą, rankas šildėsi gumine pūsle, o vyriškis lapine kepure jai vis taisė grimą, nes šalo veidas. Merginos iš žirgyno kantriai mokė arklius su karietomis apvažiuoti klombą ir sustoti prie paradinių rūmų durų, staiga vienas pasibaidė, sužvingo, stodamas piestu, sakytum pranašaudamas tragišką finalą. Rūmų langai iš lauko buvo uždengti juodomis paklodėmis, kad vidus, Kareninų apartamentai, paskęstų naktyje... Tos akimirkos, kai „apsnigtoje" gatvėje policija sustabdo eismą, automobilius, troleibusus, ir, lyg nematomai rankai davus ženklą, ima tiksėti kitas, apšarmojęs ir labai tolimas, laikas: atgyja juodi apsiaustai ir cilindrai, damų kailių apykaklės ir movos, klostuotų, raukiniais puoštų, užpakalyje pūstų suknelių turniūrai, virpa auskarų perlai, plaukia odiniai lagaminai, sakvojažai, rankinukai, į grindinį caksi arklių kanopos, o už karietų langų veriasi XIX amžiaus bedugnės... Bet labiausiai jai įstrigo ne tai, o scena, kai grafas Vronskis neša Aną išsipašiusiais plaukais nuo rūmų per kiemą vartų link, į gatvę, į jos laisvę ir meilę (ir mirtį), vis girdisi *Action!*, jis vis neša, o Ana vis žvelgia į antro aukšto langus, kur už portjerų turėtų slėptis ir akimis ją palydėti akmeninio Karenino iš jos atimtas jų mažasis sūnelis...

Grįždama pėsčiomis namo po filmavimų, – ji dar nežinojo, kad epizodų, kuriuose vaidino, filme neliks, – jautėsi išsunkta, bet, rodos, ne tos dienos darbo. Sustojo ant tilto

per Nerį. Pasirėmė turėklų. Įsiklausė: kažkas joje tolsta, nubėga neatsigręždamas mažais žingsneliais. Kaip trupiniais. Virpa tolimos miesto šviesos – lyg pro ašaras... Moterys kartais nei iš šio, nei iš to dėl niekam nesuprantamų, nepaaiškinamų, nes neapčiuopiamų, priežasčių pavirsta anom kareninom, žiūrinčiom nuo tilto į upės vandenį ir besimatuojančiom sietuvą: vienas, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni...

Paskui dar daug visko buvo – ir gero, ir blogo, ir šviesaus, ir tamsaus. Ir tas švitrinis popierius – jo atsargos juk niekada neišsibaigia, ar ne? Štai juos ir vėl kviečia vaidinti būrus, Blinda ir baudžiauninkai – neišsenkanti lietuvių kino versmė... Kai ji po darbo priėjo pasirašyti lape ir atsiimti dienos atlygio iš moters, išmokančios pinigus, toks jaunuolis į kukšterą sukeltais plaukais, juodais akiniais raudonais rėmeliais – „katės" akimis, kartu su savo draugu, lyg vyruku, lyg mergina nuo klubų nusmukusiais džinsais kabančiu klynu, matyt, kažkokie asistentų asistentai, trainiojęsi aplinkui, šiaip sau, juokais, jos paklausė:

– Ką gi ponia dar norėtų artimoje ateityje suvaidinti?

Ji, juoko iš dyko buvimo neperpratusi, atsakė rimtai ir iškart, jai nebereikėjo pagalvoti:

– Norėčiau būti Ana Karenina...

– O! – šūktelėjo vienas.

– O! Netgi taip? Pagaliau kodėl gi ne?.. – nuoširdžiai pridūrė kitas, tas lyg vyrukas, lyg mergina. – O žinot, jūs būtumėt neprasta Karenina...

Kai ji jau buvo nuėjusi, už nugaros – sprogo:

– Mua-ha-ha-ha-ha-ha-ha-ha!..

Bet galbūt jie – o šventas naivume, viltie, durnių motina – tyčiojosi ne iš jos?..

...Vieną žiemos vakarą, grįžusi iš darbo, ji pašto dėžutėje tarp visokio reklaminio šlamšto rado laišką. Užsieninį. Iš pradžių nesusivokė, iš kur, o paskui... Laiškas buvo iš praeities: ne iškart atpažino tvirtas keturkampes raides, panašias į juodus kvadratinius akinių rėmelius... Sutriko, nežinojo, ką daryti. Bet tuoj sugavo save nudžiungant: nieko nėra namie, voką ji atplėš netrukdoma ir skaitys visiškai viena... Nė nenusivilkusi palto, iš pradžių popierių, persmelktą vos juntamo tabako dūmo, tolimos šalies dūmo, perbėgo kaip išdegusi akis (darbo reikalais jis buvęs Rygoje, taigi čia pat, bet net nedrįsęs jos ieškoti!), kol pabaigoje, jau beveik be kvapo, nujausdama, ko tikisi, – kartais mums reikia tiek nedaug, trijų žodžių, – rado: „Ja vas ne zabyl...“ Atsisėdo ir ėmė skaityti iš naujo, lėtai, kai kurias vietas po keletą kartų, pauostė laišką, įkvėpė pauzes, nutylėjimus, kas nepasakyta, o tarp eilučių turėjo būti daug daug nepasakyta, ir užsimerkusią ją apakino balta Adlerio saulė... Norįs atvykti į Vilnių, ją pamatyti, bet nesąs tikras, ar ji tebegyvenanti tuo pačiu adresu – tai prilygtų stebuklui... Jai pasirodė, kad žinia yra pasiųsta anoje epochoje, o gauta šioje, – taip violetiniu rašalu rašytus laiškus, susuktus į tūteles ir užkimštus buteliuose, metų metus po dugną ritinėja, blaško vandenynai ir jūros, kol vieną dieną bangos išmeta į krantą, – jūra laišką išskalavo į jos pašto dėžutę... Elektroninio pašto adresas

esąs toks: dmitr.3785@yahoo.com. Ji negalėjo patikėti, kad atsakymą štai atkaukšės klavišais, paspaus *Send*, ir jis, tas žmogus iš praeities, kurioje dar nė būti nebuvo savaites, tūkstančius kilometrų į keletą sekundžių suspaudžiančio *Send*, gaus jį jau kitą akimirką.

Atsakyti neskubėjo: reikėjo nusiraminti, nepulti strimgalviais, viską apgalvoti, svarbiausia – neparašyti nei per daug, nei per mažai, atsakyti nei pernelyg entuziastingai, nei pernelyg atsainiai, antraip jis... neatvažiuos. Vos sulaukė kitos nakties, kai visi sumigo... Ir atsakymas ekrane išniro tuojau pat: „Aš atskrendu!“ Vadinasi, jis kaip tik šiuo metu juoduose žiemos nakties toliuose, kosminėse platybėse, kurių ji nė įsivaizduoti neįsivaizdavo, sėdi prie švytinčio monitoriaus ir jai rašo. Tas lūkestis, slepiamas net nuo savęs, apie kurį ir kankinama nebūtų prisipažinusi, net sau, labiausiai sau. Bet – kiek išgąsdino šauktukas.

Kambarį viešbutyje nutarė užsakyti internetu. Šiek tiek glumino pačios, lyg tai būtų ne ji, o kažkas kitas, jai svetimas, sugalvoti įnoriai: viešbutis turintis būti neišskirtinis, nekrentantis į akis, beveik nematomas, bet ir neprastas, ne pats pigiausias, netgi brangus, turi būti ne didelis, o tik keliasdešimties vietų, butikinis, privalo būti ne miesto centre, bet ir ne visai pakrašty – na, maždaug kaip toje pasakoje: merga turinti ateiti pas poną nei plika, nei apsirėdžiusi, nei pėsčia, nei raita, o atėjusi atsistoti nei viduj, nei lauke... Bet, atrodo, kaip tik toks, kokio reikia, radosi secesiniame pastate, gal penkiolika minučių kelio pėsčiomis nuo geležinkelio stoties.

Iki susitikimo buvo likusios dvi savaitės, ir mintis, kad jis atvyksta, atvyksta iš tikrųjų, – ir masino, ir žudė. Kartą, nerasdama sau vietos, nuėjo prie to viešbučio, kūnu, pavaikščiojo, pastovėjo, iš tolo žiūrėdama sakytum į būsimo nusikaltimo vietą... Laiške atsargiai diplomatiškai užsiminė norinti jį sutikti ne oro uoste, o kokioje nors neutralioje vietoje, gal tai galėtų būti geležinkelio stotis... Atsakymas – jis iškart pajuto jos nerimą, kas žino, gal net panišką baimę – tuojau atėjo: jokių problemų, jam tinka visos vietos, puiku – geležinkelio stotis.

Laukimo dienos... Ji vaikščiojo kaip apdujusi, išsiblaškiusi, negirdėdavo, ko klausiama, supainiojo sąskaitas faktūras, įvėlė klaidų, o bankomato ryklėje paliko banko kortelę... Jo atskridimo popietę, važiuojant į stotį, užėjo skrandžio spazmai ir ėmė pykinti, tad išlipo stotele anksčiau. Stengėsi giliai kvėpuoti. Koks išsigelbėjimas, pagalvojo be jėgų, kad sninga, dar užvakar sniego nebuvo nė pėdsako, asfaltas, šaligatviai, sušalę lapai skveruose aptraukti melsvu emaliu, garsai orą skaptavo kaltukais, aidėjo žingsniai, o dabar minkštai krenta vos juntamo šalčio nunertos skiautės, toks sniegas, kai net „pamazgų duobė balta kaip nuotaka“, užkloja viską – garsus, aidą, skrandžio spazmus. Kūlio einančią širdį. Nors ji ir bandė įsiteigti, kad juk į tai, kas vyksta, galima pažvelgti ir nerimtai, be galo nerimtai, kaip į paprasčiausią nuotykį, bravūrą, nors čia jos ranka, kaip sakoma, ir neįmušta. Pagaliau kas gi tai (amžinybės požiūriu) – niekai. Ir dar kokie niekai...

Apie tą, kurį ji išvydo laukiamojoje salėje, – jis stovėjo

nusigrįžęs į Vilniaus metro maketą, sunėręs už nugaros rankas, staiga, pajutęs ją nugara, atsigrįžo, – būtų per švelnu sakyti: nustebino... Nepanašus į aną – jokį. Kitas žmogus, o kartu ir tas pats. Įdegusiu veidu, sausu kaip kamštinio ąžuolo žievė, ta žievė atspari dėvėjimui, ne be reikalo iš jos daromi batų padai, rankinukai, kamščiai, ilgu juodu paltu, su tamsiai mėlynu šaliku, sumegztu taip, kaip juos ryši kokie ispanai, italai ar prancūzai, tik jau tikrai ne rusai iš Baku. Sidabriškai pražilęs. Kur tau – ne trintuku ir pieštuku ginkluotas selskochoziaistvininkas. Charles'is Aznavouras. Vidinė jėga ir ryžtas. Bepinigės sutrinto žmogelio – nė padujų. Nuostabiausia, kad jis nebuvo senas, nors už ją ir penkiolika metų vyresnis, tik šiek tiek paretušuoti veido bruožai, giliau į akiduobes pastumtos akys, viskas paruošta senatvės paveikslui ir trumpam stabtelėta, na, paskui laikui belieka užmesti raukšlių tinklelį, užtraukti akis – darbą pabaigti, kol visa atiduos žemei...

Žiūrėdamas į ją ne nuskalbtu, kaip jau tokiame amžiuje galėtum tikėtis, o skvarbiu rudų akių žvilgsniu – riešutų branduoliais, jis pasakė ne „labas" ar „sveika", o kažkodėl – „taip". „Taip", – atsakė ji šiek tiek išsigandusi, sugauta, bet stengdamasi žvilgsnį atlaikyti. Turbūt kad įveiktų tą pirmąją nelemtą pauzę, sumišimą, jis, irgi aiškiai jaudindamasis, pajuokavo, kad jų Vilniaus oro uostas – kaip kišenė. Ji aidu iš paskos: kišenė kišenė...

Kai ji stovėjo šalia jo, rūkančio lauke (jam reikėjo išeiti į lauką ir tylint parūkyti), atrodė, kad dūmas, virstantis iš jo burnos, šnervių, – vėl tas keisčiausias įspūdis, – yra

įtrauktas labai seniai, trisdešimt metų laikytas plaučiuose (dėl jos), o išpučiamas tik dabar. Na, na, moterėle, tramdyk žirgus, juk viena aišku: jie abu turi laikytis įsikibę praeities, nes dabarties dar nėra, ji niekas, o ateitis išvis nefigūruoja, bet ir praeitis – kas ji? Dūmas, neblaškomas vėjo...

Kavos buvo nutarta išgerti čia pat, stotyje, tebūnie ir iš paprasčiausio automato, plastikinio indelio, svarbiausia – atgauti kvapą. Tiesiog pabūti. Kad tyla neužaugtų kaip siena, ji, kiek nervingai gestikuliuodama, gidės intonacijomis – už jų gali pasislėpti kaip už juodų akinių – ėmė pasakoti, kaip ši rekonstruota stotis atrodžiusi kadaise: pastatyta XIX amžiaus viduryje, plečiant geležinkelio atšaką Sankt Peterburgas–Varšuva, pagal tipinį to meto projektą, priskirta antrajai klasei; pačioje karo pabaigoje, 1945-aisiais, čia, sako, nugriaudėjęs sprogimas – per avariją sprogo sovietų „katiušų“ ir aviacinių bombų prigrūstas traukinio iš Ternopolio sąstatas (47 vagonai!), sprogimas, aišku, ne visas iš karto, nes vagonai užsikrėsdavo paeiliui vienas nuo kito, driokstelėjo toks stiprus, kad stotyje – galbūt net čia, kur jie dabar stovi, – buvę žmonės virto pelenų krūvelėmis, tik pagal beveik išsilydžiusius metalinius daiktus, raktus, laikrodžius, portsigarus, dantis tas krūveles pavykę identifikuoti, paskui per miestą ilgai ėjo procesijos su mažyčiais pelenų karsteliais; senasis apgriautas ar visai nuneštas – dėl to nesutariama – pastatas po penkerių metų atstatytas ir sumodernintas sovietinio monumentalizmo, „stalininio ampyro“, puošybos elementais, lipdiniais, štai

šios erdvės, ji užvertė galvą, užvertė ir jis, tarsi sugėrė visą anos epochos dvasią, o ji dar gerai atsimenanti tuos kvapus – iš dangaus krisdavęs sniegas atsiduodavo dūmais, anglimis, peronas – šlapimu, saulėgrąžų lukštais, traukinių, taip pat ir Maskvos–Kaliningrado, Leningrado „Čaikų“, važiuojančių jau per savo vakarinę guberniją, tambūrais, juodais, priprakaituotais, su „pravadnicų“ balsais, čia nuolat trindavęsi tuntai čigonių „jurginų sijonais“, jos visur žindydavo vaikus, tas jų amžinas „sprosit', devuška, tolko sprosit'“, kartą, kai ji nekreipė į jas dėmesio (motina primokė: tik nežiūrėk čigonkai į akis – apduos), jos sviedė jai po kojomis plytgalį; tarpmiestinių kasų salėje aname pastate žiemą ant cementinių grindų būdavo pilama pjuvenų, kad sugertų suneštą purvą, balas, o štai čia, už durų, dabartinėje „Gintarinėje“ vaistinėje, šurmuliavo, garavo bufetas, maišydavosi kavos su pienu, dešrelių ir garstyčių kvapai, keleivių, įvairiausio plauko, važiuojančių toli ar tik į užmiestį, dar ir su vištom, viščiukais pintinėse, karininkų ir kareivių, veltėdžių („tunejacų“) ir spekuliantų su „Kent“ ir „Camel“ maišeliais, ir tų, kurie tunelyje įsūdydavo pirkti plytą, azerbaidžaniečių ir armėnų, prekiaujančių rožėmis, gvazdikais, arbūzais, naktinių peteliškių, visokių gyvenimo šešėlių ir drumzlių kvapai; pieniški irisai „Auksinis raktelis“ ir „Miau miau“ – ji perone iš langelio štai ten mėgdavo jų, vyniojamų į kietą rudą popierių, nusipirkti šimtą gramų kelionei – ištraukydavo dantų plombas... Ji nutilo, burnoje pajutusi metalo skonį. Ta geležis buvo iš vaikystės, kai laižydavo durų rankeną, net prišaldavo liežuvį, prišąla,

o kitąkart, žiūrėk, ir vėl laižo, motina stebėdavosi, gal jai ko trūksta, kokių vitaminų... Jis, klausydamasis, labiau žiūrėdamas, nei klausydamas, ryte rydamas (ji pamanė: smauglio žvilgsnis, išsiurbiantis sielą), nenuleido nuo jos akių. Visos sovietinės stotys anais laikais būdavo tokios pačios, dūmai, anglys, smarvė, taip, irisai, ištraukantys plombas, geriausias plombas pasaulyje, – jis nusijuokė, ir ji pamatė, kokie puikūs sudėti jo dantys, holivudas, na, matyt, neprisidengusi net nebedrįs šypsotis. Dar jai į akis, vos jiems susitikus, krito, o dabar skaudžiai užgavo raudonojo aukso žiedas su onikso akimi ir inkrustuotu briliantu ant mažojo pirštelio. Pasijuto įžeista. To žiedo, to pirštelio. Bet labiausiai, žinoma, tų dantų. Apgauta visos situacijos – toli gražu ne taip jį įsivaizdavo... Žiūrėdama ne į jį, o pro langą į peroną, į greitojo traukinio – greitieji jai lyg ištempti lašai, šaunantys į ateitį, – vagonus, su giliai užkąsta nuoskauda pasakė, kad emocinė ir kūno atmintis – galingas dalykas, kad jos šiek tiek pasiliko anoje epochoje, kad ji visa, deja, neperšoko į šį laiką... Betgi neperšokęs ir jis, – jis dusliai nusijuokė. „Ar tai išvis įmanoma, Angelina?“ Angelina... Ir kadaise ją taip vadino, nors ji – Anelė, staiga jo žemame, pakimusiame balse išgirdo tai, ko anksčiau nebuvo, o gal ir buvo, bet anuomet tai girdėti buvo per anksti – smėlį. Smėlio smiltis... „Taip“, – pasakė susitaikydama, ir nesmagumas dingo. „Taip, – atsakė jis, greičiausiai perprasdamas daugiau, nei ji manė, ir ją padrąsindamas. – Argi mums duota tiek daug laiko, kad turėtume kada rinkti vienas prieš kitą įkalčius?“

Kai jie ėjo į viešbutį, jai pasivaideno, lyg dalyvautų filmavime – štai tau, Angelina, ir iš dangaus nuleistas pagrindinis vaidmuo: neįtikėtinas, nebent susapnuotum, susitikimas – argi gyvenime taip būna? Ne, tik kine. Sulig kiekvienu būsimu dubliu, blykstelėjus automobilio žibintui ar keičiantis šviesoforo šviesai, pasigirstantis *Action!* Bet tikra buvo viskas – ir jis, ir ji, ir jau melsvėjantis, fosforuojantis santėmio sniegas, ir juodagalvės sniegenos raudonais pilveliais (lyg tyčia, o ji jau manė, kad jos su visam dingusios iš Lietuvos), purpčiojančios ant medžio šakelių ir krečiančios sniego luistelius, apačioje, po klevu, pribarstyta pumpurų aiženų... Ji, raminamai gaudžiant vakaro miestui, tyčia vesdamasi jį siauromis gatvelėmis, ėmė karščiuotis: rodė į visas puses, duso pasakodama apie Vilnių Vakarų Europos kultūroje, baroko bažnyčias – taip, šitam susitikimui ruoštasi, – būtų galėjusi kalbėti ir kalbėti apie Romos Jėzaus bažnyčios tipo fasadus, frontonus, kupolus, kryžiaus formos planus, navas, presbiterijas, kapitelius, ana ten pro stogų properšą matyti Šv. Kazimiero kepurė, kryžius, visai netoli ir Švč. Trejybė, bazilijonai, vėlyvojo baroko vartai, Šv. Dvasios cerkvė, Glaubico medinis ikonostasas, į viršų – Šv. Teresė ir Aušros vartai, „Švč. Mergelė Marija Gailestingumo motina“, kalinėti auksuoti aptaisai...

– ...aš tau šunimi galėčiau tarnaut, – vakaro gaudesy išgirdo jo kimų smėlėtą balsą. Apsimetė neišgirdusi. O jis tučtuojau pasigailėjo: „Idiotas. Glušas...“

Trisdešimt trijų kambarių viešbutyje, registratūroje, iš moters siūliniais antakiais, balintos drobelės veidu ir į

kuodelį susuktais žilais violetiniais plaukais jie gavo ne dabar įprastą magnetinę kortelę, o raktą su mediniu avokado dydžio ir formos pakabučiu, kokie jie būdavo kadaise, tik avokado tada niekas akyse nebuvo matęs... Ir, atrodo, viskas tame viešbutyje buvo retro, kaip tik jiems, girgždančių parketo grindų vaško kvapas – ar šiandien dar kas vaškuoja grindis, ar jos dar kur nors, ne namuose ir ne senuose muziejuose, girgžda? – ir buduarinė aplinka: tamsiai mėlyna, vyšninė spalva, dekoratyvinių detalių „aukso" apdaila, sunkios užuolaidos, perrištos šilko virvelėmis su kutais. Gosli žibintų šviesa. Purpuriniu kilimu ištiestais laiptais su geltono metalo strypais kiekvieno laiptelio papėdėje, kad laikytų kilimą, jie tylėdami koja kojon kopė į trečią aukštą. Staiga laiptų aikštelėje išnirusi priešais lyg fejerverkas leidosi mergina. Ilgi atsegti „leopardo" kailiniai, blizgantys auliniai iki šakumo, vaiko veidas, dygus žvilgsnis. Bombų išsprogdintos akys. Moteriai pasirodė, kad mergina į ją pažvelgė su panieka, o gal tai toks jos metų gailestis: „Na, ar tai tau čia, motušėl..."

Jis atrakino kambario duris, ir ji įėjo pirma. Į šnerves dūrė valiklių ir blizgiklių – išvalyto viešbučio kambario kvapas, bet tokiose vietose stipresnis būna tas kitas – viską permušančio laikinumo: laikino oro, laikino patalo, laikinos prieblandos, laikino vandens iš čiaupo, laikinų atspindžių veidrodyje... Viešbučiai jai, ne kažin kiek tekeliavusiai, buvo svetimiausia aplinka, besisiejanti su paslapties tamsa, nelegaliais susitikimais, viešnamiu. Jam – jis darbo reikalais daug skraidė, raižė pasaulį skersai išilgai, pasaulis, beje,

toks mažas, taip lengvai išmatuojamas, biliardo rutuliukas, besisukąs visatoje, – tik su bergždumu. Bergždžiu vakaro poilsiu, kai, nuspyręs batus ir atlaisvinęs kaklaraištį, krenti įstrižai lovos. Bergždžiomis mintimis ir bergždžiu miegu. Bergždžia sėkla.

Jis jau ketino uždegti šviesą, bet ji griežtai pasakė: „Ne!“ Tad jis užžiebė tik žvakės formos bra virš stalelio, ir kambario kertėse sutemo. Jie stovėjo vienas prieš kitą blausios vakaro šviesos epicentre, tarsi laukdami, kol iš kurio nors tamsaus kampo pasigirs *Action!* Bet viskas buvo tikra. Tylėdamas jis nuvilko jai paltą ir nusivilko pats, rūpestingai, šeimyniškai, sukabino į spintą. Kiek padelsęs, į ją nežiūrėdamas, iš kelioninės rankinės ištraukė butelį armėniško konjako, dėžutę saldainių, didelį granatą, pilną raudonų ląstelių. „Jos vienos nuo kitų atitvertos smegenų dangalu, kaip žmogaus galvoje“, – kažkodėl pagalvojo ji. Dar jis ant stalo galėjo padėti, nors ir nepadėjo, iš kišenės juokais ištrauktą monetą – kuria puse ji, išmesta į orą, kristų: banalybe ar tikru pinigu?.. Sakytum perlūžęs pusiau, atsisėdo ant lovos. Ji, žinodama, kad privalo neskubėti, kukliai prisėdo šalimais... Moterys, kad ir kas nutiktų, kad ir kas jų lauktų, niekada namie nepalieka praktinio proto – delnu perbraukė lovos užtiesalą, įvertindama audinio faktūrą, kokybę, kainos ir viešbučio žvaigždučių santykį, užtiesalas jai pasirodė prabangus, nes sunkus – bet tokio sunkumo būna ir akmenys, parišti prie kojų...

Ponas X ir ponia Y. Jis nieko nežinojo apie ją, ji – apie jį. Nuo jų susitikimo pralėkė epochos – baudžiava, karai,

Pirmasis ir Antrasis, pokaris, okupacija; jie viską ištvėrė – sprogimus, darganas, akmens anglių dūmus, – ir jis, nieko nesitikėdamas, ryžosi jai parašyti. Ji atsiliepė... Ne avantiūra ir ne nuotykis taip sustumia žmones, kartais visai svetimus, vieną su kitu – bėda, apie kurią, neišvengiamai pasibeldusią, stengiesi negalvoti, net jos vardo neminėti, nes ištarta ji tik dar didesnė ir neatšaukiamesnė. Jis jau buvo spėjęs pastebėti jos beveik išnykusius antakius, išpieštus ant odos, tušo kruopeles ant išretėjusių blakstienų, ji nebeturėjo ir to liemens linkio, nuo kurio jis apsvaigdavo ir vaikščiodavo kaip girtas, talijos, rodos, išvis nebėra, na, maža ko nebėra, ar dabar tai ką nors reiškia...

– Ką tu visus tuos metus veikei? – pagaliau ji pirmą kartą kreipėsi į jį „tu“ jaukiu, vakariniu balsu, ir jis nustebo, kad ji klausia taip kasdieniškai, lyg jie šimtą metų gyventų kartu ir ji įprastai pasiteirautų jo, grįžusio iš darbo: „Kaip tau šiandien ėjosi?“

– Anksti eidavau gulti.

„Anksti eidavau gulti...“ Argi ne taip į šį klausimą atsako Nudlis-Makaulė, grįžęs į Niujorką po kelių dešimtmečių tremties, tą filmą apie Amerikos žydų gangsterius ji irgi buvo mačiusi, ir ne kartą, visi matė, ne kartą, tačiau jis, atrodo, moka jį atmintinai...

„Kas gi tu? – jai ėmė tirpti pakaušis. – Ką aš žinau apie tave... Makaule? Atsibeldęs iš toli, niekas nežino iš kur, tu gali būti, kas nori... Mafiozas (ilgas paltas, geri dantys). Smauglys, apsivejantis kaklą kelis kartus. Žmogžudys...“ Ji pastirusi žvelgė jam į veidą čia pat prie savo veido, bet še-

šėlyje, nes jis sėdėjo nugara į šviesą, – jis, beje, irgi ją visą laiką stebėjo, – kol už akinių iš tos akiduobių tamsos pasigirdo:

– Nusiramink. Aš nieko nepapjoviau. Kam...

Taip – kam jam meluoti? Juk tai tas pats, kas, susiruošus išpažinties, kišenėje neštis ant popierėlio susirašytą „Tėve mūsų“. Ką apgautum? Šalia jos sėdėjo žmogus, nuėjęs ten, iš kur jau nebepareinama, pernelyg toli, kad dar turėtų jėgų ir laiko apsimesti ne tuo, kas yra, o velniaižin kuo... Jis nusiėmė akinius, ir ji krūptelėjo – išsirengęs nuogai jis nebūtų buvęs nuogesnis. Markstydamasis kaip visi trumparegiai, netikėtai toks pažeidžiamas – nuogas, jis prakalbo apie tai, kas jam turbūt buvo skaudžiausia, – apie savo vienintelį sūnų. Tą pusantrų metų Adlerio berniuką. Kai vėl užsiliepsnojo Užkaukazė (tiesą sakant, ji liepsnojo visada, tik su pertraukomis), jis per kvailą jauną galvą pateko į Čečėniją, užsikabino (užsikabliavo, kaip pats sakė) ir pasiliko ten trejiems metams. Atidavė tai beprasmybei trejus jaunystės metus! Kurioje pusėje? – jis taip į ją pažvelgė, kad ji daugiau nebeišdrįs jo pertraukti... – Argi svarbu, kurioje pusėje žmogus kariauja? Ar tu manai, kad „pusės“ jo, to vargšo, psichikoje ką nors keičia?.. Grįžo sveikas, negulėjęs ligoninėje, nėkart nesužeistas, nė neįbrėžtas, bet... Žiūrėdamas į savo nerimstančius pirštus, o jie nerimsta nei valgant, nei miegant, nei tyliai sėdint, vis kalba apie pasalas ir kaip nutyla žmogaus verksmas, kai jam perrėži balso stygas. Arba: pamanykit, galvos nebėra, o jis dar dešimt minučių kaunasi be galvos, korsaras vadinasi, ir

sūnaus akys ima blizgėti kaip beprotio. Išsiilgęs tave apkabina. Ir – smaugia. Sustoti negali. Sustoti jau nėra jėgų. Ir, atrodo, nebus... Jis niekada nebepasakys kaip štai anas modžahedas, pozuojantis žurnalo nuotraukai, žiūrintis tiesiai į fotoobjektyvą, sveikesnis už sveiką su kojos bige ant taburetės: „Kvaršinti galvą psichologų išsigalvotais niekais? Mano sąmonė švari kaip Ramiojo vandenyno sala su puikiais vaizdais!“

Jis žvilgtelėjo į ją susigėdęs, sukumpęs, nuo kelių nukarintom gyslotom senio rankom. Tas juokingas žiedas – kas yra brangakmenis, kai nusigręžia laimė ir tave smaugia tavo paties sūnus? Stikliukas. Ji nuleido galvą. Jai labai gaila. Tikrai labai gaila, Dmitrijau. Norėtų atsiprašyti, kad negali atsilyginti kuo nors panašiu. Tuo pačiu... Jos nekariavo niekas. Lietuvoj nekariauja. Vaikai geri, vyras ją myli ir išvis... Ir išvis... Tiesa, vyresnysis sūnus išsibadė (ant dvigalvio bicepso) tatuiruotę su drakonu, spjaudančiu liepsnas, o jaunėlis gan ilgai vaikščiojo padėrusiu žvilgsniu, juodomis lūpomis, žinai, tie metaliniai protesto spygliai, kniedės, grandinės... pusryčiams paprašydavo colinių vinių, bet dabar tai jau, ačiū Dievui, praeitis... Mergaitė, kaip ir visos paauglės, nori būti modelis, „o ne tuštutė“, svajoja per TV loteriją iš stiklinio indo traukti ir skelbti laimingus skrituliukus – „dalyti žmonėms džiaugsmą“, „daryti žmones laimingus“...

Taip, sako jis nukoręs galvą, skrituliukai... skrituliukai... Su skylutėm? Taip, atsako ji sutrikusi, rodos, ten skrituliukai. Bet gali būti ir kamuoliukai... Plonu pojūčio siūleliu

nujausdama, kad jiedu lyg truputį, sekundės dalimi, prasilenkia, nors dėl to ji nekalta, niekas nekaltas, karas Čečėnijoje kaltas, Marsas kaltas, galų gale kaltas likimas, kuris vis tiek, kad ir kur būtumėm, mus prisiveja, regis, bandydama atitaisyti padėtį, intymiu, krūtų minkštumo balsu jam sušnabždėjo, kad visus tuos metus išsaugojo tą, na, kaip čia pasakyti, – ji susidrovėjo ir ėmė nesąmoningai koketuoti, deja, tai niekada nebuvo stiprioji jos pusė, – nematomą drabužėlį, kurį jis jai... na, kaip čia pasakyti, pasiūdavęs, ar jis atsimenąs?.. Ar atsimenąs tuos saulėlydžius? Pliažą? Ar atsimenąs kiparisų žvakes? Ji taip ir pasakė „kiparisų žvakes" (poetė?) – užsidėjęs akinius, įdėmiai, iš naujo į ją įsižiūrėdamas, skenuodamas, jau, žinoma, į šipulius, į druzgus dūžtant Angelinai, prieš jį, deja – tik Anelė, jis atšalusiu ciniško protu pagalvojo, kad dabar, šiame viešbutyje (be registratorės, jų, čia įeinančių, daugiau niekas nematė), galėtų padaryti ir, ko gero, padarys tai, ko neišdrįso prieš trisdešimt metų. Be kniksų ir be atsiprašinėjimų. Tiesiog. Išlukštens ją čia pat brutaliai, ir kuo brutaliau, tuo geriau, išgliaudys kaip riešutą (kyla tokia pagunda, ir labai stipri, mes visi – tik be mandagybių, ponai! – pagalvojam baisių dalykų, pažadai nebūtinai tesimi, bet dabar...). Jis įžūliai, nebesislapstydamas tyrinėjo jos profilį, o ji sėdėjo nuščiuvusi, reaguodama kaip barometras, bandydama atspėti savo penkių artimiausių minučių ateitį. Be ceremonijų apžiūrinėjo ją, ir jam buvo nuostabu, kaip iš baimės dvilypuojasi, skaidosi žmogaus žvilgsnis – į ten, į vidų, į save ir į čia... Į čia: lakstančios akių lėliukės, budinčios, be paliovos žval-

gančios besikeičiančias aplinkybes, jį, per vieną akimirksnį vėl tapusį jos amžinu priešu (kiek tūkstantmečių trunka jų kova?), kiekvieną jo krustelėjimą.

O žvilgsnis į vidų... Tas ten, viduje... Jis niekada neįstengs įžvelgti, kas ten. Jis net nenutuokia – ir to nežino, – kad, jau čia įžengdama, ji numatė, ką darys, jei teks draskytis kaip laukinei katei ir išdrėksti jam akis, žingsniais išmatavo atstumą iki durų (devyni) ir iki lango, į kurį štai svies aną sunkaus stiklo peleninę, nes nubėgti iki jo per toli, o iššokti – per aukštai, net intuityviai apskaičiavo, kokiais tarpsniais praeiviai galėtų eiti pro šalį, kad ją išgirstų. Ji visa – anapus akių... Kaip ir kiekvienas, net aiškiausias, atmintinai pažįstamas, įsiėdęs iki kaulų, įsigraužęs kaip druska. Kaip ir pasaulis, kuris jau niekuo nebenustebina. Niekada jo neįmins. Niekada jos neįmins. Nieko neįmins iki galo. Neprisikas, nė nepriartės, net jei ją išrengs plikai, išvers į kitą pusę ir pažiūrės, iš ko ji padaryta... Jos vyras, su kuriuo tikriausiai taip ir pasens, lyg dėžutę ją kasdien laiko rankose: atveria, užveria, liečia, perstato į kitą vietą, vėl sugrąžina, naudojasi ja, turi visą gyvenimą ir nė nenutuokia apie jos buvimą. Bet kokia akivaizdybė (oras, kuriuo kvėpuoji, argi jis ko nors vertas, kuo nors įdomus?) – akla. O paslaptis? Ji – visaregė. Bedugnė ir bekraštė, nors tau ir pasivaidena, kad matai salą ar krantą, kokia apgaulė... Staiga moteris, jo didžiausiai nuostabai, galbūt perprasdama daugiau, nei jis manė, paėmė jį už rankos, švelniai ir reikliai suspaudė pirštus nuginkluodama, švelnumu atimdama ir tą paskutinę sunkiąją ginkluotę, jis net išsižioti

nesusivokė, kai išgirdo jos balsą, ramų, su gruntu po kojų, svarbiausia – kaip tat galėjo nutikti? – jame nebeliko nė krislo baimės: nurimk, žmogau, nurimk, viskas anksčiau ar vėliau susitvarko, praeina, bet tu visada, jeigu ką, gali į mane atsiremti...

Kalinauskaitė, Danutė

Ka-194 Skersvėjų namai : [novelės] / Danutė Kalinauskaitė. – Vilnius : Tyto alba, 2015. – 173, [2] p.

ISBN 978-609-466-128-0

Paslaptis, neįtikimi dalykai, vykstantys realiame pasaulyje, romano medžiagos tankis – tokie ryškiausi Danutės Kalinauskaitės novelių bruožai. Tekstuose yra bent keletas prasminių klodų, pasakojimas labai intensyvus, pakeri kalbos pojūtis, įspūdinga frazių melodika, šviesus humoro jausmas.

UDK 821.172-32

DANUTĖ KALINAUSKAITĖ

Skersvėjų namai

Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

Tiražas 2 500 egz.
SL 1686. 2015 10 23. 6,5 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba", Kęstučio g. 4, LT-08117 Vilnius,
tel. 249 75 98, info@tytoalba.lt
Spausdino UAB BALTO print, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

I. Kukenytės nuotr.

Dar.

įdomiausių lietuvių prozininkių – gimė 1959 m. Kaune, Vilniaus universitete studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą. 1987 m. pasirodė pirmoji jos knyga „Išėjusi šviesa“. Vėliau rašytoja kuriam laikui pasitraukė iš literatūrinio gyvenimo. Po beveik šešiolikos metų pertraukos, 2003-iaisiais, jos apsakymas „Namo“ pelnė A. Vaičiulaičio premiją. 2008 m. išleistas antras novelių rinkinys „Niekada nežinai“. Knygą puikiai įvertino tiek skaitytojai, tiek kritikai. Autorė buvo apdovanota Lietuvos rašytojų sąjungos ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto premijomis.

Šiose novelėse, kaip įprasta D. Kalinauskaitei, kasdienės situacijos visiškai netikėtai skyla lyg kiaušinio lukštas, atverdamos egzistencinį gelmenį. Paprasta buitinė, iki kaulo įsiėdusi tikrovė staiga tampa magiška, žmogaus gyvenimas apvirsta aukštyn kojomis. Paslaptis, neįtikimi dalykai, vykstantys realiame pasaulyje, romano medžiagos tankis – tokie ryškiausi jos novelių bruožai. Tekstuose yra bent keletas prasminių klodų, pasakojimas labai intensyvus, pakeri kalbos pojūtis, įspūdinga frazių melodika, šviesus humoro jausmas.

ISBN 978-609-466-128-0

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt